

REVISTA NAȚIONALĂ DE DREPT

(Publicație periodică științifico-practică)

nr. 1 (195) 2017

Certificatul de înregistrare
nr. 1003600061124 din 27 septembrie 2000

Publicație acreditată de Consiliul Suprem
pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

FONDATORI:

Universitatea de Stat din Moldova
Universitatea de Studii Politice
și Economice Europene
„Constantin Stere” din Moldova
Uniunea Juriștilor din Moldova

REDACTOR-ȘEF
Gheorghe AVORNIC

REDACTOR-ȘEF ADJUNCT

Sergiu BĂIEȘU

(doctor în drept, profesor universitar, decanul Facultății de Drept,
Universitatea de Stat din Moldova)

Redactare Antonina DEMBIȚCHI
Asistență computerizată Maria BONDARI

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Gheorghe Ciocanu (doctor habilitat în științe fizico-matematice,
profesor universitar, rectorul Universității de Stat din Moldova),
Elena Aramă (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Victoria Arhiliuc (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Flavius-Antoniou Baias (doctor, conferențiar universitar,
decanul Facultății de Drept, Universitatea din București),
Sergiu Brînză (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Cătălin Bordeianu (doctor în drept, profesor universitar, România),
Ion Craiovan (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Chibac (doctor în drept, profesor universitar),
Spyros Flogaitis (doctor în istorie și drept, profesor universitar
(Grecia), Director al Organizației Europene de Drept Public),
Ion Guceac (doctor habilitat în drept, profesor universitar),
Raisa Grecu (doctor habilitat în drept, profesor universitar,
USPEE „Constantin Stere”),
Ioan Humă (doctor în drept, profesor universitar, România),
Gheorghe Mihai (doctor în drept, profesor universitar, România),
Nicolae Sadovei (doctor în drept, conferențiar universitar),
Andrei Smochină (doctor habilitat în drept),
Florin Streteanu (doctor în drept, profesor universitar, decanul
Facultății de Drept, Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca),
Vytautas Nekrosius (doctor habilitat în drept,
profesor universitar, Lituania),
Tzyetan Sivkov (doctor în drept, profesor universitar, Bulgaria),
Trebkov A.A. (doctor în drept, profesor, Președintele Uniunii
Juriștilor din Federația Rusă),
Tudorel Toader (doctor în drept, profesor universitar,
rectorul Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași),
Alexandru Țiclea (doctor în drept,
rectorul Universității Ecologice București, România).

ADRESA REDACȚIEI:

MD 2009, Chișinău, str. Al. Mateevici, 60, bir. 222
Telefoane: 57-77-52, 57-76-90
e-mail: revistadrept@yahoo.com
Indexul PM 31536

SUMAR

Sergiu BRÎNZĂ, Vitalie STATI

Cu privire la posibila neconstituționalitate a
unor amendamente recente operate în Codul
penal și în Codul contravențional. *Partea I* 2

Liubovi BRÎNZĂ, Gheorghe RENIȚĂ

Tendențe jurisprudențiale privind stabilirea
cuantumului proporțiilor mici în cazurile de
sustragere a bunurilor..... 13

Sergiu FURDUI

Codul de procedură penală: probleme și
soluții ce vizează sistemul gradelor de juris-
dicție în procesul de judecată..... 22

Alexandru CUZNEȚOV

Conceptualizarea contractului comercial de
concesiune..... 32

Angela SERBINOV

Purtarea, păstrarea, procurarea ilegală a ar-
mei de foc sau a munițiilor: modalități nor-
mative de exprimare a faptei prejudiciabile
prevăzute la art.290 CP RM..... 36

Alexe JEFLEA

Libertatea religioasă ca valoare ocrotită de
legea penală în jurisprudența CEDO..... 47

Denis BĂBĂLĂU

Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute
la art.241 din Codul penal..... 55

Adrian BADIA

Considerații noționale, tactice și psihologi-
ce ale cercetării locului faptei 61

CU PRIVIRE LA POSIBILA NECONSTITUȚIONALITATE A UNOR AMENDAMENTE RECENTE OPERATE ÎN CODUL PENAL ȘI ÎN CODUL CONTRAVENȚIONAL

Partea I

Sergiu BRÎNZA,

doctor habilitat în drept, profesor universitar (USM)

Vitalie STATI,

doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

In this article it is argued that several recently made amendments to the Penal Code and the Contravention Code by means of Law no.193/2016, would contravene the provision of par.(2) art.23 of the Constitution of the Republic of Moldova. The analysis of the amendments provided by this law brought us to the conclusion that these amendments generate to the penal law an certain level of unpredictability on the following issues: 1) the meaning of the concepts „ethnobotanical products”, „ethnobotanical” and „an analogue of the narcotic or psychotropic substances” that are defined at par.(5) and par.(6) art.134¹ PC RM and used in art.217, art.217¹-217⁶, art.219 PC RM and art.85-87 of the Contravention Code; 2) in determining, in accordance with par.(8) art.134¹ PC RM, the small quantities, the large or very large quantities of ethnobotanical products (ethnobotanicals) and of the analogues of the narcotic or psychotropic substances.

Keywords: Constitution; predictability; ethnobotanical products; ethnobotanicals; an analogue of the narcotic or psychotropic substances; small quantities, large or very large quantities.

1. În art.7 din Actul final al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, elaborat la Helsinki la 01.08.1975 [1], la care Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului privind aderarea Republicii Moldova la instrumentele juridice internaționale referitoare la drepturile omului, nr.707 din 10.09.1991 [2], se arată: „Statele participante recunosc importanța universală a drepturilor omului și libertăților fundamentale, a căror respectare este un factor esențial al păcii, justiției și bunăstării necesare pentru a asigura dezvoltarea relațiilor amicale și a cooperării între ele, ca și între toate statele. Ele vor respecta în mod constant aceste drepturi și libertăți în relațiile lor reciproce și se vor strădui, individual și în comun, inclusiv în cooperare cu Națiunile Unite, să promoveze respectarea universală și efectivă a lor. Ele confirmă dreptul individului de a cunoaște drepturile și îndatoririle sale în acest domeniu și de a acționa în consecință (subl. ne apartine)”.

Potrivit alin.(2) art.23 Constituția Republicii Moldova, „statul asigură dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle. În acest scop statul publică și face accesibile toate legile și alte acte normative” [3]. În comentariul la această normă constituțională se explică: „Dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle – stipulat în alin.(2) art.23 al Constituției – se realizează prin publicarea tuturor legilor, a altor acte normative, făcându-le accesibile... Termenul «accesibil» înseamnă la care se poate ajunge ușor, care se poate înțelege ușor... Curtea Europeană a Drepturilor Omului a sta-

bilit două cerințe față de legi. În primul rând, legea trebuie să fie accesibilă. În al doilea rând, aceasta nu poate fi considerată «lege» doar dacă este formulată cu o precizie suficientă, care permite cetățeanului să-și controleze comportamentul: el trebuie să poată prevedea, în cazurile când este necesar și cu ajutorul cuvenit, într-un grad rezonabil, în circumstanțe specifice, consecințele care pot surveni în urma acțiunii sale” [4-5].

În aceeași ordine de idei, I.Predescu și M.Safta susțin: „Există însă și o altă semnificație a noțiunii de accesibilitate, asociată exigenței previzibilității legii, și anume, aceea care privește modul de receptare a conținutului actelor normative de către corpul social, în sensul de înțelegere a acestora. Norma juridică trebuie să fie clară, inteligibilă, întrucât cei cărora li se adresează trebuie nu doar să fie informați în avans asupra consecințelor actelor și faptelor lor, ci să și înțeleagă consecințele legale ale acestora. În caz contrar, principiul *nemo censetur ignorare legem* nu ar mai putea fi aplicat, ceea ce ar avea grave consecințe asupra securității raporturilor sociale, a existenței societății în general” [6].

Urmând firul logic, vom menționa că, potrivit alin. (2) art.54 din legea fundamentală, „exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale, bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infrac-

țiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției”. Totodată, în alin.(3) art.54 Constituția Republicii Moldova se stabilește: „Prevederile alineatului (2) nu admit restrângerea drepturilor proclamate în articolele 20-24”. Prin urmare, dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle nu poate fi restrâns de către nimeni în niciun fel de condiții.

Pe lângă aceasta, în corespundere cu art.7 din legea fundamentală, „Constituția Republicii Moldova este Legea ei Supremă. Nici o lege și nici un alt act juridic care contravine prevederilor Constituției nu are putere juridică”. O astfel de idee este sprijinită în alin.(2) art.3 al Legii privind actele legislative, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2001 [7]: „Actul legislativ trebuie să corespundă dispozițiilor constituționale...”.

Potrivit art.7 Codul jurisdicției constituționale, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 16.06.1995 [8], „orice act normativ... se consideră constituțional până când neconstituționalitatea lui va fi dovedită în procesul justiției constituționale, cu asigurarea tuturor garanțiilor prevăzute de prezentul Cod”. În opinia noastră, unele amendamente, care au fost operate recent în Codul penal și în Codul contravențional, ar contraveni dispoziției de la alin.(2) art.23 Constituția Republicii Moldova. Ne referim la amendamentele operate prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 28.07.2016 [9] (în continuare – Legea nr.193/2016) și prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 28.07.2016 [10] (în continuare – Legea nr.196/2016).

În cele ce urmează, vom prezenta argumente în susținerea acestei afirmații.

2. Astfel, prin Legea nr.193/2016 au fost efectuate, printre altele [11], următoarele remanieri legislative:

1) în Codul penal:

– articolul 134¹ a fost modificat, fiindu-i atribuit următorul conținut:

„Articolul 134¹. Droguri, precursori, etnobotanice și analogii acestora

(1) Prin droguri se înțeleg plantele sau substanțele stupefiante ori psihotrope, sau amestecurile ce conțin asemenea plante ori substanțe, stabilite de Guvern.

... (5) Prin produse etnobotanice (etnobotanice) se înțeleg amestecurile de prafuri și/sau plante sau amestecurile de ierburi și diverse părți de plante stropite cu substanțe chimice, care produc schimbări ce induc efecte fiziologice și/sau mentale, halucinogene și/sau acțiuni psihoactive.

(6) Prin analog al substanței stupefiante sau psihotrope se înțelege orice substanță sau asociere de sub-

stanțe de origine naturală ori sintetică, în orice stare fizică, sau orice produs, plantă, ciupercă, ori părți ale acestora, care are capacitatea de a produce efecte psihoactive și care, indiferent de conținutul său, denumirea sa, modul său de administrare, de prezentare sau de publicitatea care i se face, este ori poate fi folosită în locul unei substanțe sau al unui preparat stupefiant, psihotrop ori cu efect psihotrop sau în locul unei plante ori substanțe aflate sub control național și/sau internațional.

(7) Listele de substanțe stupefiante, psihotrope și de precursori se aprobă, se modifică și se completează de către Guvern.

(8) În cazul sustragerii, însușirii, extorcării sau al altor acțiuni ilegale cu droguri, precursori, etnobotanice sau analogi ai acestora, proporțiile acestora – mici, mari sau deosebit de mari – se determină conform cantităților mici, mari sau deosebit de mari stabilite de Guvern...”;

– articolul 217¹ a fost modificat, fiindu-i atribuit următorul conținut:

„Articolul 217¹. Circulația ilegală a drogurilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora în scop de înstrăinare

(1) Semănatul ori cultivarea de plante ce conțin droguri, prelucrarea ori utilizarea unor astfel de plante fără autorizație sau semănatul ori cultivarea de plante pentru fabricarea produselor etnobotanice, săvârșite în scop de înstrăinare,...

(2) Producerea, prepararea, experimentarea, extragerea, prelucrarea, transformarea, procurarea, păstrarea, expedierea, transportarea, distribuirea sau alte operațiuni ilegale cu droguri sau cu analogi ai acestora, săvârșite în scop de înstrăinare, ori înstrăinarea ilegală a drogurilor sau analogilor acestora,...

(3) Acțiunile prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite:...

c) cu utilizarea drogurilor sau a analogilor acestora, a căror circulație în scopuri medicinale este interzisă;...”;

– în cuprinsul art.217, 217²-217⁶ și 219, textul „substanțe narcotice, psihotrope sau analoagele lor (acestora)” a fost substituit cu textul „droguri, etnobotanice sau analogii acestora”, textul „substanțe narcotice sau psihotrope” a fost substituit cu textul „droguri sau etnobotanice”, iar textul „substanțe narcotice, psihotrope” – cu textul „droguri, etnobotanice”, la formele gramaticale corespunzătoare.

2) în Codul contravențional:

– articolul 85 a fost modificat, fiindu-i atribuit următorul conținut:

„Articolul 85. Procurarea ori păstrarea ilegală de droguri, precursori, etnobotanice și a analogilor acestora în cantități mici sau consumul de droguri fără prescripția medicului

(1) Procurarea ori păstrarea ilegală, fără scop de înstrăinare, a drogurilor, precursorilor, etnobotanicelor și a analogilor acestora în cantități mici, precum și consumul de droguri fără prescripția medicului...

(2) În cazul persoanei care a predat benevol drogurile, precursorii, etnobotanicele și analogii acestora, deținute ilegal, sau care s-a adresat ori acceptă să se adreseze benevol la o instituție medicală pentru a i se acorda asistența necesară în legătură cu consumul ilegal al acestora, este înlăturată răspunderea contravențională pentru faptele prevăzute de prezentul articol”;

– articolul 86 a fost modificat, fiindu-i atribuit următorul conținut:

„Articolul 86. Neluarea de măsuri pentru asigurarea protecției semănăturilor de plante ce conțin droguri, precursori și analogi ai acestora

Neluarea măsurilor prevăzute de legislație pentru asigurarea regimului stabilit de protecție a semănăturilor de mac somnifer, de cânepă, de arbust de coca, a locurilor de păstrare și de prelucrare a recoltelor acestor culturi, neluarea de măsuri pentru distrugerea resturilor rămase după recoltare și a deșeurilor de producție ce conțin droguri, precursori și analogi ai acestora...”;

– articolul 87 a fost modificat, fiindu-i atribuit următorul conținut:

„Articolul 87. Cultivarea ilegală a plantelor ce conțin droguri, precursori și analogi ai acestora și fabricarea etnobotanicelor

Cultivarea ilegală a plantelor ce conțin droguri, precursori și analogi ai acestora și fabricarea etnobotanicelor fără scop de înstrăinare, dacă faptele nu constituie infracțiuni...”.

Ca rezultat al analizei amendamentelor operate prin Legea nr.193/2016, se poate susține că acestea au generat impredictibilitatea legii penale în partea care ține de:

1) *înțelesul noțiunilor „produse etnobotanice” / „etnobotanice” și „analog al substanței stupefiante sau psihotrope”, care sunt definite în alin.(5) și (6) art.134¹ CP RM și care sunt utilizate în art.217, 217¹-217⁶ și 219 CP RM și în art.85-87 din Codul contravențional.*

În opinia L.N. Ușakova, specificul definițiilor constă în aceea că ele reprezintă temelia, pivotul actelor normative. Iată de ce de corectitudinea formulării lor în cadrul actului normativ depinde eficacitatea influențării juridice, precum și realizarea scopurilor urmărite de către legiuitor [12]. Sub acest aspect, considerăm că definițiile, formulate în alin. (5) și (6) art.134¹ CP RM, nu sunt funcționale. Ele nu reușesc să determine clar și precis conținutul noțiunilor „produse etnobotanice” / „etnobotanice” și „analog al substanței stupefiante sau psihotrope”. Prin recurgerea la aceste definiții, nu poate fi înche-

iat procesul de cunoaștere a conținutului noțiunilor în cauză.

În loc să ofere răspunsuri, definițiile formulate în alin.(5) și (6) art.134¹ CP RM generează multiple întrebări. Astfel, în legătură cu definiția din alin.(5) art.134¹ CP RM, apar următoarele întrebări:

– ce trebuie de înțeles prin „amestecurile de prafuri”, „plante”, „amestecurile de ierburi”, „diverse părți de plante”, „substanțe chimice”? Care este suportul normativ pentru a stabili limitele exacte ale tuturor acestor noțiuni? Se au în vedere a) oricare amestecuri de prafuri, plante, amestecuri de ierburi, diverse părți de plante sau substanțe chimice *ori* b) doar unele dintre acestea? Intră oare sub incidența noțiunilor analizate „plantele medicinale, stropite cu spirt, folosite sub formă de cataplasme”, „plantele aromatice stropite cu oțet”, „plantele decorative stropite cu apă în care a fost adăugat bicarbonat de sodiu”, „culturile agricole, tratate cu pesticide, insecticide, fertilizanți etc.” etc.? Se are oare în vedere prin „plante” a) ceea ce se are în vedere și în art.217, 217¹, 217³ și 218 CP RM (adică organismele vegetale până la recoltare) *sau/și* b) organismele vegetale după recoltare? [13];

– care este înțelesul sintagmei „schimbări ce induc efecte fiziologice și/sau mentale, halucinogene și/sau acțiuni psihoactive”? În ce anume constau asemenea schimbări și efecte? Care este suportul normativ pentru a stabili limitele lor exacte? Care trebuie să fie intensitatea / „pragul minim de gravitate” a/al efectelor fiziologice și/sau mentale, halucinogene și/sau a/al acțiunilor psihoactive, pentru ca ele să poată intra sub incidența alin.(5) art.134¹ CP RM?

În acest context, este util să reproducem opinia exprimată de către A.Rîșniță vizavi de o situație similară atestată în sistemul de drept românesc: „Ce reprezintă în concret aceste „efecte psihoactive”? Lit.c) art.2 (al Legii nr.194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive [14] – *n.a.*) le definește ca fiind stimulări sau inhibiții ale sistemului nervos central al unei persoane, care au ca rezultat modificări ale funcțiilor și proceselor psihice și ale comportamentului sau crearea unei stări de dependență, fizică sau psihică, ca urmare a consumului unui produs de către o persoană. În mod evident, nici această definiție nu ajută la restrângerea gamei vaste de produse care se încadrează în litera legii analizate. Credem că ar fi fost mai bună condiționarea existenței acestor efecte psihoactive de o modificare „semnificativă” a funcțiilor și proceselor psihice și ale comportamentului, variantă pentru care a optat legiuitorul irlandez (deși nici această exprimare nu excelează prin previzibilitate și limpezime). Nici această modificare nu ar fi îndeajuns, deoarece unele produse, de exemplu pre-nadezul [15], reprezintă un „produs” în sensul legii și

are capacitatea de a produce efecte psihoactive (chiar semnificative) în urma consumului, constituind un veritabil „substitut”... Și clorura de sodiu (sarea de bucătărie), consumată în cantități mari, poate genera halucinații [16]. Este de menționat că, spre deosebire de legislația română, cea autohtonă nici măcar nu conține definiția noțiunii „efecte psihoactive”.

Defectele, ce caracterizează noțiunile „produse etnobotanice” / „etnobotanice” și „analog al substanței stupefiante sau psihotrope”, sunt de o gravitate și mai pregnantă, dacă le vom privi prin prisma următoarelor puncte de vedere.

Astfel, după P.A. Kabanov, într-o mare măsură, comportamentul corupțional este condiționat de existența unor norme lipsite de concretețe, care reglementează răspunderea juridică; în cazul acestor norme, datorită descrierii prea vagi a condițiilor de aplicare, subiectului abilitat i se oferă o discreție prea mare [17].

La rândul lor, A.A. Brâjinski și A.A. Lukianov afirmă că legea trebuie să fie clară nu doar pentru juriști, dar pentru toți cetățenii. Or, tocmai cetățenii sunt cei care participă la relațiile sociale reglementate de lege. Deseori, nu doar din cauza necunoașterii de către cetățeni a legii, ci și datorită înțelegerii incorecte a acesteia, drepturile cetățenilor se încalcă, iar persoanele cu funcție de răspundere și autoritățile publice comit abuzuri [18].

Din punctul de vedere al A.I. Sitnikova, destinatari ai legii penale sunt grupurile sau subgrupurile concrete de oameni, nu *socium*-ul abstract. Reacția destinatarului la conținutul textului legii penale (efectul perlocutiv) depinde, într-o mare măsură, de aptitudinea legiuitorului de a-și exprima ideile. Aceasta înseamnă că legiuitorul trebuie să anticipeze rezultatul înțelegerii textului legii penale de către destinatarii acesteia, și, cu luarea în considerare a acestui factor, să construiască textul normativ. În procesul de comunicare scrisă, legiuitorul trebuie să prognozeze rezultatul percepției semantice a informației scrise de către destinatari, și, în corespundere cu această prognoză, să introducă rectificări în textul normativ aflat în proces de construcție. În contextul examinat, prognoza în cauză poate fie să concorde exact cu viitoarea înțelegere a textului legii penale (variantea ideală), fie să presupună anumite discordanțe ne semnificative (variantea acceptabilă), fie să prezinte disonanțe considerabile cu perceperea reală de către destinatar a textului legii penale (variantea inadmisibilă). În această din urmă ipoteză, procesul de „ajustare” la perceperea de către destinatar a textului legii penale este marcat de erori. Astfel de erori apar în cazurile în care anumite segmente de text normativ au două sau mai multe înțelesuri. Cauza unor asemenea erori constă în incapacitatea legiuitorului de a construi un text care să fie perceput

univoc și care ar exclude variante ce ar distorsiona voința legiuitorului [19].

În opinia E.I. Gruzinskaia, limbajul legislativ trebuie să aibă o precizie maximă. O creație literară artistică, publicistică sau epistolară poate fi recitată de mai multe ori, pentru a fi percepută de fiecare dată altfel și a se obține impresii noi. Cât privește textul legislativ, acesta nu trebuie să lase un spațiu de percepție atât de larg. În cadrul unui text legislativ, dimensiunile informației trebuie să fie precise, cu limite riguros trasate: ori de câte ori ar fi citit un astfel de text, el trebuie perceput în același mod. În vederea asigurării preciziei textului legislativ, este necesară, înainte de toate, acordarea unei atenții cuvenite următoarelor exigențe privind terminologia: claritate; univocitate; aprobarea practică; autoexplicabilitate; economia exprimării; neutralitatea expresivă; lipsa încărcăturii semantice suplimentare a termenului, datorată unor factori socioculturali; respectarea regulii „o singură noțiune – un singur termen”; unitatea terminologiei aplicate pe parcursul întregii legislații sau al principalelor ei domenii; constanța terminologiei [20].

În viziunea O.V. Anțiferova, scopul profesionalizării limbajului legislativ constă în asigurarea plenitudinii și, în același timp, a preciziei și clarității reglementării juridice. Acest scop se realizează pe calea folosirii de către participanții la creația legislativă, la etapa de elaborare a actului normativ, a unui sistem de termeni speciali. Menirea unor astfel de termeni se exprimă în asigurarea exprimării exacte și depline a prevederilor normei juridice într-o formă care ar face accesibilă înțelegerea acestor prevederi de către participanții la raporturile juridice. Pot fi deosebite două grupuri de bază de termeni speciali, utilizați în procesul de creație legislativă: 1) termenii care nu sunt folosiți în limbajul uzual; 2) termenii care nu sunt cunoscuți majorității persoanelor. Acești termeni sunt utilizați pentru desemnarea unor noțiuni juridice specifice. Atunci când legiuitorul folosește în exces astfel de termeni, el uită că legile sunt scrise nu doar pentru cei care le creează, dar pentru întreaga societate. Iată de ce, limbajul legislativ trebuie să fie inteligibil pentru oamenii simpli, nu doar pentru specialiști [21].

Nu în ultimul rând, A.K. Soboleva opinează că în textul legii este necesară recurgerea la definiții, astfel încât: termenii uzuali să obțină o semnificație juridică; să se asigure aplicarea uniformă a acestora în practică; să se excludă polisemia și dificultățile de interpretare a termenilor în cauză. În acest fel, oricare termen, definit în cadrul unui act normativ, devine termen juridic. În virtutea acestei calități, termenul respectiv trebuie: să desemneze cu precizie o anumită noțiune; să aibă un singur înțeles; să fie concis și clar. Totodată, alegerea corectă a termenilor,

univocitatea aplicării acestora, precum și explicarea conținutului lor prin intermediul definițiilor legislative, reprezintă acele condiții care asigură precizia stilului actului normativ. Dacă aceste condiții nu sunt respectate, atunci pot apărea suspiciuni că cei, care elaborează actul normativ, lasă deschisă posibilitatea pentru aplicarea selectivă a actului normativ, adică creează reguli inechitabile pentru cei a căror conduită va fi reglementată de normele create. Incertitudinea, generată de conținutul normei de drept, are ca efect: înțelegerea echivocă a acestei norme; aplicarea arbitrară a normei de drept; încălcarea principiului de egalitate în fața legii și a autorităților publice [22].

Într-un alt registru, în legătură cu definiția din alin.(6) art.134¹ CP RM, apar următoarele întrebări: Care este înțelesul sintagmei „care are capacitatea de a produce efecte psihoactive”? În ce anume constau asemenea efecte? Care este suportul normativ pentru a stabili limitele lor exacte? Care trebuie să fie intensitatea / „pragul minim de gravitate” a/al efectelor psihoactive, pentru ca ele să poată intra sub incidența alin.(6) art.134¹ CP RM? Care este deosebirea dintre noțiunea „acțiuni psihoactive” (utilizată în alin. (5) art.134¹ CP RM) și noțiunea „efecte psihoactive” (folosită în alin.(6) art.134¹ CP RM)? Se are oare în vedere prin „plante” a) ceea ce se are în vedere și în art.217, 217¹, 217³ și 218 CP RM (adică organismele vegetale până la recoltare) sau/și b) organismele vegetale după recoltare?

În alin.(6) art.134¹ CP RM, legiuitorul a recurs la definirea prin gen proxim și diferență specifică. Însă diferența specifică este descrisă de o asemenea manieră nereușită, încât nu permite diferențierea noțiunii „analog al substanței stupefiante sau psihotrope” de celelalte noțiuni incluse în gen. Din aceste considerente, mai potrivită ar fi definirea prin enumerare a noțiunii „analog al substanței stupefiante sau psihotrope”. Într-un asemenea caz, definitorul ar indica toate obiectele cunoscute din clasa definitului.

În susținerea acestei afirmații, prezentăm opinia exprimată de V.V. Marciuk: de regulă, noțiunile estimative, utilizate în normele penale, reflectă starea calitativă a unui anumit fenomen juridico-penal. De aceea, în astfel de cazuri, definirea unor asemenea noțiuni ar trebui făcută pe calea enumerării [23]. Mai apropiat de tema studiului de față este punctul de vedere al lui A.Rîșniță: „Pe lângă procedeul clasic de listare individuală a substanțelor, regăsim sistemul analog și cel generic. Sistemul generic presupune includerea pe listele substanțelor controlate a unor grupuri de substanțe precis definite, fie prin referire la derivațiile structurale ale unui compus, fie prin raportare la compusul de bază. Într-un mod asemănător, sistemul analog presupune o raportare mai laxă la compusul de bază al unei substanțe în vederea plasării acesteia în rândul substanțelor controlate. Ne

întrebăm dacă, având în vedere faptul că diferența dintre structura chimică a plasticului și cea a margarinei constă într-o singură moleculă, aceste sisteme inovatoare ar satisface cerințele previzibilității impuse de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale” [24].

Care sunt argumentele celor care optează pentru formularea definiției din alin.(6) art.134¹ CP RM prin gen proxim și diferență specifică? Le aflăm din notele informative la proiectele care stau la baza adoptării Legii nr.193/2016: „În Republica Moldova datorită vidului legislativ, autoritățile publice nu au suficiente pârghii pentru supravegherea pieței și intervenirea promptă la necesitate pentru contracararea circulației ilicite a unor astfel de substanțe. Este foarte dificil a identifica etnobotanicele, din motiv ce producătorii sintetizează foarte rapid substanțe noi, modificând formula chimică. În asemenea condiții, acestea acaparează piața neagră din Moldova” [25]; „Expertii din cadrul Centrului tehnico-criminalistic și expertize judiciare al Inspectoratului General al Poliției, în urma efectuării expertizelor și constatărilor tehnico-științifice, au identificat formula chimică a etnobotanicelor și au constatat faptul că producătorii sintetizează foarte rapid substanțele noi, modificând formula chimică prin introducerea altor derivate” [26].

Pentru comparație, vom menționa că noțiunile „substanțe narcotice”/„stupefiante” și „substanțe psihotrope” sunt definite prin enumerare. Lista exhaustivă a unor astfel de substanțe este prezentată în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.79 din 23.01.2006. În varianta inițială, lista de substanțe narcotice includea 139 de denumiri de substanțe. La rândul său, lista de substanțe psihotrope includea 127 de denumiri de substanțe. În varianta actuală, lista de substanțe narcotice include 193 de denumiri de substanțe. La rândul său, lista de substanțe psihotrope includea 170 de denumiri de substanțe. Aceasta se explică prin aceea că actul normativ în cauză a fost modificat și/sau completat de șapte ori.

Despre viteza de reacție a autorităților publice abilitate la apariția pe piață a noilor substanțe narcotice/stupefiante sau substanțe psihotrope ne putem da seama din următoarea analiză.

Astfel, de exemplu, Proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr.79 din 23.01.2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.1170/2013 [27], a fost publicat la 16.10.2013. La 18.01.2014 a fost adoptată Hotărârea Guvernului cu privire la completarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a

plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.20 [28]. Această hotărâre a fost publicată la 24.01.2014.

Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la completarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.2606/2015 [29], a fost publicat la 08.10.2015. La 15.04.2016 a fost adoptată Hotărârea Guvernului cu privire la completarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.466 [30]. Această hotărâre a fost publicată la 22.04.2016.

Proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la completarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.3172/2016 [31], a fost publicat la 17.05.2016. La 24.08.2016 a fost adoptată Hotărârea Guvernului cu privire la completarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.1004 [32]. Această hotărâre a fost publicată la 02.09.2016.

Din aceste exemple deducem că, din momentul publicării proiectului până în momentul publicării hotărârii Guvernului, au trecut, după caz, de la 3 luni până la 5 luni.

Dacă acest termen pare a fi prea mare, atunci există soluția de reducere a lui. Legislația în vigoare oferă această posibilitate. Astfel, art.31 „Termenul de elaborare” al Legii privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 18.07.2003 [33], stabilește, printre altele: „(1) Proiectul de act normativ se elaborează în termen rezonabil, conform actului care îl ordonă sau conform planului său de elaborare (subl. ne aparține)... (3) Pregătirea proiectelor de acte normative se efectuează, de regulă, în următoarele termene: a) de până la 3 luni – proiectele statutelor, regulamentelor, instrucțiunilor, regulilor și altele asemenea; b) de până la o lună – proiectele de alte acte normative. (4) În termenele de elaborare se include și timpul rezervat avizării, consultării publice și expertizei”.

Dacă termenele de elaborare a actelor normative ale Guvernului, prevăzute de legislația în vigoare, par a fi prea mari, atunci această legislație poate fi modificată. Nimic nu împiedică autoritățile de resort să opereze asemenea amendamente.

Sub acest aspect, nu putem trece cu vederea poziția exprimată de către K.S. Kuzminâh vizavi de o situație similară atestată în Federația Rusă: „Cât privește aplicarea răspunderii penale pentru circulația ilegală a analogilor substanțelor stupefiante sau psi-

hotrope, o asemenea practică implică o disproporție între constrângerea penală pentru încălcarea unei norme imprevizibile și scopurile urmărite de autorități în legătură cu îndeplinirea obligațiilor care decurg din convențiile internaționale antidrog. Altfel spus, nimeni nu împiedică autoritățile, care posedă suficientă informație cu privire la calitățile narcogene sau psihogene ale unor substanțe, să includă denumirile acestor substanțe în Lista de substanțe narcotice, substanțe psihotrope sau precursori ai acestora, supuse controlului în Federația Rusă. În afară de aceasta, problemele care țin de activitatea uneia dintre autoritățile publice – Serviciul Federal de Control asupra Drogurilor (corespunde cu Comitetul Permanent de Control asupra Drogurilor de pe lângă Ministerul Sănătății al Republicii Moldova – *n.a.*), legate de pregătirea și argumentarea propunerilor sale către Guvernul Federației Ruse cu privire la modificarea și/sau completarea listei sus-menționate, nu pot justifica nici violarea drepturilor cetățenilor, garantate de alin.(1) art.7 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, nici aplicarea răspunderii penale pentru comiterea unor fapte care nu sunt determinate concret în cadrul normei penale” [34].

Din cele evocate *supra* cu privire la carențele grave ce marchează definițiile din alin.(5) și (6) art.134¹ CP RM, deducem următoarele: lipsa unor reglementări legale precise, care să determine cu exactitate conținutul noțiunilor „produse etnobotanice” / „etnobotanice” și „analog al substanței stupefiante sau psihotrope”, deschide posibilitatea unor abuzuri în activitatea de aplicare a răspunderii pentru faptele prevăzute la art.217, 217¹-217⁶ sau 219 CP RM ori la art.85-87 din Codul contravențional. Definierea în alin.(5) și (6) art.134¹ CP RM a noțiunilor „produse etnobotanice” / „etnobotanice” și „analog al substanței stupefiante sau psihotrope” urmează să se facă într-o manieră clară, previzibilă și lipsită de echivoc, astfel încât să fie îndepărtată, pe cât posibil, eventualitatea arbitrarului sau a abuzului autorităților. Destinarii legii penale și ai legii contravenționale trebuie să aibă o reprezentare clară asupra normelor juridice aplicabile, astfel încât să-și adapteze conduita și să prevadă consecințele ce decurg din nerespectarea acestor norme. Maniera ambiguă de redactare, ca și utilizarea unor sintagme neclare, sunt neconforme cu normele de tehnică legislativă. Respectarea normelor de tehnică legislativă, în cadrul complexului de reguli specifice activității de legiferare, reprezintă un factor determinant în transpunerea voinței legiuitorului, astfel încât actul normativ adoptat să îndeplinească și prin modalitatea de redactare toate exigențele impuse de necesitatea respectării drepturilor fundamentale ale omului. Reglementarea cât mai exactă a domeniului de aplicare a art.217, 217¹-217⁶ și 219 CP RM,

precum și a art.85-87 din Codul contravențional este cu atât mai necesară având în vedere, în special, consecințele pe care un eventual abuz al autorităților publice le-ar avea asupra destinatarilor acestor norme;

2) *determinarea, în acord cu alin.(8) art.134¹ CP RM, a cantităților mici, mari sau deosebit de mari ale produselor etnobotanice (etnobotanicelor) și ale analogilor substanțelor stupefiante sau psihotrope.*

Amintim că, potrivit acestei norme, „în cazul sustragerii, însușirii, extorcării sau al altor acțiuni ilegale cu... etnobotanice sau analogi ai acestora, proporțiile acestora – mici, mari sau deosebit de mari – se determină conform cantităților mici, mari sau deosebit de mari stabilite de Guvern”. În Nota 3 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.79 din 23.01.2006, se prevede: „Cantitățile mici, mari sau deosebit de mari ale analoagelor substanțelor narcotice sau psihotrope corespund cantităților calculate ale substanțelor narcotice sau psihotrope enumerate”. Din această prevedere nu rezultă un răspuns clar la întrebarea: căreia dintre substanțele narcotice/stupefiante sau substanțele psihotrope, enumerate în lista sus-menționată, îi corespunde analogul substanței stupefiante sau psihotrope al cărei cantitate trebuie stabilită? Cât privește stabilirea cantității produselor etnobotanice (etnobotanicelor), în legislație lipsește orice indiciu.

Cu această ocazie, comportă interes unul dintre proiectele care stă la baza adoptării Legii nr.193/2016. În acest proiect atrag atenția următoarele dispoziții:

„Articolul 134¹. Substanțe narcotice, psihotrope (stupefiante), precursori, etnobotanice, analogi, omologi, derivate și plante care conțin astfel de substanțe ... (8) Listele și cantitățile (subl. ne aparține) substanțelor narcotice, psihotrope (stupefiante), precursorilor, etnobotanicelor, analogilor (subl. ne aparține), omologilor, derivatelor și a plantelor care conțin astfel de substanțe se aprobă de Guvern (subl. ne aparține).”

(9) În cazul sustragerii, însușirii, extorcării sau altor acțiuni ilegale cu substanțele narcotice, psihotrope (stupefiante), precursorilor, etnobotanicelor, analogilor, omologilor, derivatelor și a plantelor care conțin astfel de substanțe, proporțiile mici, mari sau deosebit de mari se determină conform cantităților mici, mari sau deosebit de mari ale substanțelor narcotice, psihotrope (stupefiante), precursorilor, etnobotanicelor, analogilor, omologilor, derivatelor și a plantelor care conțin astfel de substanțe” [35].

În Nota informativă la respectivul proiect se menționează: „Proiectul va avea impact asupra prevenirii și combaterii criminalității în domeniul substanțelor narcotice, psihotrope (stupefiante), pre-

cursorilor, etnobotanicelor, analogilor, omologilor, derivatelor și a plantelor care conțin astfel de substanțe, precum și tragerea la răspundere a celor vinovați. Această răspundere se determină în dependență de cantitatea substanțelor, care urmează a fi stabilită de Guvern ca fiind mică, mare sau deosebit de mare, în funcție de pericolul ce îl prezintă cantitatea specificată asupra sănătății persoanelor” [36]. Așadar, inițial, se preconiza ca listele și cantitățile produselor etnobotanice (etnobotanicelor) și ale analogilor substanțelor stupefiante sau psihotrope să fie aprobate de Guvern.

Însă, ulterior, autorii remaniierilor operate prin Legea nr.193/2016 au renunțat la această idee. În proiectul elaborat mai târziu deja vedem transpuse ideile care au fost implementate prin adoptarea acestei legi. În Avizul Direcției generale juridice a Secretariatului Parlamentului Republicii Moldova la acest proiect, se menționează, printre altele: „Proiectul de lege, în art.I, pct.2, propune să fie introdusă o serie de noțiuni noi, precum analogi ai stupefiantelor și substanțelor psihotrope, etnobotanice... Aceste propuneri pierd din temeinicie, mai ales în condițiile în care însuși autorul recunoaște în Nota informativă de la proiect că aceste noțiuni noi nu posedă un regim juridic determinat, pe care nici propunerile legislative ale autorului nu-l determină (subl. ne aparține)” [37].

Renunțarea autorilor remaniierilor operate prin Legea nr.193/2016 la ideea inițială trebuie privită prin prisma scopului pe care aceștia l-au urmărit. Astfel, în Nota informativă la unul din proiectele care stau la baza adoptării Legii nr.193/2016 se arată: „Implicit, amendamentele propuse au fost elaborate în temeiul Adresei Curții Constituționale nr.PCC-01/30a din 13 octombrie 2015 pentru excluderea interpretărilor eronate ale actelor legislative care reglementează acest segment” [38].

A fost oare respectată această solicitare a Curții Constituționale de către autorii remaniierilor operate prin Legea nr.193/2016?

Iată textul respectivei adrese a Curții Constituționale: „La 13 octombrie 2015, prin Hotărârea nr.25, Curtea Constituțională a recunoscut constituționale prevederile Hotărârii Guvernului nr.79 din 23 ianuarie 2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe, depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora.

Curtea a reținut că prin conținutul sintagmei „listele substanțelor”, cuprinsă la alin.(4) art.134¹ din Codul penal, urmează a se înțelege competența Guvernului de a reglementa atât categoriile substanțelor narcotice și psihotrope, cât și cantitățile acestora. Aprobarea doar a listei acestor substanțe, fără o reglementare cantitativă, ar lipsi de esență întreaga hotărâre a Guvernului, care ar fi, astfel, inaplicabilă.

Curtea a menționat că, ținând cont de faptul că procesul legislativ implică mai multe etape de durată, rațiunea stabilirii competenței Guvernului rezultă și din necesitatea reglementării prompte a cadrului normativ în acest domeniu în cazul apariției de noi substanțe cu efecte similare (subl. ne aparține).

În același timp, pentru a exclude interpretările eronate, Curtea consideră necesară completarea alin. (4) art.134¹ din Codul penal, astfel încât dispoziția acestuia să facă referire nu doar la aprobarea de către Guvern a „listei” substanțelor narcotice, psihotrope și precursorilor, dar și a cantității acestora.

Totodată, Curtea constată că, suplimentar „substanțelor narcotice, psihotrope și precursorilor”, Codul penal cuprinde reglementări sancționatorii referitoare la „analogul substanțelor narcotice sau psihotrope” (art.134¹, 217, 217¹, 217², 217³, 217⁵, 217⁶ din Codul penal). Potrivit alin.(2) art.134¹ din Codul penal, prin „analog” se înțelege substanța care, conform componenței sale și efectului pe care îl produce, se asimilează cu substanța narcotică sau psihotropă.

Curtea reține că convențiile internaționale în materie nu disting noțiunea de „analog” al substanțelor narcotice sau psihotrope. Acestea stabilesc doar categoriile substanțelor narcotice și psihotrope, categorii care se regăsesc și în Hotărârea Guvernului nr.1088 din 5 octombrie 2004 și Hotărârea Guvernului nr.79 din 23 ianuarie 2006.

Astfel, odată cu apariția pe piață a unei substanțe noi, care provoacă dereglări psihice și dependență fizică la consumul ei abuziv, aceasta este inclusă în Lista substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe. Până la completarea listei corespunzătoare, această substanță nu poate fi, sub specie iuris, nici stupefiant, nici substanță psihotropă (tertium non datur).

Astfel, Curtea constată că în prezent normele din Codul penal, care fac referire la „analogul substanțelor narcotice sau psihotrope”, sunt lipsite de conținut și fără efect juridic, fapt care, în contextul celor menționate, determină excluderea lor din legea penală.

Având în vedere cele elucidate anterior, Curtea menționează că deficiențele constatate supra urmează a fi înlăturate de către legislativ (subl. ne aparține).

Curtea solicită Parlamentului să examineze, în conformitate cu prevederile art.28¹ din Legea cu privire la Curtea Constituțională, prezenta adresă și să-i fie comunicate rezultatele examinării acesteia în termenele prevăzute de lege” [39].

Implicit, aceeași concluzie reiese din adresa conținută în Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității prevederilor art.126 alin.(3) din Codul penal al Republicii Moldova, nr.1 din 22.12.2005: „Prin excluderea alin.(3) din art.126 al Codului penal Parlamen-

tul a rezolvat excepția de neconstituționalitate, însă a omis soluționarea unui alt aspect al problemei – determinarea cantitativă a proporțiilor mici și mari ale substanțelor narcotice și psihotrope. Nereglementarea acestei probleme de drept îngreunează aplicarea de către organele de urmărire penală și instanțele de judecată a prevederilor art.105³ din Codul cu privire la contravențiile administrative, art.134¹, 217, 217¹ și 217⁴ din Codul penal și art.159 din Codul de procedură penală. Curtea reține atenția Parlamentului asupra acestei omisiuni și asupra oportunității de a efectua precizările respective în prevederile menționate” [40].

În care act al Guvernului sunt stabilite cantitățile mici, mari sau deosebit de mari ale produselor etnobotanice (etnobotanicelor) sau ale analogilor substanțelor stupefiante sau psihotrope? De ce adresele Curții Constituționale, invocate mai sus, au fost ignorate de către factorii de decizie care aveau obligația să lichideze lacunele consemnate în respectivele adrese? Sau poate adoptarea Legii nr.193/2016 trebuie percepută ca lichidare a lacunelor în cauză? A fost oare cineva tras la răspundere pentru ignorarea adresei pe care o conține Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova, nr.25 din 13.10.2015?

Adresăm aceste întrebări din perspectiva următoarelor prevederi ale Codului jurisdicției constituționale, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 16.06.1995 [41]: „Hotărârile și avizele se execută în termenele indicate de Curtea Constituțională” (alin. (1) art.75); „Executarea hotărârii și avizului este adusă la cunoștința Curții Constituționale în termenul indicat de ea” (alin.(3) art.75); „Factorii de decizie care nu au executat în termenul stabilit hotărârea și avizul poartă răspundere conform articolului 82” (alin.(4) art.75); „Dacă la examinarea cauzei Curtea Constituțională constată existența unor lacune în legislație ce se datorează nerealizării unor prevederi ale Constituției, ea atrage atenția organelor respective, printr-o adresă, asupra lichidării acestor lacune” (alin. (1) art.79); „Organele sesizate comunică, în termenul stabilit, Curții Constituționale rezultatele examinării adresei” (alin.(2) art.79.

În Legea cu privire la Curtea Constituțională, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 13.12.1994 [42], reținem atenția asupra următoarelor dispoziții ale art. 28¹: „(1) Guvernul, în termen de cel mult 3 luni de la data publicării hotărârii Curții Constituționale, prezintă Parlamentului proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea sau abrogarea actului normativ sau a unor părți ale acestuia declarate neconstituționale. Proiectul de lege respectiv va fi examinat de Parlament în mod prioritar. (2) Președintele Republicii Moldova sau Guvernul, în termen de 2 luni de la data publicării hotărârii Curții Constituționale, modifică și completează sau abrogă

actul sau unele părți ale acestuia declarate neconstituționale și, după caz, emite sau adoptă un act nou. (3) Actele emise întru executarea actelor normative sau a unor părți ale acestora declarate neconstituționale devin nule și se abrogă. (4) Observațiile (constatări) Curții Constituționale privind lacunele (omisiunile) reglementărilor normative, datorate nerealizării unor prevederi constituționale, indicate în adresă, urmează să fie examinate de instanța vizată, care în termen de cel mult 3 luni, va informa Curtea Constituțională despre rezultatele examinării”. Conform art.28² al aceleiași legi, „neexecutarea, executarea necorespunzătoare, împiedicarea executării actelor Curții Constituționale atrag după sine răspunderea prevăzută de legislația în vigoare”.

În cele ce urmează, atragem atenția asupra unui alt exemplu de imprevizibilitate a Legii nr.193/2016, sub aspectul determinării, în acord cu alin.(8) art.134¹ CP RM, a cantităților mici, mari sau deosebit de mari ale produselor etnobotanice (etnobotanicelor) și ale analogilor substanțelor stupefiante sau psihotrope.

Astfel, alin.(1) art.134¹ CP RM stabilește: „Prin droguri se înțeleg plantele sau substanțele stupefiante ori psihotrope, sau amestecurile ce conțin asemenea plante ori substanțe, stabilite de Guvern (subl. ne aparține)”.

De exemplu, în Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.79 din 23.01.2006, în lista de substanțe narcotice, la poziția 193, se specifică: „Mase vegetale (amestec de prafuri și/sau plante sau amestecuri de ierburi, diverse părți de plante de diferite specii, uscate sau umede, mărunțite sau întregi), care conțin: AB-CHMINACA; AB-PINACA-CHM; AB-PINACA; AB-FUBINACA; 5F-APINACA; 5F-AKB48; APINACA 5 – fluoropentyl analog; 5F-AMB; 5F-MMB-PINACA; 5F-AMB-PINACA; MDMB-CHMICA”. În cazul acestor mase vegetale, cantitățile mici constituie până la 0,01 g, iar cantitățile mari – de la 0,01 până la 0,25 g. Însă, nu este clar la ce se referă aceste cantități: 1) la respectivele mase vegetale în ansamblu sau 2) la: AB-CHMINACA; AB-PINACA-CHM; AB-PINACA; AB-FUBINACA; 5F-APINACA; 5F-AKB48; APINACA 5 – fluoropentyl analog; 5F-AMB; 5F-MMB-PINACA; 5F-AMB-PINACA; MDMB-CHMICA?

În același context, în Nota 2 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.79 din 23.01.2006, se prevede: „Cantitățile includ amestecurile substanțelor narcotice și/sau psihotrope cu precursori, adaosuri (preparate medicamentoase, acizi, gluco-

ză, crohmal, făină etc.), aflându-se în orice stare de agregare”.

Referitor la această prevedere, în Raportul de expertiză al legislației Republicii Moldova privind clasificarea substanțelor narcotice în proporții mici, mari și deosebit de mari prin prisma legislației contravenționale și penale, elaborat de Consiliul Național pentru Participare, la pct.4.4, se arată: „O altă problemă ce poate duce la calificarea unor cantități mici de droguri în cantități mari sau deosebit de mari este cazul când drogurile nu se află în „stare pură”, ci sunt amestecate cu diferite alte adaosuri (glucoză, crohmal, zahăr, făină etc.). Este de menționat că, în conformitate cu nota la Lista substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe, depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr.79 din 23.01.2006, cantitățile includ și amestecurile respective. Ori, în asemenea situații riscul calificării unor cantități *de facto* mici de droguri, ca fiind cantități mari, este extrem de ridicat. În acest sens, este necesar de a găsi o modalitate de apreciere a cantităților de droguri, cu excluderea adaosurilor” [43].

Susținem această remarcă. Or, o astfel de carență a textului normativ poate avea ca efect negativ: 1) asimilarea adaosurilor (preparatelor medicamentoase, acizilor, glucozei, crohmalului, făinei etc.) cu substanțele narcotice/stupefiante sau cu substanțele psihotrope; 2) stabilirea incorectă (în sensul prezentării mărite față de realitate) a cantităților substanțelor narcotice/stupefiante sau ale substanțelor psihotrope.

Referințe:

1. Helsinki Final Act. <http://www.osce.org/helsinki-final-act?download=true>
2. *Monitorul Oficial al Parlamentului Republicii Moldova*, 1991, nr.6.
3. *Ibidem*, 1994, nr.1.
4. Într-adevăr, de exemplu, în pct.66 al Hotărârii Curții Europene a Drepturilor Omului în *cauza Sissanis c. România**, Curtea amintește jurisprudența constantă a Curții conform căreia expresia „prevăzută de lege” impune ca măsura incriminată să aibă o bază în dreptul intern, dar vizează, de asemenea, calitatea legii în cauză: aceasta trebuie într-adevăr să fie accesibilă justițiabilului și previzibilă în privința efectelor sale. Pentru ca legea să îndeplinească condiția de previzibilitate, trebuie să precizeze cu destulă claritate întinderea și modalitățile exercitării puterii de apreciere a autorităților în domeniul analizat, ținând cont de scopul legitim urmărit, pentru a oferi individului o protecție adecvată împotriva arbitrarului. În consecință, nu poate fi considerată drept „lege” decât o normă emisă cu destulă precizie pentru a permite cetățeanului să-și corecteze conduita; ascultând la nevoie sfaturile potrivite, el trebuie să aibă capacitatea de a prevedea, într-un grad

rezonabil al circumstanțelor cauzei, consecințele de natură să decurgă dintr-o anumită acțiune.

* *Affaire Sissanis c. Roumanie*. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79230>

De asemenea, în *cauza Rotaru c. României***², Curtea Europeană a Drepturilor Omului a recunoscut că o lege este previzibilă numai când este redactată cu suficientă precizie, de natură să permită oricărei persoane să își corecteze conduita. Insistând asupra previzibilității legii în *cauza Sunday Times c. Regatul Unit****³, precum și în *cauza Cantoni c. Franței*****⁴, Curtea a decis că „cetățeanul trebuie să dispună de informații suficiente asupra normelor juridice aplicabile într-un caz dat și să fie capabil să prevadă, într-o manieră rezonabilă, consecințele care pot apărea „dintr-un act determinat” ori care ar putea rezulta dintr-o anumită faptă.

** *Case of Rotaru vs. Romania*. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58586>

*** *Case of The Sunday Times vs the United Kingdom*. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57584>

**** *Case of Cantoni vs France*. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-58068>

5. Negru B., Osmochescu N., Smochină A. et al. *Constituția Republicii Moldova: Comentariu*. Chișinău: Arc, 2012, p.113-114.

6. Predescu I., Safta M. Principiul securității juridice, fundament al statului de drept. Repere jurisprudențiale. În: *Buletinul Curții Constituționale*, 2009, nr.1, p.5-19.

7. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.36-38.

8. *Ibidem*, 1995, nr.53-54.

9. *Ibidem*, 2016, nr.315-328.

10. *Ibidem*, 2016, nr.306-313.

11. Prin aceeași lege au fost operate amendamente în Legea cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor (denumirea nouă – Legea cu privire la circulația substanțelor stupefiante, psihotrope și a precursorilor), adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 06.05.1999*.

* *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr.73-77.

12. Ушакова Л. Н. Общие правила формулирования дефиниций. В: *Молодой ученый*, 2008, № 1, с.190-196.

13. Adresăm această din urmă întrebare, deoarece în lista de substanțe narcotice din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.79 din 23.01.2006*, găsim următoarele denumiri: *marijuana verde; coca frunze (foi de coca); pai de mac verde* etc. În același act normativ, în lista de plante care conțin substanțe narcotice sau psihotrope se menționează: „1. Plantele care nu cresc pe teritoriul Moldovei din cauza condițiilor climaterice și care sunt interzise pentru cultivare pe teritoriul Moldovei: a) plantă de coca; b) kat; c) *Argyreia nervosa*; d) *Nymphaea caerulea*; e) *Salvia divinorum*; f) *Turbina corymbosa*; g) *Tabernaemthe iboga*; 2. Plantele care cresc pe teritoriul Moldovei și sunt interzise pentru cultivare pe teritoriul Moldovei sau necesită autorizație specială: a) plantă de mac (indiferent de faza de vegetație) (*subl. ne aparține*); b) plantă de cânepă (indiferent de faza de vegetație)” (*subl. ne aparține*)”.

* *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr.16-19.

14. *Monitorul Oficial al României*, Partea I, 2012, nr.757.

15. Se are în vedere: substanța vâscoasă adezivă folosită la lipit; adezivul pe bază de elastomeri sintetici și solvenți organici.

16. Rîșniță A. *Unele considerații privind infracțiunile prevăzute de Legea nr.194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive*. <http://www.juridice.ro/287413/unele-consideratii-privind-infracțiunile-prevazute-de-legea-nr-1942011-privind-combaterea-operatiunilor-cu-produse-susceptibile-de-a-avea-efecte-psihoactive.html>

17. Кудашкин А.В. *Антикоррупционная экспертиза: теория и практика: научно-практическое пособие*. Москва: Норма: ИНФРА-М, 2012, с.178; Кудашкин А.В. *Комментарий к Федеральному закону «Об антикоррупционной экспертизе нормативных правовых актов и проектов нормативных правовых актов»: научно-практический комментарий*. Москва: Волтер Клувер, 2011, с.38.

18. Брыжинский А.А., Лукьянов А.А. *Технико-юридические критерии качества законодательного акта*. В: *Социально-политические науки*, 2011, № 1, с.70-74.

19. Ситникова А.И. Проблема качества уголовного закона. В: *Известия Юго-Западного государственного университета. Серия История и право*, 2014, № 4, с.122-126.

20. Грузинская Е.И. О правилах применения языковых средств при конструировании юридических норм. В: *Экономика, социология и право*, 2013, № 12, с.126-128.

21. Анциферова О.В. Повышение качества подготовки законов как один из факторов обеспечения единства законодательной власти. В: *Вестник Челябинского государственного университета*, 2007, № 2, с.43-49.

22. Соболева А.К. Законодательная дефиниция как средство манипулирования: недемократические ограничения прав человека в законотворческой и правоприменительной практике. В: *Юридическая техника*, 2014, № 8, с.46-53.

23. Марчук В.В. Терминология уголовного закона и квалификация преступлений. В: *Право и демократия: Сборник научных трудов*. Вып.18. Минск: БГУ, 2007, с.224-238.

24. Rîșniță A. *Unele considerații privind infracțiunile prevăzute de Legea nr.194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive*. <http://www.juridice.ro/287413/unele-consideratii-privind-infracțiunile-prevazute-de-legea-nr-1942011-privind-combaterea-operatiunilor-cu-produse-susceptibile-de-a-avea-efecte-psihoactive.html>

25. Notă informativă la proiectul de modificare și completare a Legii Republicii Moldova nr.382 din 06.05.1999 cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor. <http://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=2483>

26. Notă informativă la proiectul de Lege privind mo-

dificarea și completarea unor acte legislative. <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=3002>

27. Proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la modificarea și completarea Hotărârii Guvernului nr.79 din 23.01.2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.1170/2013. <http://particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=1170>

28. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.17-23.

29. Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la completarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.2606/2015. <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=2606>

30. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.106-113.

31. Proiectul hotărârii Guvernului cu privire la completarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora, nr.3172/2016. <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=3172>

32. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.288-292.

33. *Ibidem*, 2003, nr.208-210.

34. Кузьминых К.С. *Рекомендации по обращению в Конституционный Суд Российской Федерации и в Европейский Суд по правам человека по уголовным и административным делам об аналогах наркотических средств или психотропных веществ*. http://hand-help.ru/documents/Kuz'minich_K.S._analogi_obraschenie_v_KS_i_ECHR.doc

35. Proiectul de Lege pentru modificarea și comple-

tarea unor acte legislative. <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=3002>

36. Notă informativă la proiectul de Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative. <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=3002>

37. Avizul Direcției generale juridice a Secretariatului Parlamentului Republicii Moldova la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea Legii nr.382-XIV din 6 mai 1999 cu privire la circulația substanțelor narcotice și psihotrope și a precursorilor (nr.103 din 14.03.2016). <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectede-actelegislative/tabid/61/LegislativId/3124/language/RO-RO/Default.aspx>

38. Notă informativă la proiectul de Lege privind modificarea și completarea unor acte legislative. <http://www.particip.gov.md/proiectview.php?l=ro&idd=3002>

39. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității unor prevederi ale Hotărârii Guvernului nr.79 din 23.01.2006 privind aprobarea Listei substanțelor narcotice, psihotrope și a plantelor care conțin astfel de substanțe depistate în trafic ilicit, precum și cantitățile acestora (Sesizarea nr.30a/2015), nr.25 din 13.10.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.13-19.

40. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr.176.

41. *Ibidem*, 1995, nr.53-54.

42. *Ibidem*, nr.8.

43. Raport de expertiză a legislației Republicii Moldova privind clasificarea substanțelor narcotice în proporții mici, mari și deosebit de mari prin prisma legislației contravenționale și penale, elaborat de Consiliul Național pentru Participare. <http://www.cnp.md/ro/produse/avize-propuneri/drepturile-omului/item/download/1642>

TENDINȚE JURISPRUDENȚIALE PRIVIND STABILIREA CUANTUMULUI PROPORȚIILOR MICI ÎN CAZURILE DE SUSTRAGERE A BUNURILOR

Liubovi BRÎNZA,
doctor în drept (judecător la Curtea de Apel Chișinău)
Gheorghe RENIȚĂ,
doctorand (USM)

In the present article it is stressed out that through Law nr.207/2016 the legislator failed to show consistency when establishing the quantum of the conventional unit. Only alin.(2) art.64 of the Criminal Code of Republic of Moldova was modified, whereas the legal provision comprised in alin.(1) art.34 of the Contraventional Code of Republic of Moldova was left intact. However, according to the preliminary acts, it was implied inter alia, that the quantum of the conventional unit was to be adjusted in both legal norms, Contraventional Code and Criminal Code, to match the actual social and economic realities. It is pointed out that in the judiciary practice there is no unique point of view when it comes to the establishment of small proportions in the context of the adoption of Law nr.207/2016. Therefore, pursuant to a (major) jurisprudential tendency it was settled that when calculating the small proportions the conventional unit of 20 lei must be taken into account, as stated in alin.(1) art.34 of the Contraventional Code. On the contrary, following another (minor) jurisprudential view, the conventional unit of 50 lei (alin.(2) art.64 of the Criminal Code) must be taken into consideration while determining the small proportions. It is believed to be unacceptable to combine legal provisions from Criminal law and Contraventional law in order to establish a more favorable accountability to the offender. In such a case a third law is created (*lex tertia*), and subsequently the principle of separations of powers is being eluded. A judge is not empowered to law-making. It is demonstrated that the adoption of Law nr.207/2016 has no impact over the establishment of the small proportions' quantum. Last but not least, attention is drawn to the fact that starting from 16th March 2017 (date when Law 208/2016 entered into force) the quantum of the small proportions will be of 20% of the average monthly salary on economy forecasted approved by the Government for the current year from the date of the deed.

Keywords: conventional unit; small proportions; theft; *lex mitior*; calculation algorithm; felony; contravention.

La 28 iulie 2016, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.207 pentru modificarea și completarea unor acte legislative [1] (în continuare – Legea nr.207/2016). *Inter alia*, prin legea nominalizată (care, de altfel, a intrat în forță pe scena juridică la 07 noiembrie 2016) la alin.(2) art.64 CP RM, textul „20 de lei” a fost substituit cu sintagma „50 de lei”. Astfel, actualmente, legea penală prevede că o unitate convențională este egală cu 50 de lei. Totuși, Legea nr.207/2016 a lăsat intactă mărimea unității convenționale din legea contravențională. Adică de 20 de lei (alin.(1) art.34 din Codul contravențional), deși conform proiectului care a stat la baza adoptării legii prenotate, se preconiza ca la alin.(1) art.34 din Codul contravențional, textul „20 de lei” să fie înlocuit cu expresia „1% din salariul mediu lunar pe economie prognozat, stabilit prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei” [2].

Așa stând lucrurile, se profilează problema privind stabilirea cuantumului proporțiilor mici. Mai exact, urmează oare de calculat proporțiile mici cu o unitate convențională în mărime de 50 de lei potrivit alin. (2) art.64 CP RM sau cu o unitate convențională în valoare de 20 de lei conform alin.(1) art.34 din Codul contravențional? Or, deocamdată, până la intrarea în vigoare a amendamentelor operate la 17 noiembrie 2016 (la care vom face precizări *infra*), art.18 din Co-

dul contravențional prevede că se consideră de mici proporții valoarea bunurilor sustrate, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală sau valoarea pagubei pricinuite care, la momentul săvârșirii contravenției, nu depășește 25 de unități convenționale.

Dilema persistă anume cu ocazia identificării întinderii proporțiilor mici, întrucât alin.(1) art.126 CP RM a fost modificat prin Legea nr.207/2016, astfel încât are următorul conținut: „Se consideră proporții mari valoarea bunurilor sustrate, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care depășește 20 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei”.

Concomitent, art.126 CP RM a fost completat prin același act legislativ cu alin.(1¹) cu următorul conținut: „Se consideră proporții deosebit de mari valoarea bunurilor sustrate, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, valoarea pagubei pricinuite de o persoană sau de un grup de persoane, care depășește 40 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de

Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei” [3]. În așa mod, legiuitorul a renunțat la concepția de a lua în calitate de reper unitatea convențională la socotirea proporțiilor mari și proporțiilor deosebit de mari (5.000 și, respectiv 2.500 u.c.).

Subsecvent, în prezentul studiu se impune necesitatea conturării liniei de demarcare dintre infracțiunile prevăzute la art.186 „Furtul”, art.190 „Escrocheria” și art.191 „Delapidarea averii străine” Cod penal de ilicitul contravențional complinitor specificat la art.105 Cod contravențional, care edictează răspunderea pentru sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului prin furt, însușire, delapidare, abuz de serviciu sau escrocherie. În ipoteza ilicitelor nominalizate, delimitarea manifestându-se prin cuantumul proporțiilor, ce desemnează urmările prejudiciabile.

Așadar, sesizăm că la acest capitol practica judiciară oscilează. *In concreto*, într-o primă orientare jurisprudențială (majoritară), se apreciază că la calcularea proporțiilor mici urmează a fi luată în considerare unitatea convențională în mărime de 20 de lei conform alin.(1) art.34 Cod contravențional. De pildă:

- *B.D. în urma înțelegerii prelabile H.X. și B.X., în perioada zilei de 01 decembrie 2015, aproximativ la ora 20.00, cu scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, au pătruns pe ascuns în depozitul situat la marginea s. V., r-nul Ștefan Vodă, ce aparține lui C.M., de unde au sustras pe ascuns 3,2 m³ de lemne de diferite specii, cu prețul a 1 m³ de 200 lei, în total în sumă de 640 lei, pe care le-au transportat cu o căruță la domiciliile lor [4].*

- *La 30 mai 2016, la ora 08.00, inculpatul B.I. având scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, știind cu certitudine că la domiciliul lui R.I. nu este nimeni și știind că acesta are un polizor unghiular de prelucrare a metalului, cunoscând unde acesta se află, a pătruns în gospodăria celui din urmă, situată în s. Hârtopul Mic, r-nul Criuleni, de unde a sustras din garaj un polizor unghiular de model „Epirom” cu prețul de 950 lei [5];*

- *La 20 august 2016, aproximativ la ora 21.00, C.A. aflându-se în stare de ebrietate alcoolică, în apartamentul cu nr.53, scara 2, din str. Calea Ieșilor, 55/2, mun. Chișinău, acționând în scopul sustragerii bunurilor altei persoane, a pătruns în mod tainic pe ușa balconului în apartamentul cu nr.87 din scara 3, str. Calea Ieșilor, mun. Chișinău unde, dându-și seama de caracterul acțiunilor sale prejudiciabile, a sustras pe ascuns de pe televizor un tuner la prețul de 1.000 lei, cauzându-i lui N.A. o daună materială considerabilă [6].*

Noianul unor astfel de exemple poate continua [7]. Însă, este senin că, punctul de convergență pentru cazurile ilustrate rezidă în aceea că răspunderea le-a fost incumbată făptuitorilor conform uneia dintre prevederile art.186 CP RM. În consecință, s-a perceput că începând cu limita de 500 lei urmează a fi aplicată răspunderea

penală pentru infracțiunile prevăzute la art.186, 190 și 191 CP RM.

În toate aceste spețe, ne place să credem că nu este vorba despre ceea ce semnaleză Comisia de la Veneția, precum că: adesea, judecătorii nici nu pun la îndoială rechizitoriile înaintate de către procuror, fapt care conduce la pronunțarea unui număr mare de condamnări. De aceea Comisia de la Veneția atenționează că judecătorii trebuie să depășească această „simpatie pentru procurori”, prin consolidarea imunității lor funcționale și deci a independenței lor, garantată de alin.(1) art.116 din Constituție [8].

Revenind la subiectul analizat, consemnăm că, *per a contrario*, într-o altă optică jurisprudențială (minoritară), se statuează că la stabilirea proporțiilor mici necesită a fi avută în vedere unitatea convențională în valoare de 50 de lei potrivit alin.(2) art.64 CP RM.

Iată și o speță (care, de altfel, se pare că este singulară în peisajul jurisprudenței) ce surprinde ilustrativ alegația lansată: *la 03 ianuarie 2015, în perioada de timp 00.20-00.40, N.E. și M.V., acționând prin participare simplă [9], urmărind scopul sustragerii pe ascuns a bunurilor altei persoane, prin deteriorarea geamului au pătruns în ghereta ce aparține II „G.V.”, amplasată pe str. Ismail, 90/1, mun. Chișinău, de unde pe ascuns au sustras produse alimentare și de panificație, și anume: plăcinte cu brânză – 40 de bucăți la preț total de 400 lei; plăcinte cu cartofi – 12 bucăți la preț total de 108 lei; crenvurști în aluat – 19 bucăți la preț total de 171 lei, cauzând părții vătămate un prejudiciu material în sumă de 679 lei [10].*

Pe baza stării de fapt expuse *supra*, confirmată de probele administrate, instanța de judecată a conchis că, *în drept*, fapta lui N.E. și M.V. întrunește elementele constitutive ale contravenției inserate la art.105 din Codul contravențional, după următorii indici calificativi: sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului prin furt [11].

În cazul nominalizat, se atestă că acuzatorul de stat a pledat pentru ca N.E. și M.V. să fie recunoscuți vinovați și condamnați în baza lit.b) și c) alin.(2) art.186 CP RM. La rândul său, pornind de la prevederile alin.(2) art.64 CP RM în redacția Legii nr.207/2016 în coroborare cu stipulațiunile art.18 din Codul contravențional, instanța de judecată a purces la un simplu calcul matematic și a ales că *de lege lata* proporțiile mici constituie 1.250 lei (25 u.c. x 50 lei = 1.250 lei) [12]. La fel, s-a etalat că respectivul cuantum (1.250 lei) este rezultatul aplicării legii mai favorabile și diferențiază ilicitul contravențional legat de sustragere (art.105 Cod contravențional) de ilicitele penale corespondente (art.186, 191 și 190 CP RM).

Față de cele ce preced, reținem că existența unor hotărâri judecătorești, ce promovează soluții divergente pentru una și aceeași chestiune *de iure*, generează o insecuritate juridică și subminează principiul

preeminenței dreptului [13]. Emanând din această constatare, se formulează interogația: oare în care parte (din cele două tendințe jurisprudențiale) ar trebui să incline balanța *Themis*?

În acest scop, preliminar, trebuie să amintim că în accepțiunea jurisprudenței constante a CtEDO, contravențiile au un „caracter penal” [14]. Iar distincția dintre contravenții și infracțiuni, existentă în legislația internă, nu poate avea ca efect scoaterea unei categorii de fapte din sfera de incidență a art.6 din CEDO [15].

Natura juridică a contravențiilor a fost elucidată și de către Curtea Constituțională a Republicii Moldova [16], deslușind că „caracterul general al legii contravenționale și scopul pedepsei, care este atât de a pedepsi, cât și de a preveni, sunt suficiente pentru a arăta că sunt aplicabile principiile similare celor două legi: contravențională și penală” [17].

În particular, se observă că atât în Codul penal (art.8), cât și în Codul contravențional (alin.(1) art.3) se instituie, printre altele, principiul activității legii, conform căruia caracterul penal sau contravențional al faptei și pedeapsa sau, corespunzător, sancțiunea se stabilesc de legea în vigoare în momentul săvârșirii faptei.

De la această regulă generală sunt admise două excepții [18], constând fie în *retroactivitatea* ori în *ultraactivitatea* legii. Aceste excepții se aplică în situațiile de tranziție determinate de succesiunea legilor, atunci când o faptă este săvârșită sub imperiul legii anterioare, însă făptuitorul este urmărit penal, judecat ori execută pedeapsa sub imperiul noii legi. Problematika aplicării legii penale sau contravenționale în situațiile de tranziție a determinat exprimarea a două curente de opinie diametral opuse: *teza ultraactivității* legii vechi, potrivit căreia în caz de tranziție se va aplica legea existentă în momentul săvârșirii infracțiunii sau contravenției, și *teza retroactivității* legii în vigoare, potrivit căreia, în caz de situație tranzitorie, se va aplica noua lege penală sau contravențională.

Având în vedere că niciuna dintre cele două soluții nu era pe deplin echitabilă, nu răspundea exigențelor privind egalitatea de tratament juridic, literatura, practica judiciară și legislația modernă au impus o a treia soluție juridică, cunoscută sub denumirea de principiul *mitior lex* [19], potrivit căreia în cazul situațiilor determinate de succesiunea legilor penale sau contravenționale se va aplica legea penală sau contravențională mai favorabilă [20].

În acord cu această optică [21], dacă după momentul săvârșirii faptei vor intra în vigoare dispoziții penale sau contravenționale care atenuază sau chiar înlătură răspunderea făptuitorului, atunci acestea vor fi aplicabile în cauză, retroactivând și deci excluzând de la aplicare legea veche. Dimpotrivă, dacă legea existentă în momentul nașterii raportului de drept penal sau de drept contravențional continuă să prevadă

condițiile cele mai favorabile de răspundere penală sau contravențională pentru făptuitor, atunci ea va supraviețui momentului ieșirii din forță, ultraactivând și, prin urmare, eliminând raza de acțiune a legii noi [22].

În același spirit, în *cauza Scoppola vs Italia* (nr.2), CtEDO a estimat la §109 că: „(...) art.7 §1 din Convenție nu garantează doar principiul neretroactivității legilor penale mai severe, dar de asemenea și implicit principiul retroactivității legii penale mai blânde. Acest principiu se transpune prin regula după care, dacă legea penală în vigoare la momentul comiterii infracțiunii și legile penale posterioare, adoptate înainte de pronunțarea unei decizii definitive sunt diferite, judecătorul trebuie să o aplice pe aceea ale cărei dispoziții sunt mai favorabile [23] acuzatului” [24].

După această notă de limpezire, consemnăm că principiul aplicării legii mai favorabile (*lex mitior*) și-a găsit consacrare în Codul penal [25] și în Codul contravențional [26] al statului nostru ca un corolar al concepției *favor libertatis*.

Cu toate acestea, considerăm că este inacceptabil să se juxtapună dispoziții din legea penală și din legea contravențională, pentru a se aplica răspunderea cea mai favorabilă făptuitorului, așa cum s-a procedat în cea de-a doua tendință jurisprudențială arătată *supra*.

În fundamentarea acestui punct de vedere, vom trece la un minim exercițiu de lectură. Astfel, după V.Dongoroz: „alegerea legii mai blânde înseamnă reținerea uneia dintre legi, cu excluderea absolută a celeilalte legi, ca și cum nici nu ar exista. Deci nu este îngăduit, pentru a ușura situațiunea învinuitului, să se ia unele dispozițiuni din legea veche și altele din legea nouă și prin combinarea lor să se creeze o *lex tertia* și mai favorabilă inculpatului” [27].

Aceeași idee o regăsim ancorată și într-o altă lucrare: „o asemenea combinare a dispozițiilor favorabile din ambele legi este însă hibridă și duce la crearea, pe cale judecătorească, a unei a treia legi (*lex tertia*); aceasta este inadmisibil, deoarece ar însemna ca organele judiciare să exercite un atribut care nu revine acestor organe” [28]. S-a mai adăugat că „se aplică legea cea mai favorabilă, iar nu dispozițiunile cele mai favorabile din legi succesive” [29].

La fel, în viziunea lui C.Mitrache: „determinarea legii penale mai favorabile presupune o cerință concretă, ceea ce înseamnă luarea în considerare atât a legilor succesive, dar și a influenței concrete a acestora asupra situației infractorului. Fiind vorba despre o comparare între legile succesive, spre a identifica pe aceea dintre care este mai favorabilă în concret infractorului, instanța de judecată va trebui să evalueze mai întâi soluțiile care se desprind din aplicarea fiecăreia dintre legile succesive și să aleagă acea lege ale căreia soluții, în aplicarea concretă la caz, sunt mai favorabile infractorului” [30]. Subsidiar, autorul citat punctează

că „aceasta evaluare trebuie să conducă instanța de judecată la identificarea legii favorabile în întregul ei, cu excluderea totală a celeilalte legi, neputând combina dispozițiile mai favorabile din legile care se succed, spre a crea o a treia lege [31] (*lex tertia*)” [32].

Nu în ultimul rând, T.Dima susține că: „indiferent câte legi penale succesive au intervenit din momentul săvârșirii infracțiunii și până la soluționarea definitivă a cauzei, instanța de judecată trebuie să aplice o singură lege, și anume, cea mai favorabilă infractorului. În baza acestui concept, nu este permis instanței de judecată să aplice, în cauza concretă, dispoziții combinate din cele două sau mai multe legi succesive, deoarece aceasta ar conduce la crearea unei alte legi (*lex tertia*), ori legea este o creație a legiuitorului, și nu a judecătorului” [33].

Deși toate aceste opinii se referă la legi penale, acestea pot fi adoptate cu ușurință și în privința legii contravenționale. Așadar, din perspectiva acestor alegații, desprindem fără echivoc că se prohibește juxtapunerea legilor pentru a obține o lege și mai favorabilă făptuitorului, fiindcă prin atare procedeu se formează o a treia lege, eludându-se principiul separării puterilor în stat. De altfel, aceasta concluzie este valabilă și în cazul mixării unor prevederi din Codul penal cu altele din Codul contravențional pentru a obține un nou regim represiv (așa cum se pune problema în prezentul studiu). Or, stipulațiunile legale care guvernează activitatea instanțelor judecătorești și fixează poziția lor față de lege, acceptă în unison că „atribuțiile judecătorului implică identificarea normei aplicabile, analiza conținutului său și o necesară adaptare a acesteia la faptele juridice pe care le-a stabilit, astfel încât legiuitorul aflat în imposibilitate de a prevedea toate situațiile juridice lasă judecătorului, învestit cu puterea de a spune dreptul, o parte din inițiativă. Astfel, în activitatea de interpretare a legii, judecătorul trebuie să realizeze un echilibru între spiritul și litera legii, între exigențele de redactare și scopul urmărit de legiuitor, fără a avea competența de a legisla (*subl. ne aparține*), prin substituirea autorității competente în acest domeniu [34] (se are în vedere Parlamentul – *n.a.*)”.

În acest segment de cercetare, nu putem face abstracție nici de opinia concordantă a judecătorului P.Pinto de Albuquerque, la care a aderat și judecătorul N.Vučinić, formulată în *cauza Maktouf și Damjanović vs Bosnia și Herțegovina* dedusă examinării de către CtEDO [35], în care, printre altele, se arată că: „pentru a stabili care este *lex mitior* în temeiul art.7 §1 din Convenție, trebuie să se procedeze, de asemenea, la o comparație globală a regimului represiv al fiecăreia din legile penale aplicabile în cazul acuzatului (metoda comparației globale). Judecătorul nu poate efectua o comparație regulă cu regulă (metoda comparației diferențiate), alegând regula cea mai favorabilă din

fiecare din legile comparate. Două motive sunt oferite în mod tradițional în sprijinul acestei metode a comparației globale: în primul rând, fiecare regim represiv are propria sa logică, iar judecătorul nu poate distruge această logică, amestecând diverse reguli din diferite legi penale succesive; în al doilea rând, judecătorul nu se poate substitui legiuitorului și să creeze un nou regim represiv *ad-hoc*, alcătuit din diverse reguli ce decurg din diferite legi penale succesive. Prin urmare, art.7 §1 din Convenție impune stabilirea *lex mitior* în mod concret și global” [36].

Sintetizând cele conturate *supra*, deducem că în toate aceste spețe expuse, întinderea proporțiilor mici urma a fi stabilită din coroborarea art.18 cu alin.(1) art.34 Cod contravențional. În așa fel, rezultă că, deocamdată [37], quantumul proporțiilor mici este de 500 de lei (conform algoritmului de calcul: 25 u.c. x 20 lei). Iar respectivul quantum al proporțiilor mici (de 500 de lei) delimitează sfera de acțiune dintre infracțiunile prevăzute la art.186, 190 și 191 CP RM de contravenția specificată la art.105 Cod contravențional.

Tot aici, este nevoie să reliefăm că nici sub cupola teoriei „conceptului autonom” [38] de interpretare a noțiunii de dezvoltată de jurisprudența CtEDO [39], nu se justifică combinarea art.18 Cod contravențional cu alin.(2) art.64 CP RM în redacția Legii nr.207/2016 pentru a stabili quantumul proporțiilor mici. Or, chiar dacă astfel s-ar „corecta” o „greșeală” a legiuitorului, prin acest procedeu, s-ar transgresa art.6 („Separarea și colaborarea puterilor”) și art.60 („Parlamentul, organ reprezentativ suprem și legislativ”) din Constituție. Așa fiind, bună sau rea, legea trebuie respectată și aplicată ca atare, existând mecanisme legale care permit inițiative de modificare a acesteia, dar nu și autoritatea puterii judecătorești [40].

Într-o altă consecutivitate de idei, în opinia noastră, izvorul interpretărilor neunitare referitoare la determinarea proporțiilor mici se trage nu doar din înțelegerea deficitară a legislației, ci și din atitudinea legiuitorului, care a omis (intenționat sau din imprudență) să reglementeze omogen mărimea unității convenționale. Or, lipsa de corelare dintre o anumită dispoziție legală și alte prevederi similare este de natură să genereze confuzii, incertitudini și dificultăți în ceea ce privește interpretarea și aplicarea acesteia.

În context, R.Duminică afirmă, pe bună dreptate, că: proliferarea normelor juridice, instabilitatea lor, degradarea condițiilor de elaborare a legii și, implicit, a calității conținutului normativ, incertitudinea condițiilor de aplicare creează o insecuritate juridică greu de suportat pentru persoana confruntată cu aplicarea dreptului. În multe situații, existența legilor este percepută ca fiind asemănătoare cu cea a unui „castel enigmatic” [41].

În același timp, parafrazându-l pe M.Voicu [42], ne încumetăm să spunem că operele legislative ar putea

fi, uneori, „accidente normative” din vina celor care au legiuit, o vină însă fără răspundere, „erori” patente sau latente, dar „erori” cu grave consecințe în articulațiile sistemului jurisdicțional și, în cele din urmă, ale statului de drept.

Din păcate, se pare că este și cazul Legii nr.207/2016 în partea ce se referă la problema analizată. În concret, recurgând la interpretarea teleologică, aflăm din Nota informativă [43] care a însoțit inițiativa legislativă ce a stat la baza adoptării Legii nr.207/2016, că se milita pentru „ajustarea mărimii unității convenționale, prevăzute de Codul contravențional (subl. ne aparține) și Codul penal la realitățile social-economice din prezent”. Astfel, reiese că se dorea o abordare coerentă, ceea ce ar fi condus inevitabil la mărirea cuantumului proporțiilor mici. Despre aceasta ne putem convinge și prin aceea că la alin.(3) art.IV „Dispoziții finale și tranzitorii” din Legea nr.207/2016 s-a statornicit *expressis verbis* că toate cauzele penale aflate în curs de examinare în privința faptelor care, potrivit modificărilor operate prin prezenta lege, nu mai constituie infracțiuni, dar constituie contravenții, încetează, cu tragere la răspundere contravențională. În ciuda proclamării acestui țel, într-un final, Legea nr.207/2016 a modificat mărirea unității convenționale doar în Codul penal.

Remarcând această inconsecvență, V.Stati, cu prilejul analizei impactului adoptării Legii nr.207/2016 asupra normelor din cap. X din Partea specială a Codului penal, cu drept cuvânt, a sugerat modificarea dispoziției alin.(1) art.34 Cod contravențional, astfel încât o unitate convențională să fie egală cu 50 de lei [44].

Această propunere a și fost recepționată. Așadar, la 17 noiembrie 2016, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.208 privind modificarea și completarea Codului contravențional al Republicii Moldova nr.218-XVI din 24 octombrie 2008 [45] (în continuare – Legea nr.208/2016). Prin Legea prenotată, între altele, s-a dispus substituirea textului „20 de lei” din alin.(1) art.34 Cod contravențional cu formula „50 de lei”. În acest sens, este lesne de sesizat că prin această rocadă legislativă s-a deviat de la concepția din proiectul ce a stat la baza adoptării Legii nr.207/2016 de a stabili mărirea unității convenționale în Codul contravențional de 1% din salariul mediu lunar pe economie prognozat, stabilit prin hotărârea de Guvern în vigoare în momentul săvârșirii faptei.

Fără a întrerupe firul logic, consemnăm că printre aspectele de noutate ale Legii nr.208/2016 se numără și faptul că la art.18 din Codul contravențional, expresia „25 de unități convenționale” a fost înlocuită cu sintagma „20% din cuantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul în curs la data săvârșirii faptei”. Prin urmare, se consideră de mici proporții valoarea bunurilor sustrate, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate,

păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală sau valoarea pagubei pricinuite care, în momentul săvârșirii contravenției, nu depășește 20% din cuantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul în curs la data săvârșirii faptei. Se observă că o astfel de reconsiderare a mecanismului de calcul a proporțiilor mici vine în consonanță cu optica legiuitorului de a raporta proporțiile mari și deosebit de mari tot la criteriul salariului mediu lunar pe economie prognozat de executiv pentru anul în care a fost comisă fapta ilicită.

Adițional, din alin.(1) art.II al Legii nr.208/2016, reiese că această lege va intra în vigoare în termen de 3 luni de la data publicării. Mai precis, la 16 martie 2017.

După această precizare, se cuvine să punctăm că în corespundere cu alin.(4) art.21 al Legii privind sistemul public de asigurări sociale, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 08 iulie 1999 [46], salariul mediu lunar pe economie este cel prognozat pentru fiecare an și se aprobă de Guvern. Cu titlu exemplificativ, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2016, nr.879 din 23 decembrie 2015 [47], s-a aprobat cuantumul salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2016, în mărime de 5.050 lei, pentru utilizare în modul stabilit de legislație. Concomitent, prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2017, nr.1233 din 09 noiembrie 2016 [48], s-a aprobat cuantumul salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2017, în mărime de 5.300 lei, pentru utilizare în modul stabilit de legislație.

În consecință, raportând aceste prevederi normative la mecanismul de calcul al mărimii proporțiilor mici instituit prin Legea nr.208/2016, se deduce că începând cu 16 martie 2017 și până la 01 ianuarie 2018 (dată de la care se va edicta un alt cuantum al salariului mediu prognozat pe economie, aprobat de executiv), proporțiile mici nu vor depăși suma de 1.060 lei. Astfel, în intervalul de timp nominalizat, pentru sustragerea pe ascuns a bunurilor altei persoane; dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune sau abuz de încredere; precum și pentru sustragerea ilegală a bunurilor altei persoane, încredințate în administrație, dacă mărirea prejudiciului nu depășește suma de 1.060 lei va deveni operabilă răspunderea contravențională conform art.105 Cod contravențional. În contrast, începând cu mărirea prejudiciului în sumă de 1.060 lei, răspunderea se va aplica, după caz, potrivit infracțiunilor prevăzute la art.186 „Furtul”, art.190 „Escrocheria” sau art.191 „Delapidarea averii străine” Cod penal.

În perspectivă, apreciem că odată cu intrarea în

forță a Legii nr.208/2016, toate cauzele penale aflate în curs de examinare în privința persoanelor învinuite în comiterea infracțiunilor statuate la art.186, 190 și 191 CP RM, a cărui quantum al prejudiciului nu depășește suma de 1.010 lei (pentru anul 2016) sau suma de 1.060 lei (pentru anul 2017), urmează a fi încetate cu tragerea la răspundere contravențională. Generic spus, dacă nu se depășește mărimea proporțiilor mici stabilită în corespundere cu noul algoritm de calcul, procesele penale pornite în baza art.186, 190 și 191 CP RM urmează a fi încetate, din motiv că fapta constituie contravenție (art.105 Cod contravențional). Corelativ, persoanele deja condamnate definitiv în săvârșirea infracțiunilor inserate la art.186, 190 și 191 CP RM, pentru fapte a căror mărime a prejudiciului nu depășește mărimea proporțiilor mici (tot conform noii formule de calcul), prin prisma art.10¹ CP RM vor fi îndrituite să solicite recalificarea faptei în temeiul art.105 Cod contravențional.

Ca rezultat al studiului întreprins, efectuând o radiografieră, putem creiona următoarele **concluzii**:

1) în practica judiciară nu există un punct de vedere unitar în privința stabilirii quantumului proporțiilor mici în contextul adoptării Legii nr.207/2016. Astfel, conform unei tendințe jurisprudențiale (majoritare), s-a considerat că la calcularea proporțiilor mici urmează a fi luată în considerare unitatea convențională în valoare de 20 de lei conform alin.(1) art.34 Cod contravențional. Dimpotrivă, potrivit unei alte orientări a jurisprudenței (minoritare), s-a apreciat că la stabilirea proporțiilor mici necesită a fi avută în vedere unitatea convențională în valoare de 50 de lei potrivit alin.(2) art.64 CP RM;

2) este inadmisibil să se combine dispoziții din legea penală și din legea contravențională, pentru a se aplica răspunderea cea mai favorabilă făptuitorului, întrucât în așa fel se creează o a treia lege (*lex tertia*), sfidându-se principiul separării puterilor în stat. Or, judecătorul nu este înzestrat cu atributul de legiferare. Totodată, determinarea *in concreto* a legii penale mai favorabile vizează aplicarea legii, și nu a dispozițiilor mai blânde, neputându-se mixa prevederi din vechea și noua lege;

3) nu se justifică combinarea art.18 Cod contravențional cu alin.(2) art.64 CP RM în redacția Legii nr.207/2016 pentru a stabili quantumul proporțiilor mici, deoarece într-o asemenea ipoteză se transcende art.6 și 60 din Constituție. Or, prin selectarea și îmbinarea dispozițiilor cuprinse în legile penale sau contravenționale succesive, judecătorul nu se limitează la aplicarea legii, ci creează o lege proprie. Altfel zis, prin acest procedeu (combinatoriu) se pătrunde nepermis în domeniul legislativului;

4) prin Legea nr.207/2016 legiuitorul nu a dat dovadă de consecvență în partea ce se referă la determinarea mărimii unității convenționale, modificând doar alin.(2) art.64 CP RM, însă lăsând intactă prevederea de la alin.(1) art.34 Cod contravențional, deși conform

actelor preparatorii reiese că se pleda, *inter alia*, pentru ajustarea mărimii unității convenționale, prevăzută atât de Codul contravențional, cât și de Codul penal la realitățile social-economice din prezent;

5) în realitate, adoptarea Legii nr.207/2016 nu a avut niciun impact la stabilirea quantumului proporțiilor mici;

6) începând cu 16 martie 2017 (data intrării în vigoare a Legii nr.208/2016), se consideră de mici proporții valoarea bunurilor sustrase, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală sau valoarea pagubei pricinuite care, în momentul săvârșirii contravenției, nu depășește 20% din quantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul în curs la data săvârșirii faptei. De exemplu, de la data intrării în vigoare a Legii nr.208/2016 (16 martie 2017), pentru anul 2017 mărimea proporțiilor mici va fi de 1.060 lei (conform formulei de calcul: 20% din 5.300 lei);

7) dacă nu se excedează mărimea proporțiilor mici determinată în corespundere cu noul algoritm de calcul, procesele penale intentate în baza art.186, 190 și 191 CP RM urmează a fi încetate, pe motiv că fapta constituie contravenție (art.105 Cod contravențional).

Referințe:

1. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.369-378.

2. Proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. http://particip.gov.md/public/documente/131/ro_3073_01.04.2016-Proiect-de-lege-unit.-conv-final.pdf (vizitat 02 ianuarie 2017).

3. În acest context, V.Berliba și T.Osoianu au opinat că sintagma „în vigoare la momentul săvârșirii faptei” din alin.(1) și (1¹) art.126 CP RM în redacția Legii nr.207/2016 contravine principiului constituțional al egalității (alin.(2) art.16 din Constituția Republicii Moldova) și normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional, prevederilor tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, deoarece încalcă grav principiul interzicerii discriminării proclamat de art.7, 14 și 1 al Protocolului 12 din CEDO. De aceea, s-a sugerat că urmează a fi sesizată Curtea Constituțională a Republicii Moldova cu privire la ridicarea excepției de neconstituționalitate pe acest segment de reglementare normativă în materie de drept penal*. Apropo, este de observat că autorii citați au fost auziți și deja a fost ridicată o excepție de neconstituționalitate, prin care Curtea Constituțională a statului nostru este chemată să verifice constituționalitatea expresiei „în vigoare la momentul săvârșirii faptei” din alin.(1) și (1¹) art.126 CP RM sub aspectul alin.(2) art.16 și 23 din Constituție**. De altfel, această sesizare reia literalmente argumentele celor doi autori. În ce ne privește, considerăm că sintagma criticată nu transgresează principiul egalității și al nediscriminării, deoarece aceasta este o consecință firească a art.22 din Constituție și a art.8 CP RM ca făptuitorul să răspundă conform condițiilor în vigoare în momentul comiterii faptei. Dar, să lăsăm Curtea Constituțională să decidă.

* Berliba V., Osoianu T. *Repere normative prevăzute de art.126 alin.(1)-(1¹) C. pen. al RM – sub aspectul corespunдерii principiului constituțional al egalității*. http://www.popa.md/file/Articol_Berliba_Osoianu_126_final.pdf (vizitat 02 ianuarie 2017).

** Sesizarea nr.159g din 27 decembrie 2016 privind excepția de neconstituționalitate unor sintagme din art.126 alin.(1) și alin. (1¹) din Codul penal. <http://www.constcourt.md/download.php?file=cHVibGljL2NjZG9jL3Nlc2l6YXJpL3JvLXNlMjIwMTZjNTY2MC5wZGY%3D> (vizitat 02 ianuarie 2017).

4. Sentința Judecătorei Ștefan Vodă din 23 noiembrie 2016. Dosarul nr.47-1-590-30032016. http://www.jsv.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=C2F257BB-62B1-E611-9A6D-005056A5D154&case_title=Dosar-47-1-590-30032016-164 (vizitat 02 ianuarie 2017).

5. Sentința Judecătorei Criuleni din 18 noiembrie 2016. Dosarul nr.1-278/16. http://www.jcr.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jcr/get_decision_doc.php?decision_key=89DE7262-85AD-E611-A9BA-005056A5FB1A&case_title=Dosar-24-1-2049-24092016-177 (vizitat 02 ianuarie 2017).

6. Sentința Judecătorei Buiucani, mun. Chișinău, din 02 decembrie 2016. Dosarul nr.1-1382/16. http://www.jbu.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jbu/get_decision_doc.php?decision_key=871D4AE8-ADB8-E611-9A6D-005056A5D154&case_title=Dosar-14-1-10310-23082016-548 (vizitat 02 ianuarie 2017).

7. *A se vedea*: Sentința Judecătorei Anenii Noi din 02 decembrie 2016. Dosarul nr.1-196/16. http://www.jan.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=0E458FE8-98B8-E611-9A6D-005056A5D154&case_title=Dosar-08-1-3418-03102016-140 (vizitat 02 ianuarie 2017); Sentința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău, din 22 decembrie 2016. Dosarul nr.1-504/16. http://www.jbt.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=3D02DFF3-E3C8-E611-9A6D-005056A75977&case_title=Dosar-12-1-7185-01092016-85 (vizitat 02 ianuarie 2017); Sentința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău, din 29 decembrie 2016. Dosarul nr.1-529/2016. http://www.jbt.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=999725AC-D2CD-E611-9A6D-005056A75977&case_title=Dosar-12-1-7574-12092016-3 (vizitat 02 ianuarie 2017); Sentința Judecătorei Criuleni din 08 noiembrie 2016. Dosarul nr.1-182/2016. http://www.jcr.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jcr/get_decision_doc.php?decision_key=E03246FB-ACA5-E611-A9BA-005056A5FB1A&case_title=Dosar-24-1-855-04042016-228 (vizitat 02 ianuarie 2017); Sentința Judecătorei Hîncești din 23 noiembrie 2016. Dosarul nr.1-365/16. http://www.jhn.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jhn/get_decision_doc.php?decision_key=A1683AD4-12B2-E611-9A6D-005056A5D154&case_title=Dosar-32-1-2614-29092016-268 (vizitat 02 ianuarie 2017); Sentința Judecătorei Ialoveni din 29 noiembrie 2016. Dosarul nr.1-393/16. http://www.jil.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jia/get_decision_doc.php?decision_key=18C4B423-15B6-E611-A9BA-005056A5FB1A&case_title=Dosar-33-1-987-31032016-

227 (vizitat 02 ianuarie 2017); Sentința Judecătorei Rezi-na din 14 decembrie 2016. Dosarul nr.1-245/2016. http://www.jrz.instante.justice.md/apps/hotariri_judecata/inst/jb/get_decision_doc.php?decision_key=21450AB4-E9C1-E611-9A6D-005056A5D154&case_title=Dosar-39-1-2293-22102016-48 (vizitat 02 ianuarie 2017); etc.

8. *Apud*: Sesizarea nr.155g din 20 decembrie 2016 privind excepția de neconstituționalitate unor sintagme din art.307 din Codul penal. <http://www.constcourt.md/download.php?file=cHVibGljL2NjZG9jL3Nlc2l6YXJpL3JvLXNlMjIwMTY2MTk1ZS5wZGY%3D> (vizitat 02 ianuarie 2017).

9. În concepția art.44 CP RM, infracțiunea se consideră săvârșită cu participare simplă dacă la săvârșirea ei au participat în comun, în calitate de coautori, două sau mai multe persoane, fiecare realizând latura obiectivă a infracțiunii.

10. Sentința Judecătorei Centru, mun. Chișinău, din 04 noiembrie 2016. Dosarul nr.1-233/15 (20-1-12241-04092014) (nepublicată). Cancelaria Judecătorei Centru, mun. Chișinău.

11. *Ibidem*.

12. Este de sesizat că Legea nr.207/2016 a intrat în forță la 07 noiembrie 2016, pe când sentința a fost pronunțată la 04 noiembrie 2016. În așa fel, devine clar că, la caz, nu se putea combina *ab initio* alin.(2) art.64 CP RM în redacția Legii nr.207/2016 cu art.15 din Codul contravențional pentru determinarea întinderii proporțiilor mici.

13. Case of Tudor Tudor *versus* România. Judgment of 24 March 2009. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-91885> (vizitat 02 ianuarie 2017); etc.

14. Pentru detalieri, *a se vedea*: Furdui S. Natura juridică a contravenției din perspectiva jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2014, nr.3, p.22-24.

15. Cauza Amihalachioaie *vs* Moldova. Hotărârea din 20 aprilie 2004. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2004, nr.150-155; Cauza Ziliberberg *vs* Republica Moldova. Hotărârea din 01 februarie 2005. [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ZILIBERBERG%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/ZILIBERBERG%20(ro).pdf) (vizitat 02 ianuarie 2017); Case of Igor Pascari *vs* The Republic of Moldova. Judgment of 30 August 2016. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-165952> (vizitat 02 ianuarie 2017); etc.

16. *A se vedea*: pct.38-41 din Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a art. 473 alin.(1) pct.2) din Codul contravențional (examinarea recursului în procedura contravențională) (Sesizarea nr.6g/2015), nr.10 din 12 mai 2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr.241-246.

17. *A se vedea*: pct.48 din Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale art. 345 alin.(2) din Codul contravențional (individualizarea sancțiunii) (Sesizările nr.26g/2016 și nr.34g/2016), nr.10 din 10 mai 2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.204-205.

18. *A se vedea*: pct.21 din Decizia Curții Constituționale a României nr.265 din 6 mai 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.5 din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al României*, 2014, nr.372.

19. Sintetic spus, *lex mitior* este un complement ineluctabil al principiului legalității în dreptul penal, întrucât

exige ca și premisă un avertisment prealabil, izvorât din lege. Pe larg, pentru valențele principiului *mitior lex*, a se vedea: Dănișor D.C. Principiul retroactivității legii penale sau contravenționale mai favorabile. În: *Caiete de Drept Penal*, 2009, nr.4, p.34-35; Hotca M.A. *Regula mitior lex în lumina noului Cod penal*. <http://www.juridice.ro/306259/regula-mitior-lex-in-lumina-noului-cod-penal.html> (vizitat 02 ianuarie 2017); Neffiu I. *Lex mitior – tendințe în dreptul comparat*. http://www.cdspp.ro/lex_mitior_tendinte_in_dreptul_comparat_2014.pdf (vizitat 02 ianuarie 2017); Toader T., Tutunaru T. Controverse referitoare la aplicarea legii penale mai favorabile. În: *Dreptul*, 2014, nr.11, p.23-30; Baumach T. The Notion of Criminal Penalty and the Lex Mitior Principle in the Scoppola v. Italy Case. În: *Nordic Journal of International Law*, 2011, vol.80, iss.2, p.125-142; Bohlander M. Retrospective reductions in the severity of substantive criminal law – The lex mitior principle and the impact of Scoppola v. Italy No. 2. În: *Criminal Law Review*, 2011, no.8, p.627-641; Westen P.K. Lex mitior: converse of ex post facto and window into criminal desert. În: *New Criminal Law Review*, 2015, vol.18, no.2, p.167-213; Scaccianoce C. La retroattività della lex mitior nella lettura della giurisprudenza interna e sovranazionale: quali ricadute sul giudicato penale? În: *Archivio Penale*, 2013, no.1, p.1-37; Rodríguez A.B. El principio de lex mitior ante el Tribunal Constitucional. În: *Revista de Estudios de la Justicia*, 2015, no.23, p.11-68; etc.

20. A se vedea: pct.22 din Decizia Curții Constituționale a României nr.265 din 6 mai 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.5 din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al României*, 2014, nr.372.

21. Andrei B.C. Teoriile extraactivității legii penale. În: *Impactul socio-transformărilor tehnologice la și economice nivel național, european și mondial*, 2015, vol.5, nr.5, p.68.

22. Logica acestei viziuni se bazează pe presupunerea că, dacă persoana chemată să răspundă pentru o faptă penală ar fi știut că situația ei va fi agravată, în conformitate cu prevederile legii noi, atunci poate s-ar fi abținut de la săvârșirea infracțiunii. Pe de altă parte, nici legiuitorul nu poate avea vreun interes legitim în pedepsirea mai aspră a făptuitorului pe baza legii vechi, de vreme ce, pe considerente de politică penală, construiește prin dispozițiile legii noi un regim mai blând al răspunderii penale. Alegerea normei mai aspre nu are nicio fundamentare juridică validă, deoarece niciun principiu de drept penal nu validează pedepsirea mai aspră a persoanelor, în condițiile succesiunii legislative*.

* *Apud*: Andrei B.C. *Teoriile extraactivității legii penale*, p.69.

23. În una din deciziile sale, Curtea Constituțională a României a statuat că: „Determinarea caracterului «mai favorabil» are în vedere o serie de elemente, cum ar fi: cuantumul sau conținutul pedepselor, condițiile de incriminare, cauzele care exclud sau înlătură responsabilitatea, influența circumstanțelor atenuante sau agravante, normele privitoare la participare, tentativă, recidivă etc. Așa fiind, criteriile de determinare a legii penale mai favorabile au în vedere atât condițiile de incriminare și de tragere la răspundere penală, cât și condițiile referitoare la pedeapsă. Cu privire la aceasta din urmă pot exista deosebiri de natură (o lege prevede ca pedeapsă principală amendă, iar alta închisoarea), dar și deosebiri de grad sau cuantum privitoare la limitele de pe-

deapsă și, evident, la modalitatea stabilirii acestora în mod concret**.

* Decizia Curții Constituționale a României nr.1470 din 8 noiembrie 2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.320¹ din Codul de procedură penală. În: *Monitorul Oficial al României*, 2011, nr.853.

24. *Case of Scoppola vs Italy* (no.2). Judgment of 17 September 2009. <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-94135> (vizitat 02 ianuarie 2017).

25. Conform art.10 CP RM, legea penală care înlătură caracterul infracțional al faptei, care ușurează pedeapsa ori, în alt mod, ameliorează situația persoanei ce a comis infracțiunea are efect retroactiv, adică se extinde asupra persoanelor care au săvârșit faptele respective până la intrarea în vigoare a acestei legi, inclusiv asupra persoanelor care execută pedeapsa ori care au executat pedeapsa, dar au antecedente penale. Legea penală care înăsprește pedeapsa sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvârșirea unei infracțiuni nu are efect retroactiv.

26. În corespundere cu alin.(2) și (3) art.3 Cod contravențional, legea contravențională care înăsprește sancțiunea sau înrăutățește situația persoanei vinovate de săvârșirea unei contravenții nu are efect retroactiv. Fapta care, printr-o lege nouă, nu mai este considerată contravenție nu se sancționează, iar sancțiunea stabilită și neexecutată anterior intrării în vigoare a noii legi nu se execută.

Iar potrivit alin.(3) și (4) al aceluiași articol din același act legislativ, dacă legea nouă prevede o sancțiune contravențională mai blândă, se aplică această sancțiune. În cazul aplicării sancțiunii din legea veche, această sancțiune se execută în limita maximumului sancțiunii din legea nouă. Dacă legea nouă nu mai prevede o anumită categorie a sancțiunii, sancțiunea de o astfel de categorie, stabilită și neexecutată anterior intrării în vigoare a noii legi, nu se mai execută. Dacă legea nouă prevede o sancțiune mai aspră, contravenția continuă a cărei săvârșire a început anterior intrării în vigoare a noii legi se sancționează în conformitate cu legea în vigoare la momentul consumării ei.

27. Dongoroz V. *Drept penal*. București, 1939, p.132-133. *Apud*: Rotaru C. *Aplicarea legii penale mai favorabile*. <http://www.juridice.ro/299144/aplicarea-legii-penale-mai-favorabile.html> (vizitat 02 ianuarie 2017).

28. Dongoroz V., Kahane S., Oancea I., et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român*. Vol. I. Ediția a II-a. București: C.H. Beck, p.71.

29. În același sens, în ceea ce privește determinarea concretă a legii penale mai favorabile, Curtea Constituțională a României a statuat că „aceasta vizează aplicarea legii și nu a dispozițiilor mai blânde, neputându-se combina prevederi din vechea și noua lege, deoarece s-ar ajunge la o *lex tertia*, care, în pofida dispozițiilor art.61 din Constituție (a României* – *n.a.*), ar permite judecătorului să legifereze**”. Aceeași poziție este reluată și într-o altă decizie a instanței de contencios constituțional a României***.

* Conform alin.(1) art.61 Constituția României, Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului român și unica autoritate legiuitoare a țării. Această normă își găsește corespondent în alin.(1) art.60 din Constituția țării noastre, dispunând că Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și unica autoritate legislativă a statului.

** Decizia Curții Constituționale a României nr.1470 din 8 noiembrie 2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.320¹ din Codul de procedura penală. În: *Monitorul Oficial al României*, 2011, nr.853.

*** Decizia Curții Constituționale a României nr.265 din 6 mai 2014 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.5 din Codul penal. În: *Monitorul Oficial al României*, 2014, nr.372.

30. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. I. Articolele 1-52*, p.82.

31. *Ad similis*, a se vedea: Mitrahe C., Mitrahe Cr. *Drept penal roman. Partea generală*. Ediția a IX-a, revăzută și adăugită. București: Universul Juridic, 2012, p.102.

32. *Explicațiile noului Cod penal. Vol. I. Articolele 1-52 / Coordonatori: Antoniu G., Toader T.* București: Universul Juridic, 2014, p.82.

33. Pascu I., Dobrinioiu V., Hotca M.A. et al. *Noul Cod penal comentat. Partea generală*. Vol. I. București: Universul Juridic, 2012, p.44.

34. Decizia Curții Constituționale a României nr.838 din 27 mai 2009 referitoare la sesizarea formulată de Președintele României, domnul Traian Băsescu, privind existența unui conflict juridic de natură constituțională între autoritatea judecătorească, reprezentată de Înalta Curte de Casație și Justiție, pe de o parte, și Parlamentul României și Guvernul României, pe de alta parte. În: *Monitorul Oficial al României*, 2009, nr.461.

35. În *cauza Maktouf și Damjanović vs Bosnia și Herțegovina*, §70, Curtea de la Strasbourg, observând că ambele Coduri penale ce s-au succedat din momentul comiterii faptelor și până la judecarea definitivă (Codul penal din 1976 și Codul penal din 2003) „prevăd game diferite de pedepse pentru crime de război”, a constatat că a existat „posibilitatea reală ca aplicarea retroactivă a Codului din 2003 să fi fost în detrimentul reclamanților în ceea ce privește impunerea pedepselor”, astfel că „nu se poate afirma că aceștia au beneficiat, în conformitate cu art.7 din Convenție, de garanții efective împotriva punerii unei pedepse mai severe”. Prin urmare, instanța europeană a hotărât, în unanimitate, că a fost încălcat art.7 din CEDO, precizând totodată că această hotărâre „trebuie înțeleasă ca indicând pur și simplu faptul că, în ceea ce privește stabilirea pedepselor, reclamanților ar fi trebuit să li se aplice dispozițiile Codului din 1976 și nu faptul că ar fi trebuit să fie impuse pedepse mai blânde”.

* *Case of Maktouf and Damjanović vs Bosnia and Herzegovina*. Judgement of 18 July 2013. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122716> (vizitat 02 ianuarie 2017).

36. Concurring opinion of judge Pinto de Albuquerque, joined by judge Vučinić in *Case of Maktouf and Damjanović vs Bosnia and Herzegovina*. Judgement of 18 July 2013. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-122716> (vizitat 02 ianuarie 2017).

37. Spunem „deocamdată”, deoarece după cum vom accentua *infra*: începând cu 16 martie 2017, se consideră proporții mici valoarea bunurilor sustrate, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală sau valoarea pagubei pricinuite care, la momentul săvârșirii contravenției, nu depășește 20% din cuantumul salariului mediu lunar pe

economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul în curs la data săvârșirii faptei.

38. În doctrina juridică, se susține că toate conceptele din CEDO sunt autonome, în următoarele două sensuri: în primul rând, oamenii nu împărtășesc aceleași criterii lingvistice cu privire la modul de a identifica sensul lor; în al doilea rând, sensul corect poate transcende radical modul în care conceptele CEDO sunt clasificate și înțelese în ordinea juridică națională. Prin urmare, judecătorii trebuie să construiască teorii de fond care au ca scop capturarea naturii sau scopului dreptului implicat și a CEDO, mai general*. Totuși, sunt voci care silesc doctrinarii și judecătorii pentru a opri creșterea amenințării puterii de apreciere judiciare** și a elabora teorii generale de adjudecare pentru CEDO***.

* Letsas G. The Truth in Autonomous Concepts: How To Interpret the ECHR. În: *European Journal of International Law*, 2004, vol.15, no.2, p.279-305.

** *A se vedea*: Letsas G. Two Concepts of the Margin of Appreciation. În: *Oxford Journal of Legal Studies*, 2006, vol.26, iss.4, p.705-732.

*** Letsas G. *The Truth in Autonomous Concepts: How To Interpret the ECHR*, p.279-305.

39. *A se vedea*: Gentimir A. Considerații referitoare la interpretarea autonomă a Convenției Europene a Drepturilor Omului. În: *Dreptul*, 2004, nr.10, p.136.

40. În același sens, *a se vedea*: Dunea M. Despre cum o interpretare corectă a legii poate fi absurdă: medierea privind latura penală – cauză sui generis de înlăturare a răspunderii penale (sau: interpretarea în litera legii vs. interpretarea în spiritul legii). În: *Analele științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”*, Tomul LXI, Științe Juridice, 2015, nr.1, p.77-108; Stati V. Observații critice referitoare la modificările și completările operate la 22.12.2014 în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.2, p.2-18.

41. Duminiță R. *Criza legii contemporane*. București: C.H. Beck, 2014, p.IX.

42. Voicu M. Impactul judiciar al noilor dispoziții și prevederi ale Codului de procedură civilă în perspectiva simplificării procesului civil. necesitatea dezbaterii și a sugestiilor de lege ferenda. În: *Revista Universul Juridic*, 2016, nr.11, p.8-28.

43. Nota informativă la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative. http://particip.gov.md/public/documente/131/anexe/ro_3073_29.03.2016-Nota-Informativa-la-proiect-unit.-conventionala.pdf (vizitat 02 ianuarie 2017).

44. Stati V.A. Impactul adoptării Legii nr.207/2016 asupra normelor din capitolul X din Partea specială a Codului penal al Republicii Moldova. În: *Актуальные научные исследования в современном мире: XIX Международная научно-практическая конференция*, 26-27 ноября 2016 г., Переяслав-Хмельницкий. Сборник научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2016. Вып. 11(19), ч.4, p.24-29.

45. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.441-451.

46. *Ibidem*, 2000, nr.1-4.

47. *Ibidem*, 2015, nr.347-350.

48. *Ibidem*, 2016, nr.388-398.

CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ: PROBLEME ȘI SOLUȚII CE VIZEAZĂ SISTEMUL GRADELOR DE JURISDICȚIE ÎN PROCESUL DE JUDECATĂ

Sergiu FURDUI,

doctor în drept, conferențiar universitar (judecător la Curtea de Apel Chișinău)

The new legal and historical context of the imminent prospect of Republic of Moldova's integration into the European Union obliges the development, adoption and application of qualitative and significant legal acts, the objectives seted in the Reform Strategy of the Justice Sector for the years 2011-2016 on simplification and streamlining criminal proceedings being very important in this matter.

In order to support the achievement of the mentioned objectives, in this article we bring into attention the issues related to the degrees of the jurisdiction in the trial of criminal cases, which remains very important.

In this context, we expose a view to identify and develop the best solutions for resolving legal issues related to the degrees of the jurisdiction in the appeal criminal cases, so to be helpful for the legislative branch and jurisprudence.

Keywords: reform strategy; degrees from criminal jurisdiction; Call criminal proceedings and on appeal; criminal procedural system; accountability; judgment on the merits; judgment on appeal; witness; instance; legal provision; retrial.

Acest articol are scopul de a contribui la realizarea obiectivului stipulat în Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă în sectorul justiției pentru anii 2011-2016 privind sistemul gradelor de jurisdicție penală, sub aspectul simplificării și eficientizării procedurilor penale în apel și în recurs.

Principalele probleme cu care se confruntă sistemul gradelor de jurisdicție penală sunt legate de supraîncărcarea instanțelor de apel și de recurs, durata excesivă a procesului penal și lipsa de celeritate în desfășurarea proceselor de judecată, tergiversarea nejustificată a judecării cauzelor și nefinalizarea dosarelor în termene rezonabile din motive procedurale exagerate, costurile sociale și umane semnificative estimate în consumul mare de resurse de timp și financiare etc.

Dat fiind că aceste probleme afectează grav eficiența actului de justiție, apare necesitatea regândirii unui sistem procedural penal modern, care să corespundă imperativelor constituirii unei justiții adaptate așteptărilor sociale și standardelor europene, motiv pentru care se impun intervenții legislative ce vizează reducerea duratei proceselor și simplificarea procedurilor de judecată în căile ordinare de atac prin introducerea de noi instituții, cum ar fi admisibilitatea în principiu a apelului și a recursului ordinar, compatibilizarea mijloacelor de probă sau a procedurilor probatorii odată ce au fost cercetate în instanța în care se rejudecă cauza, responsabilizarea persoanelor participante la procesul de judecată în vederea excluderii cazurilor de amânare nejustificată a ședințelor de judecată, reducerea gradelor de jurisdicție etc.

Potrivit concepției statuate în Codul de procedură penală, judecarea cauzelor penale, în majoritatea cazurilor, urmează să parcurgă toate căile de judecată: fondul, apelul și recursul ordinar.

Considerăm că concepția respectivă dispune de

anumite rezerve, întrucât nu este motivată prin argumente practice și teoretice, sub aspectul simplificării și eficientizării procedurilor penale în apel și în recurs.

În cazul în care majoritatea cauzelor penale se judecă în primă instanță, în apel și în recurs, după cum este stabilit, pare a fi deschisă cutia Pandorei, cuprinzând un număr extrem de mare de cereri de apel și, respectiv, de recurs, iar instanțele judecătorești ierarhic superioare sunt inundate de un potop de cauze, dintre care multe nu ar trebui să fie judecate în toate căile ordinare de atac, astfel considerăm că parcurgerea tuturor gradelor de jurisdicție penală nu este necesară și obligatorie pentru o bună parte din ele.

Deși există opinia că sporirea gradelor de jurisdicție penală pledează în favoarea calității actului de justiție prin acordarea unei posibilități mai largi privind exercitarea controlului judecătorec, aceasta nu-i valabilă pentru toate cauzele, deoarece în realitate, în multe cazuri, abundența acestor grade atrage consecințe negative pentru justiția penală, dintre care evidențiem: longevitatea exagerată, iar, pe alocuri, chiar și tergiversarea procesului de judecată și, respectiv, nesocotirea operativității procesuale și afectarea eficacității actului de justiție, ineficiența procedurilor de judecată și, respectiv, sporirea nejustificată a cheltuielilor judiciare etc.

Cu titlu de exemplu, expunem soluția normativă privind judecarea cu apel a cauzei examinate în procedura specială prevăzută la art.364¹ CPP, care reglementează judecata pe baza probelor în faza de urmărire penală – soluție total nejustificată, de vreme ce în primă instanță aceste probe nu sunt cercetate, iar judecarea cauzei în apel presupune continuarea procedurii de cercetare și apreciere a probelor administrate în primă cauză. Totodată, conform procedurii privind acordul de recunoaștere a vinovăției prevăzute în cap. 3, titlul 3, Partea specială din CPP, care se bazează pe

principii comune cu procedura prevăzută la art.364¹ CPP, cauzele penale se judecă în primă instanță și în recurs, adică lipsește calea ordinară de atac – **apelul**.

Un alt aspect important al problematicii juridice abordate vizează procedura privind punerea în executare a deciziei instanței de apel.

Conform art.415 alin.(3) CPP, decizia instanței de apel este definitivă și susceptibilă de a fi pusă în executare din momentul adoptării, astfel, după pronunțare, cauza este trimisă la judecătoria pentru punerea în executare a deciziei respective.

După returnarea dosarului de la Curtea de Apel la judecătoria, respectiv, după punerea în executare a deciziei instanței de apel, în cazul în care este declarat recursul ordinar, în baza interpelării corespunzătoare, judecătoria trimite dosarul la Curtea Supremă de Justiție pentru a fi preluată cauza în ultima cale ordinară de atac – **recursul**.

Procedura judecării recursului ordinar împotriva hotărârilor instanței de apel, prevăzută în paragr. 1, secț. a 2-a, cap. IV, titlul II, Partea specială a CCP, în multe cazuri, se finalizează cu soluția prevăzută la art.435 alin.(1) pct.2) lit.c) CPP: admite recursul, ca-sează decizia atacată și dispune rejudecarea de către instanța de apel, astfel încât decizia instanței de apel, care deja este pusă în executare, este casată, fiind dispusă rejudecarea cauzei în aceeași instanță judecătorească, adică din nou se judecă cauza în apel.

În atare situație, există cazuri, când cauzele penale derulează pe rolul instanței de apel și cele de recurs ordinar o durată extrem de mare, calculată uneori prin ani, iar, în consecință, se finalizează cu hotărâri întârziate și deci neefective, motiv pentru care survine revolta persoanelor participante la procesul penal, precum și critici întemeiate în societate, ce vizează actul de justiție.

Totodată, statul suportă cheltuieli extrem de mari în caz că în baza deciziei instanței de apel persoanele condamnate la închisoare sunt repartizate în penitenciare situate în diferite localități, iar, ulterior, în baza deciziei instanței de recurs privind rejudecarea cauzei în apel, repetat, sunt escortate la P-13, municipiul Chișinău, sau în cazul în care la rejudecarea cauzei în apel se dispune aducerea silită ori anunțarea în căutare, ori alte acțiuni procedurale, de vreme ce, după decizia instanței de apel, persoana a părăsit locul șederii în mod legal.

Șirul acestor cazuri nici pe departe nu se încheie, de vreme ce procedura privind punerea în executare a deciziei instanței de apel are o structură încărcată și îngreuiată, fiind anevoioasă, complicată și costisitoare.

Procedura menționată este direct legată de activitatea sistemului gradelor de jurisdicție penală, motiv pentru care și pledăm, în principal, pentru un sistem cât mai simplu, mai operativ și mai eficient, cu evita-

rea tuturor lungimilor artificiale create, costisitoare în mod exagerat și, respectiv, dăunătoare.

Pe această linie de idei, optăm pentru judecarea majorității cauzelor penale în două nivele procesual-judiciare: judecata în fond și judecata în recurs.

Dublul grad de jurisdicție penală, ca cel mai extins mod de articulare al procedurii penale în faza de judecată, prezintă neîndoiește avantajele unei judecăți, care nu se oprește la un singur nivel, dar nici nu trece prin multe paliere.

Pronunțându-ne în favoarea dublului grad de jurisdicție pentru majoritatea categoriilor de cauze penale, în funcție de caracterul și gradul prejudiciabil al infracțiunii prevăzute de art.16 Cod penal și în funcție de procedura în care s-a judecat fondul cauzei, pledăm ca și cauzele pe infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave, precum și cauzele judecate în procedura specială, să fie pasibile recursului ordinar conform procedurii ce reglementează recursul împotriva hotărârii judecătorești pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul.

În această ordine de idei, considerăm că dublul grad de jurisdicție, exprimat prin procedura de judecată în primă instanță (cap. III, titlul II, Partea specială CPP) și procedura de judecată în instanța de recurs ordinar (paragr. 2, secț. a 2-a, cap. IV, titlul II, Partea specială CPP), permite utilizarea rezonabilă și rațională a căilor ordinare de atac și, respectiv, a controlului judecătorec, astfel oferind satisfacție totală principiilor fundamentale consfințite în Constituție și în convențiile internaționale privind accesul liber la justiție.

În cazul dat, recursul ordinar dobândește o valoare juridică semnificativă, asemănătoare cu cea a apelului, nefiind limitat la temeiurile de casare prevăzute în art.427 CPP, iar instanța de recurs, fiind obligată să judece întreaga cauză, va verifica legalitatea și temeinicia hotărârii atacate, conform procedurii stabilite de art.447-451 CPP.

În contextul implementării concepției cu privire la sistemul gradelor de jurisdicție penală, urmează să se intervină în cadrul legislativ existent în vederea revizuirii și, respectiv, ajustării normelor procesual-penale ce reglementează competența Curții Supreme de Justiție și a Curții de Apel, termenul de declarare a recursului împotriva deciziei instanței de apel, actele procedurale preparatorii ale instanțelor de apel și de recurs, în mod special admisibilitatea în principiu, procedura de judecată în apel și cea în recurs etc.

În această ordine de idei, considerăm oportun ca termenul de declarare a recursului împotriva deciziei instanței de apel să fie de 15 zile de la pronunțare, cererea respectivă fiind prezentată la Curtea de Apel, care, după expirarea termenului de redactare a deciziei, în cel mult 5 zile, va expedia dosarul la Curtea Supremă de Justiție, în vederea judecării recursului propriu-zis.

La fel, considerăm oportun ca judecarea recursului ordinar împotriva hotărârii instanței de apel să se desfășoare în ședința de judecată, cu citarea legală și, respectiv, cu participarea părților, astfel încât, în toate căile ordinare de atac, să se respecte principiile de bază ale procesului de judecată: accesul liber la justiție, asigurarea dreptului la apărare, contradictorialitatea și egalitatea armelor în procesul penal.

În acest context, reiterăm opinia potrivit căreia recursul ordinar urmează a fi judecat cu citarea părților la procesul penal, de vreme ce judecata în ultima cale ordinară de atac, de rând cu judecata în primă instanță și în cea de apel, trebuie să se desfășoare în condițiile generale ale judecării cauzei prevăzute la art.314 alin. (1) CPP: nemijlocirea, oralitatea și contradictorialitatea.

Totodată, la această dimensiune a problemei semnalizate, nu găsim explicații serioase cu privire la faptul că recursul ordinar declarat împotriva deciziei instanței de apel se judecă fără citarea părților la proces, iar recursul ordinar declarat împotriva sentinței primei instanțe se judecă cu citarea obligatorie a părților la proces.

Pe această linie de considerente, pledăm pentru menținerea prevederilor ce reglementează calea extraordinară de atac – recursul în anulare, în tendința de a apropia această cale de atac în procesul de judecată de cerințele justițiabililor ale unei justiții de bună calitate în scopul reparării erorilor de drept comise la judecarea cauzei, în cazul în care un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente a afectat hotărârea irevocabilă atacată.

Totodată, susținând ideea privind instituirea unui mecanism juridic privind asigurarea interpretării și aplicării corecte și unitare a legii, considerăm că reglementările în vigoare cu privire la recursul în interesul legii nu sunt clare, coerente și previzibile, de aceea ne pronunțăm pentru o altă formulă legislativă cu privire la norma respectivă.

Prezentând concepția expusă, admitem că nu este, poate, cea mai inspirată și, la sigur, fiind limitat în timp, cea mai argumentată, însă scopul principal urmărit este să semnaleze atenția factorilor decizionali asupra necesității și oportunității elaborării unor noi soluții legislative, care, cu adevărat, să rezolve problemele cu privire la procedurile de judecată în apel și în recurs, probleme legate în mare parte cu sistemul gradelor de jurisdicție în procesul de judecată a cauzelor penale.

Or, în absența unor noi norme de drept procesual-penal, calitativ bune, care ar reglementa în condiții de modernitate procedura de judecată în apel și cea de recurs, suntem în continuare expuși la o practică discordantă și, chiar, contrară scopului procesului penal enunțat în art.1 CPP, motiv pentru care atât judecătorii, cât și persoanele participante la procesul de judecată,

vor continua să se confrunte cu probleme complicate și neeficient rezolvabile, drept efect general fiind imaginea deficitară a justiției penale ca serviciu public.

Ca rezultat al considerentelor expuse, formulăm următoarele principii ale concepției promovate cu privire la sistemul gradelor de jurisdicție penală:

1. Cauzele penale cu privire la infracțiunile ușoare, mai puțin grave, grave, deosebit de grave și excepțional de grave – prevăzute de Codul penal, se judecă în primă instanță de judecătoria.

2. Sentințele pronunțate în cauzele cu privire la infracțiunile ușoare, mai puțin grave și grave, precum și cele pronunțate în procedură specială, se atacă cu recurs ordinar în termen de 15 zile de la pronunțare la Curtea de Apel din raza teritorială unde este situată judecătoria.

Completul din 3 judecători examinează admisibilitatea în principiu a recursului ordinar, având competența să decidă motivat asupra inadmisibilității recursului în cazul în care se constată tardivitatea sau inadmisibilitatea, iar în celelalte cazuri – prin încheiere va dispune judecarea cauzei și va fixa data ședinței de judecată.

Admisibilitatea, în principiu, a recursului ordinar declarat împotriva hotărârii pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul, se va desfășura în procedura prevăzută la art.432 CPP.

În cazul în care se decide inadmisibilitatea recursului din motivul că se constată tardivitatea sau inadmisibilitatea, decizia este pasibilă recursului în anulare în termen de 1(una) lună de la pronunțare.

Judecarea cauzei în recurs se va desfășura în procedura prevăzută la paragr. 2, sect. a 2-a, cap. IV, titlul II, Partea specială CPP, care reglementează judecata în recurs ordinar împotriva hotărârii pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul.

Decizia instanței de recurs ordinar, pronunțată la judecarea cauzelor cu privire la infracțiunile ușoare, mai puțin grave și grave, este definitivă, susceptibilă de a fi pusă în executare și, în termen de până la 6 luni de la pronunțare poate fi atacată cu recurs în anulare la Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție.

3. Sentințele pronunțate în cauzele cu privire la infracțiunile deosebit de grave și excepțional de grave se atacă cu apel în termen de 15 zile de la pronunțare la Curtea de Apel din raza teritorială unde este situată judecătoria.

Completul din 3 judecători va examina admisibilitatea, în principiu, a apelului, având competența să decidă motivat asupra inadmisibilității apelului în cazul în care se constată tardivitatea sau inadmisibilitatea, iar în celelalte cazuri – prin încheiere va dispune judecarea cauzei și va fixa data ședinței de judecată.

Decizia instanței de apel nu este executorie și poate fi atacată în termen de 15 zile cu recurs ordinar la Căminul Suprem de Justiție. Recursul ordinar se depu-

ne la Curtea de Apel, care după expirarea termenului de redactare a deciziei pronunțate, în cel mult 5 zile, va trimite dosarul la Cursa Supremă de Justiție.

Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție judecă recursul împotriva deciziei instanței de apel în procedura prevăzută la paragr. 1, secț. a 2-a, cap. IV, titlul II, Partea specială CPP.

Decizia instanței de recurs ordinar, pronunțată în cauzele cu privire la infracțiunile deosebit de grave și excepțional de grave, este definitivă, susceptibilă de a fi pusă în executare și, în termen de până la 1 (unu) an, poate fi atacată cu recurs în anulare la Plenul Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție.

Efectuând o sinteză a principiilor puse la baza concepției cu privire la sistemul gradelor de jurisdicție penală, evidențiem următoarele obiective:

a) perfecționarea sistemului gradelor de jurisdicție în procesul de judecată a cauzelor penale, în care judecata în apel și cea în recurs să fie mai rapidă, mai eficientă și, în mod semnificativ, mai puțin costisitoare;

b) stabilirea unui echilibru corespunzător între cerințele pentru o procedură penală efectivă, protejarea drepturilor procedurale pentru participanții la procesul de judecată și respectarea unitară a principiilor fundamentale ale procesului penal de judecată.

Urmărind scopul realizării obiectivelor menționate, formulăm *infra* propuneri cu privire la completarea sau modificarea legii procesual-penale:

1. Art.65 alin.(3) CPP va avea următorul cuprins:

„Persoana în privința căreia sentința a devenit definitivă, după caz, când cauza a parcurs toate căile ordinare de atac:”

Notă: Jurisprudența CEDO (pct.37 din Hotărârea CEDO din 20.07.2004 în cauza Nichitin vs Federația Rusă), precum și doctrina, susțin constant, că persoana poate fi considerată condamnat doar după ce cauza penală în privința ei parcurge, după caz, căile ordinare de atac.

Din conținutul art.65 alin.(3) CPP, rezultă că condamnatul este persoana în privința căreia sentința a devenit definitivă, adică această prevedere coroborată cu art.417 alin.(1) pct.10) CPP, este în contradicție cu noțiunea de inculpat și condamnat, prin prisma doctrinei și jurisprudenței europene, fapt ce constituie o problemă evidentă, care urmează a fi soluționată în modul corespunzător.

2. Art.321 alin. (2) pct.2) CPP va avea următorul cuprins:

„Când inculpatul, fiind în stare de arest, refuză nemotivat să fie adus în instanță pentru judecarea cauzei și acest refuz este confirmat prin procesul-verbal încheiat în condițiile legii, semnat de șeful sau adjunctul Penitenciarului, de șeful escortei, de medicul Penitenciarului, precum și de inculpat. ”

Notă: O asemenea prevedere ar exclude multiplele

cazuri de refuz cu rea-credință ale inculpatului de a fi adus în instanță, pentru judecarea cauzei, deoarece, la acel moment, este imposibilă prezența apărătorului.

Este remarcat că legea nu prevede modul privind confirmarea refuzului inculpatului arestat să fie adus în instanță pentru judecarea cauzei, fapt ce generează amânări ale ședințelor de judecată, deși celelalte persoane participante la procesul penal sunt prezente.

Asemenea cazuri conduc la tergiversarea judecării cauzei și la slăbirea eficienței actului de justiție.

Din conținutul art.68 alin. (6) CPP, rezultă că apărătorul nu este obligat să se prezinte la penitenciar pentru a confirma refuzul inculpatului arestat de a fi adus în instanță pentru judecarea cauzei.

În contextul dat, considerăm că nu există temeie pentru a contesta valabilitatea procesului-verbal privind refuzul inculpatului arestat de a fi adus în instanță pentru judecarea cauzei, devreme ce va fi întocmit în condițiile legii, în prezența inculpatului și va fi semnat de acesta, precum și de șeful sau adjunctul Penitenciarului, de șeful escortei și de medicul Penitenciarului.

Intuim că această propunere poate fi criticată, fiind aduse motive temeinice în susținerea normei vizate în redacția actuală, însă, datorită problemelor menționate, nu este lipsită de dreptul de a fi supusă dezbaterilor practico-științifice.

3. Art.325 CPP se completează cu alin. (3) și alin. (4) cu următorul cuprins:

(3) Modificarea învinuirii în ședința de judecată se efectuează prin ordonanță motivată scrisă de procuror, care trebuie să cuprindă informațiile prevăzute la art.296, alin. (2).

(4) Copia de pe ordonanța privind modificarea învinuirii în ședința de judecată se înmânează inculpatului, avocatului și, după caz, persoanelor participante în procesul penal, care pot să prezinte în scris referințele corespunzătoare, acestea fiind anexate la dosar.

Notă: Considerăm că în ambele cazuri în care se modifică învinuirea este necesară ordonanța motivată scrisă de procuror, care trebuie să cuprindă informațiile prevăzute la art.296, alin. (2) CPP, deoarece, potrivit prevederilor art.320 alin.(5) și 325 alin. (1) CPP, în continuare, cauza se va judeca în limitele acestei noi învinuiri, care, întru respectarea dreptului inculpatului la apărare, de a fi informat cu privire la acuzarea înaintată, trebuie comunicată, în modul prevăzut de lege.

4. Art.327 CPP se completează cu alin. (2) cu următorul cuprins:

(2) Cererea privind prezentarea probei suplimentare poate fi formulată numai în cazul în care proba respectivă a fost propusă la urmărirea penală și a fost respinsă sau în cazul în care este modificată acuzarea în ședința de judecată, în sensul agravării ei.

Notă: Această normă legală ar responsabiliza partea învinuirii și partea apărării în cadrul urmăririi pe-

nale de a cere administrarea probelor, astfel încât la această etapă procesuală să fie administrate toate probele prezentate în sprijinul învinuirii și, respectiv, în sprijinul apărării. În practică, există frecvente cazuri când partea procesuală, în mod inexplicabil, pe alocuri, în mod intenționat, nu cere organului de urmărire penală cercetarea probelor, cum ar fi: efectuarea expertizei sau constatării tehnico-științifice, cercetării martorilor, îndeplinirea acțiunilor privind asistența juridică internațională etc., acestea fiind cerute numai în ședința de judecată, fapt ce duce la longevitatea nejustificată, iar, uneori, și la tergiversarea procesului de judecată.

5. Art.337 CPP, se abrogă conținutul actual și va avea următorul cuprins:

„Aplicarea mijloacelor de înregistrare audio și/sau video în cazul în care nu se încheie procesul-verbal al ședinței de judecată.”

(1) În cazul în care nu se încheie procesul-verbal al ședinței de judecată, în cadrul ședinței se utilizează mijloace de înregistrare audio și/sau video ori alte mijloace tehnice. Înregistrările audio și/sau video utilizate se anexează la dosarul cauzei penale.

(2) În cazul în care se utilizează mijloacele de înregistrare audio și/sau video, în procesul-verbal al ședinței de judecată nu se consemnează declarațiile părților și ale martorilor, fiind menționat numai rezumatul lor.

(3) În cazul în care persoanele participante la procesul penal solicită prin cerere scrisă o copie de pe înregistrarea audio și/sau video, instanța va proceda conform prevederilor art.336, alin. (8) și (9) CPP.

Notă: Consemnarea declarațiilor părților și martorilor în procesul-verbal al ședinței de judecată este suplimentară și inoportună, devreme ce conform art.336 alin. (2) CPP aceste declarații se înregistrează audio și/sau video, iar înregistrarea respectivă este anexată la dosar. Totodată, lucrul privind consemnarea acestor declarații este voluminos și anevoios, astfel îngreunând și complicând activitatea grefierului, iar, pe cale de consecință, afectează principiile operativității și eficienței desfășurării ședinței de judecată.

6. Art.338 se completează cu alin. (5) cu următorul conținut:

„Judecătorul, care a adoptat hotărârea casată, urmează să ia cunoștință de decizia instanței de apel sau, după caz, de decizia instanței de recurs, având dreptul să-și expună opinia, care va fi anexată la dosar.”

Notă: Această prevedere ar responsabiliza judecătorul, ca pe viitor să nu comită erorile judiciare, care au dus la casarea hotărârii adoptate; totodată, se creează un mecanism juridic de a reacționa adecvat în caz că judecătorul are o altă opinie vizavi de soluția dată de instanța ierarhic superioară.

7. Art.340 alin.(3) CPP va avea următorul cuprins:
„În cazul în care hotărârea este adoptată cu ma-

joritate, opinia separată a judecătorului se anexează, iar partea dispozitivă va cuprinde mențiunea respectivă.”

Notă: Mențiunea privind opinia separată a judecătorului, ca act procesual al deliberării, este relevantă și importantă, motiv pentru care necesită a fi inclusă în partea dispozitivă a hotărârii adoptate cu majoritate.

8. Art.340 CPP se completează cu alin. (4) cu următorul cuprins:

„Opinia separată va cuprinde partea dispozitivă a hotărârii, starea de fapt și de drept constatată de instanța de judecată, precum și temeiurile de fapt și de drept, ce duc la soluția promovată de judecătorul emitent, care, respectiv, nu se va expune asupra considerentelor motivate puse la baza hotărârii.”

Notă: Opinia separată, ca act procesual emis în cadrul deliberării, trebuie să fie motivată.

În cazul în care judecătorul ce are opinie separată, expune și considerentele motivate din cuprinsul hotărârii, sunt vădit afectate principiile prevăzute la art.26 și 27 CPP. Asemenea caz nu este compatibil cu activitatea de judecată, de vreme ce frământările interioare cu care se confruntă judecătorul când expune motivele soluției, contrar voinței și raționamentului juridic promovat, macină gândirea pro activă și slăbește abilitatea de analiză și apreciere a probelor administrate în cauză, lucru inadmisibil la redactarea hotărârii judecătorești.

9. Art.340 CPP se completează cu alin.(4) cu următorul conținut:

„În cazul în care cauza s-a judecat de completul de judecată format din mai mulți judecători, deliberarea și pronunțarea hotărârii, sau dispozitivului hotărârii, poate fi amânată cel mult până la 7 zile.”

Notă: Această prevedere ar conduce la ridicarea calității actului de justiție prin faptul că, după ultimul cuvânt acordat inculpatului, judecătorii, care au judecat cauza, vor avea posibilitate să se pregătească pentru deliberare – una din cele mai importante faze ale procesului de judecată. Acest interval de timp este necesar, după caz, pentru crearea unor condiții suplimentare în vederea studierii dosarului, astfel încât vor fi mai favorabile puterea și randamentul judecătorului privind soluționarea chestiunilor prevăzute de lege.

În situația actuală, când după oferirea ultimului cuvânt inculpatului, instanța este obligată să se retragă în deliberare, există riscul de a greși, mai cu seamă în caz că agenda de lucru a zilei este încărcată cu zeci de cauze supuse judecării în continuare.

Activitatea privind judecarea cauzei penale este legată de înfruntarea și depășirea unor stresuri emoționale și informaționale permanente. Suprasolicitarea psihoemoțională a judecătorului poate deteriora atât starea sănătății somatice, cât și să influențeze negativ asupra procesului de soluționare a chestiunilor deliberative.

10. Art.343 CPP se completează cu alin. (3) cu următorul conținut:

„(3) După expirarea termenului de redactare a hotărârii judecătorești, instanța de judecată este obligată, în cel mult 5 zile, să predea dosarul penal în cancelaria instanței, efectuându-se mențiunea respectivă în registru. Controlul asupra acestei activități îi revine președintelui instanței judecătorești sau, după caz, vicepreședintelui instanței respective.”

Notă: În acest context, susținem și, respectiv, pledăm pentru prevederile potrivit cărora pentru motive întemeiate deliberarea și pronunțarea dispozitivului hotărârii pot fi amânate cu cel mult 10 zile, în mod special, pentru completul de judecată format din mai mulți judecători.

11. Art.401 se completează cu alin.(3) cu următorul conținut:

(3) „În cazul în care apelul este declarat de apărător, este necesar să fie anexată dovada privind consimțământul respectiv al persoanei pe care o asistă, aceasta nemaiavând dreptul pe viitor să declare apel în nume propriu, cu excepția cazului când s-a dispus anunțarea inculpatului în căutare și, fiind reținut, a primit copia de pe sentință.

Notă: Această prevedere legală ar exclude situațiile când inculpatul și avocatul său atacă hotărârea judecătorească la diferite perioade de timp și cu invocarea motivelor diferite sau care se suprapun, fapt ce destabilizează procesul de judecată în calea de atac.

12. Art.405 se completează cu alin.(3¹) cu următorul conținut:

„În cazul în care nu este semnată sau atestată cererea de apel, apelantul sau reprezentantul său poate s-o confirme în ședința de judecată.”

Notă: Această prevedere legală ar exclude cazurile de practică neunitară când este apreciat inadmisibil apelul nesemnat sau când, în aceeași situație, apelul se judecă după ce este confirmat de autor în ședința de judecată. Pledăm pentru cea din urmă soluție, dat fiind că în cazul în care nu este semnată sau atestată cererea de apel, apelantul sau reprezentantul său poate s-o confirme în ședința de judecată, astfel fiind respectate principiile unui proces echitabil.

13. Art.405 se completează cu alin.(4¹) cu următorul conținut:

„Avocatul, care a participat în primă instanță, după pronunțarea sentinței, este obligat să consulte inculpatul în vederea stabilirii poziției cu privire la declararea apelului, rezultatul fiind consemnat și anexat la dosar. În cazul în care inculpatul sau altă persoană interesată, aflată în stare de arest, exprimă voința de a ataca sentința, avocatul este obligat să acorde asistența juridică convenită la declararea apelului.”

Notă: Această prevedere legală ar consolida dreptul la apărare și la asistență juridică calificată a inculpatului. Totodată, cererea de apel va avea un conținut

argumentat și o formă bine determinată, fapt ce corespunde exigențelor și cerințelor legii.

14. Art.406 CPP va avea următorul cuprins:

„În cazul în care apelantul, legal citat, lipsește nemotivat la două termene în fața instanței, precum și nu informează instanța despre motivele neprezentării în ședința de judecată, se consideră că apelul este retras în condițiile prevăzute la art.407 CPP. În cazul dat, după prima absență în ședința de judecată, instanța, citându-l repetat, va informa apelantul despre consecințele absenței nejustificate repetate privind încetarea procedurii de apel, dovada respectivă fiind anexată la dosar.”

Notă: Această prevedere legală ar disciplina și responsabiliza apelantul de a se prezenta în ședința de judecată, de vreme ce multe procese de judecată se tergiversează din motivul neprezentării lui, deși este citat legal.

15. Articolul 412 CPP se completează cu alin.(8) cu următorul cuprins:

„În cazul în care în ședința de judecată nu se prezintă procurorul și/sau apărătorul, citați legal, este sesizată autoritatea competentă privind examinarea cazului disciplinar în privința persoanei respective, rezultatul fiind comunicat instanței în termen de până la 30 de zile din data sesizării.”

Notă: Această prevedere legală ar disciplina și responsabiliza procurorul și apărătorul de a se prezenta în ședința de judecată, de vreme ce multe procese de judecată se tergiversează din motivul neprezentării, în mod special al apărătorului inculpatului, deși este citat legal.

16. CPP se completează cu art.412¹ cu următorul cuprins:

„Admisibilitatea în principiu a apelului”

(1) Instanța de apel examinează admisibilitatea în principiu a apelului declarat împotriva sentinței, fără citarea părților, deliberând în baza materialului din dosar.

(2) Completul de judecată format din trei judecători, prin decizie motivată, va decide în unanimitate asupra inadmisibilității apelului înaintat în cazul în care constată:

a) apelul este declarat tardiv și nu conține motive temeinice ce au determinat întârzierea;

b) apelul este inadmisibil.

(3) În cazul în care nu se constată temeiurile prevăzute la alin. (2), prin încheiere, cauza se trimite pentru judecare, fiind fixată data ședinței de judecată.

(4) Decizia privind inadmisibilitatea apelului se comunică în modul prevăzut de lege și poate fi supusă recursului.

Notă: Această prevedere legală ar eficientiza și ar simplifica procesul de judecată în apel, excluzând situațiile formale când se judecă cauza în ședința de judecată, cu citare și, respectiv, cu participarea per-

soanelor, iar apelul este declarat peste termenul prevăzut de lege și nu conține motive temeinice ce au determinat întârzierea sau apelul este inadmisibil, astfel soluțiile fiind evidente, în baza materialului cauzei.

17. Art.413 alin. (5), art.433, alin.(3) și art.447 alin. (3) se completează cu ultima propoziție având următorul conținut:

„Rezumatul luării de cuvânt a procurorului și avocatului, cu motivarea soluției solicitate, se prezintă instanței în formă scrisă și se anexează la dosar.”

Notă: Această prevedere legală ar responsabiliza procurorul și avocatul în exercitarea funcției procesuale de învinuire și, respectiv, de apărare, astfel încât aceste două funcții de bază ale procesului de judecată se vor manifesta mai clar și mai concret în fața instanței, care dă hotărârea în formă scrisă.

18. Art.415 alin. (1) pct.3) va avea următorul cuprins:

„Admite apelul, casează sentința atacată și dispune rejudecarea de către prima instanță, dacă se constată vreunul din cazurile prevăzute la art.251, alin.(2).”

Notă: Această prevedere legală este necesară, de vreme ce cazurile prevăzute la art.251 alin.(2) CPP nu pot fi înlăturate în cadrul ședinței de judecată în apel, astfel fiind evidentă soluția privind casarea sentinței atacate și trimiterea cauzei pentru rejudecare în judecătoria, în alt complet de judecată.

19. Art.415 alin. (5) se completează cu propoziția având următorul conținut:

„În luarea de cuvânt, apelantul expune opinia cu privire la susținerea conținutului și motivelor cerințelor relevate în cuprinsul apelului, iar în cazul în care în ședința de judecată invocă suplimentar și altele, le argumentează.”

Notă: Această prevedere legală ar accelera procesul de judecată, de vreme ce nu este necesar și oportun de repetat conținutul și motivele cerințelor relevate în cuprinsul apelului odată ce copia de pe apelul declarat este comunicată părții procesuale adverse, iar instanța, examinându-l, se expune în deliberare.

20. Art.419 CPP se completează cu alin. (2) cu următorul cuprins:

(2) La rejudecarea cauzei se cercetează obligatoriu în mod direct și nemijlocit probele indicate de instanța de recurs, care a dispus rejudecarea cauzei din motivul că au fost greșit apreciate de instanța de apel, iar celelalte probe, care au fost cercetate anterior în instanță, își păstrează valoarea probantă.

Notă: Această prevedere legală ar simplifica și, respectiv, ar eficientiza procedura de rejudecare a cauzei în apel, astfel încât instanța de rejudecare va cerceta direct și nemijlocit numai acele probe, care sunt indicate în decizia instanței de recurs, celelalte probe urmând să fie examinate, prin citire, adică fără a fi chemați în ședința de judecată, din nou, martorii, a căror declarații nu se contestă; totodată, ar ridica ca-

litatea deciziei instanței de recurs, care, de rând, cu soluția dată, ar conține concluzii clare și argumentate privind aprecierea greșită a probelor, efectuată de către instanța de apel și, respectiv, indicații precise și concrete cu privire la cercetarea probelor, ce urmează a fi efectuate de către instanța de rejudecare în apel din motivul că au fost greșit apreciate de instanța de apel, a cărei decizie este casată.

21. Art.423 CPP se completează cu alin. (2) cu următorul cuprins:

„(2) În cazul în care recurentul, legal citat, lipsește nemotivat la două termene în fața instanței, precum și nu informează instanța despre motivele neprezentării în ședința de judecată, se consideră că recursul este retras în condițiile prevăzute la alin. (1). În cazul dat, după prima absență în ședința de judecată, instanța, citându-l repetat, va informa recurentul despre consecințele absenței nejustificate repetate privind încetarea procedurii de recurs, dovada respectivă fiind anexată la dosar.”

Notă: Această prevedere legală ar disciplina și responsabiliza recurentul de a se prezenta în ședința de judecată, de vreme ce multe procese de judecată se tergiversează din motivul neprezentării lui, deși este citat legal.

22. Pct.4) din art.432 CPP se abrogă.

Notă: Considerăm că la examinarea admisibilității în principiu a recursului, instanța nu este în drept să-și formeze concluzia că recursul este vădit neîntemeiat. Asemenea concluzie poate fi formulată doar ca rezultat al judecării recursului în fond în ședința de judecată, cu participarea părților și, pe această linie de gândire, pledăm ca norma dată să posede următorul conținut: „recursul este inadmisibil” – soluție aplicabilă în caz că se constată că recursul este declarat împotriva unei hotărâri nesusceptibile acestei căi ordinare de atac sau este declarat de către persoane care nu sunt titulari ai dreptului de recurs prevăzut de lege sau este declarat cu depășirea limitelor legale în care se poate declara recurs de către diferiți titulari, sau nu corespunde după formă și conținut, adică în cazul în care nu se judecă fondul recursului.

Cât privește soluția: „respinge recursul ordinar, cu menținerea hotărârii atacate în cazul în care este neîntemeiat”, aceasta este valabilă doar în cazul expus în punctul anterior, ce vizează soluția prevăzută la art.435 alin. (1) pct.1) lit.a) CPP.

23. Art.432 alin.(5) se abrogă și în art.433 alin.(1) se exclude sintagma: „Recursul se judecă fără citarea părților la proces.”

Notă: Restricțiile impuse la art.432 alin.(5) și art.433 alin.(1) CPP, conform cărora recursul se judecă fără citarea părților la proces, afectează principiile fundamentale ale procesului de judecată în calea ordinară de atac – recursul: privind accesul la justiție și privind dreptul la apărare; totodată creează o practică

neunitară și imprevizibilă privind judecarea recursului ordinar declarat împotriva deciziei instanței de apel cu participarea procurorului și persoanelor indicate la art.401 CPP.

Se observă că prevederile menționate intră în contradicție cu prevederile consfințite în art.20, 26, 54 din Constituție, în art.6 alin. (1) și art.13 din Convenția Europeană pentru Drepturile Omului, în art.8 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și în art.17 alin.(1) și (2), art.19 alin.(1) și art.24 din CPP.

Din această perspectivă, sub aspectul asigurării garanțiilor și condițiilor egale pentru toate persoanele la un proces de judecată echitabil în recurs, pledăm pentru soluția legislativă potrivit căreia recursul ordinar se judecă cu citarea părților la procesul penal și, respectiv, cu participarea acestora, fără ca să existe anumite restricții.

Soluția pentru care optăm se bazează pe Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr.16 din 19.07.2005 „privind controlul constituționalității unor dispoziții ale art.421, art.423 alin.(1), art.452 alin.(1) și art.455 alin.(3) CPP RM, în care este stipulat: „Apreciind drept neconstituționale prevederile respective ale art.421 din Codul de procedură penală, Curtea a recunoscut de fapt dreptul subiecților indicați în art.401 alin.(1) pct.2)-4) de a declara personal recurs împotriva hotărârii instanțelor de apel și, implicit, de a participa personal la judecarea recursului.”

De remarcat, în contextul acestei concluzii, că Curtea Constituțională s-a pronunțat asupra necesității garantării și protejării dreptului persoanei la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele legitime (art.20 din Constituție) și asupra dreptului la apărare (art.26 din Constituție) în multiple hotărâri ale sale (nr.20 din 16.06.1997; nr.22 din 30.06.1997; nr.10 din 17.03.1998; nr.16 din 28.05.1998; nr.8 din 15.02.2000; nr.7 din 13.02.2001; nr.46 din 24.11.2002; nr.12 din 19.06.2003; nr.2 din 19.02.2004).

24. Art.435 alin. (1) pct.1) CPP va avea următorul cuprins:

„Respinge recursul ordinar, cu menținerea hotărârii atacate în cazul în care: a) este nefondat; b) este tardiv; c) este inadmisibil.”

Notă: Soluția legislativă din art.435 alin.(1) pct.1) CPP este incompletă și confuză. Recursul este inadmisibil atunci când se exercită împotriva unei hotărâri nesuscetibile acestei căi ordinare de atac sau se declară de către persoane care nu sunt titulari ai dreptului de recurs prevăzut de lege sau cu depășirea limitelor legale în care se poate declara recurs de către diferiți titulari. Recursul este nefondat, atunci când hotărârea atacată este legală, întemeiată și motivată. Recursul este tardiv, atunci când a fost declarat peste termenul

stabilit de lege, excepție fiind condițiile repunerii în termen. Aceste noțiuni, unanim recunoscute de doctrină și de legislația internațională, au semnificații juridice diferite, astfel în cazul în care se respinge recursul ordinar nu poate fi utilizată numai sintagma „respinge recursul ca inadmisibil”, dat fiind că menținerea hotărârii atacate este pasibilă și în cazurile în care recursul este nefondat, și în cazul în care recursul este tardiv.

25. Art.435 alin. (1) pct.2) lit.c) CPP va avea următorul cuprins:

„ c) rejudecă cauza și pronunță o nouă hotărâre, dacă nu se agravează situația condamnatului prin calificarea infracțiunii, alta decât cea dată de prima instanță și/sau de instanța de apel, după caz, dispune rejudecarea de către instanța, care a admis eroarea judiciară în cazul în care se agravează situația inculpatului sub aspectul menționat și/sau în cazul în care se constată vreunul din cazurile prevăzute la art.251 alin.(2).”

Notă: Considerăm că reglementările din art.435 alin.(1) pct.2) lit.c) CPP, cel puțin, sunt discutabile, nemaivorbind de faptul că, prin aplicarea acestei norme, judecata în recurs nu se bazează pe principii clare, precise și previzibile privind rejudecarea cauzei, astfel existând riscul continuării practicii neuniforme și neunitare, iar, drept consecință, se lungesc, în mod artificial, termenul și cursul procesului penal de judecată, respectiv, și cheltuielile de judecată.

În contextul dat, considerăm necesar de precizat cazurile de rejudecare, evitând, în asemenea mod, soluțiile subiective, în special cele privind trimiterea cauzei la rejudecare în instanța de apel, de vreme ce instanța de recurs va fi determinată să adopte soluția prevăzută la art.435 alin. (1) pct.2) lit.c) CPP în cazurile strict stabilite de lege, astfel, în mare parte, va fi soluționată definitiv cauza.

De altfel, aplicarea unei pedepse mai aspre în cazul în care s-au aplicat pedepse în alte limite decât cele prevăzute de lege, pentru a repara erorile de drept comise de instanța de fond (judecătoria și curtea de apel), nu trebuie să constituie un impediment pentru instanța de recurs de a soluționa definitiv cauza prin darea unei hotărâri irevocabile în partea pedepsei. La fel, recalificarea faptei, în sensul atenuării și, respectiv, neagravării situației inculpatului, soluționarea acțiunii civile la judecarea recursului ordinar prin care instanța de recurs obligă condamnatul la achitarea despăgubirilor convenite părții civile etc. – nu trebuie să constituie temei pentru a trimite cauza la rejudecare în instanța de apel.

26. Art.435 CPP se completează cu alin. (4) și art.449 CPP se completează cu alin. (3) cu următorul cuprins:

„Decizia instanței de recurs privind rejudecarea cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost casată trebuie să cuprindă temeiurile de recurs, motivele

adoptării soluției date, precum și indicațiile concrete și precise privind activitățile ce urmează a fi desfășurate în procedura de rejudecare, cu specificarea probelor care necesită a fi cercetate de instanța de rejudecare.”

Notă: Această prevedere legală ar simplifica și, respectiv, ar eficientiza procedura de rejudecare a cauzei de către instanța a cărei hotărâre a fost casată, astfel încât va fi o claritate și o responsabilitate mai mare referitor la îndeplinirea indicațiilor instanței de recurs, totodată, în ședința de judecată în apel se va cerceta direct și nemijlocit numai acele probe, care sunt indicate în decizia instanței de recurs, celelalte probe urmând să fie examinate, prin citire, adică fără a fi chemați în ședința de judecată, din nou, martorii, a căror declarații nu se contestă, sub aspectul admisibilității ca probe; totodată, această prevedere ar ridica valoarea deciziei instanței de recurs, care, de rând cu soluția dată, ar conține concluzii clare și argumentate privind aprecierea greșită a probelor, efectuată de către instanța de fond și, respectiv, indicații precise și concrete cu privire la activitățile ce urmează a fi desfășurate în procedura de rejudecare, cu specificarea probelor care necesită a fi cercetate nemijlocit de instanța de rejudecare.

27. Articolul 465¹. „Recursul în interesul Legii” va avea următorul cuprins:

„(1) Procurorul General și/sau Președintele Uniunii Avocaților, urmărind scopul de a contribui la asigurarea interpretării și aplicării corecte și unitare a legii penale și celei procesual-penale, în urma generalizării practicii judiciare, au obligația să sesizeze Plenul Curții Supreme de Justiție cu cererea de recurs în interesul Legii asupra chestiunilor de drept în cauza penală, care au primit soluționare diferită din partea instanțelor judecătorești.

(2) Cererea de recurs în interesul Legii trebuie să abordeze probleme de drept de importanță generală pentru jurisprudență, să fie motivată cu invocarea temeiurilor de drept și soluției legale pentru care se optează. La cerere se anexează copiile de pe hotărârile judecătorești vizate.

(3) Cererea de recurs în interesul Legii va cuprinde soluțiile diferite date problemei de drept și argumentele pe care se fundamentează: prevederile Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și altor tratate internaționale la care Republica Moldova este parte, Constituția Republicii Moldova și alte acte legislative naționale, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, altor instanțe internaționale, Curții Constituționale, Curții Supreme de Justiție și opinia specialiștilor cu renume consultați, dacă este cazul, precum și doctrina în materie.

(4) După sesizarea Curții Supreme de Justiție, președintele, în termen de până la 5 zile, prin dispoziție va desemna, în mod aleatoriu, judecătorul raportor

și va forma completul de judecată din 5 judecători ai Colegiului penal, care, în termen de până la 15 zile de la desemnare, în cazul în care sunt întrunite condițiile legii, va decide asupra numirii spre examinare în ședința Plenului Curții Supreme de Justiție sau, după caz, asupra inadmisibilității recursului înaintat, fără citarea părților. Procedura respectivă se efectuează, în camera de consiliu, în baza materialelor prezentate și anexate la recursul în interesul legii, fiind aplicate prevederile ce reglementează procedura admisibilității în principiu a recursului.

(5) În cazul în care cererea este declarată cu încălcarea prevederilor legii, se remite prin încheiere motivată Procurorului General și/sau Președintelui Uniunii Avocaților, care, după înlăturarea încălcărilor menționate, sunt în drept, din nou, să sesizeze Curtea Supremă de Justiție.

(6) În cazul în care cererea este admisă, Președintele Curții Supreme de Justiție în termen de până la 30 de zile va convoca ședința Plenului Curții Supreme de Justiție și va solicita de la Agentul Governamental la CEDO, Avocatul Parlamentar, Procuratura Generală, Baroul de Avocați, Academia de Științe, precum și de la alte organe de stat de ocrotire a normelor de drept sau instituții de învățământ juridic superior, opinia motivată cu privire la recursul în interesul Legii, care va fi comunicată în cadrul ședinței de judecată.

(6) Odată cu fixarea datei ședinței de judecată, în termen de până la 15 zile, se va întocmi un raport motivat, ce va cuprinde și proiectul soluției ce se propune a fi dată ca rezultat al judecării recursului în interesul legii. Pentru motivarea acestui raport, Președintele Curții Supreme de Justiție, de rând cu judecătorul raportor, va desemna și alți judecători, care n-au participat la admisibilitatea recursului în interesul legii, inclusiv din Colegiul civil, comercial și de contencios administrativ. Odată cu întocmirea raportului, fiecare judecător va primi o copie de pe acest act procedural.

(8) Recursul în interesul Legii se judecă în termen rezonabil, iar soluția se adoptă cu majoritatea Plenului, format din cel puțin 2/3 din numărul judecătorilor instanței.

(9) La examinarea recursului în interesul Legii participă Procurorul General și Președintele Uniunii Avocaților sau adjunctul lor.

(10) În ședința Plenului sunt invitați și judecătorii, care au deliberat în cauzele privind hotărârile vizate în cerere, care, la solicitare, vor prezenta opinia cu privire la recursul în interesul Legii. Judecătorii prezenți sunt în drept să-și expună opinia respectivă.

(11) Hotărârea Plenului se adoptă numai în interesul Legii, nu are efect asupra hotărârilor judecătorești definitive și nici cu privire la situația părților din acele procese.

(12) Hotărârea cu privire la recursul în interesul Legii se publică în Buletinul Curții Supreme de Justi-

ție. Soluția dată asupra chestiunilor de drept este obligatorie pentru autoritatea competentă să aplice legea penală și cea procesual penală.”

Notă: Susținând ideea privind instituirea unui mecanism juridic privind asigurarea interpretării și aplicării corecte și unitare a legii, considerăm că reglementările în vigoare cu privire la recursul în interesul legii urmează a fi întrunite într-o singură normă, ce ar cuprinde prevederi precise și previzibile.

Procurorul General și/sau Președintele Uniunii Avocaților, ca rezultat al generalizării practicii judiciare, trebuie să sesizeze Plenul Curții Supreme de Justiție cu recursul în interesul legii în cazul în care constată hotărâri diferite asupra aceluiași obiect de judecată.

În contextul dat, considerăm că pornind de la importanța și natura juridică a hotărârii adoptate, competența privind judecarea recursului în interesul Legii trebuie să-i aparțină Plenului Curții Supreme de Justiție. Hotărârea cu privire la recursul în interesul Legii asigură interpretarea și aplicarea corectă și unitară a legii penale și celei procesual-penale, astfel încât, odată ce vizează chestiunile de practică judiciară a aplicării uniforme a legii, în conformitate cu prevederile art.39 pct.3/1) conjugat la cele din pct.5) CPP, competența de judecată revine Plenului Curții Supreme de Justiție.

28. Art.509 alin. (6) CPP va avea următorul conținut:

„ Sentința adoptată în condițiile prezentului articol poate fi atacată cu recurs de persoanele menționate la art.438, invocându-se doar erorile procesuale și măsura de pedeapsă stabilită.”

Notă: Conform practicii judiciare stabilite prin Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție din 24.12.2000 privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, sentința adoptată în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției poate fi atacată cu recurs numai de procuror, inculpat și apărătorul lui.

Nu susținem această interpretare judiciară, motiv pentru care am expus o opinie separată, anexată la Hotărârea Plenului CSJ din 24.12.2000 nominalizată.

Limitarea dreptului părții vătămate și al altor persoane interesate în procesul penal de a participa efectiv, inclusiv de a ataca sentința, în procedura respectivă, contravine principiilor fundamentale ale procesului echitabil de judecată.

Exercitarea căilor de atac este garantată de art.119 din Constituție, părțile interesate fiind în drept să atace, în condițiile legii, hotărârile judecătorești.

Prin urmare, se impune un nou conținut la art.509 alin. (6) CPP, care să prevadă expres că sentința adoptată în condițiile acestui articol poate fi atacată cu recurs de către persoanele menționate la art.438 CPP.

29. De revăzut conceptul cu privire la procedura de suspendare condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspundere penală (cap. IV, titlul 3, Partea specială din CPP), în sensul de a elabora și adopta o nouă concepție, prin care competența de a da soluția privind suspendarea condiționată a urmăririi penale și liberarea persoanei de răspundere penală să-i revină, în mod exclusiv, instanței de judecată (judecătorului de instrucție) în baza demersului motivat formulat de procuror. Hotărârea judecătorească privind suspendarea condiționată a urmăririi penale și liberarea persoanei de răspundere penală să fie posibilă căii de atac – recursului ordinar și, după caz, – recursului în anulare.

Notă: Conform art.114 din Constituția Republicii Moldova, „Justiția se înfăptuiește în numele legii numai de instanțele judecătorești”. Examinarea și soluționarea chestiunii cu privire la suspendarea condiționată a urmăririi penale și de liberare de răspundere penală reprezintă o activitate ce are elemente definitorii justiției, motiv pentru care facem propunerea menționată.

Drept urmare a propunerilor *de lege ferenda*, relevante *supra*, menționăm că elaborarea și publicarea lor este condiționată de faptul privind identificarea unor soluții noi, adaptate corespunzător la sistemul legislativ național, care să se concentreze în esență pe facilitarea unui proces de judecată echitabil, rapid și eficient.

În concluzie, fiind călăuzit de postulatul că judecătorul este cel ce dă viață Dreptului, fără a pretinde la adevărul în ultima instanță și fără a avea pretenție de a fi reflectată integral dimensiunea reală a problematicei juridice abordate în acest articol, reiterăm ca activitatea de perfecționare și îmbunătățire a legii procesual-penale, sub aspectele relevate, să continue, în sensul desfășurării unor activități competente și responsabile, bazate pe îmbinarea armonioasă a cercetării aplicative cu cea fundamentală a dreptului, prin prisma activității judecătorești.

CONCEPTUALIZAREA CONTRACTULUI COMERCIAL DE CONCESIUNE

Alexandru CUZNEȚOV,
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

Concession, in many states, is undervalued, but in fact is a contract whereby the State or territorial administrative units of assignment (send) an investor (natural or legal person, including foreign) in return for a fee, the right to conduct activity prospectation, exploration, public services, exploit movable and immovable assets of public property or the administrative-territorial units that the regulations are removed entirely or partly from the civil circuit, and the right to perform certain types of activities, including those representing state monopoly, taking over the management of concession object, presumptive risk and financial liability.

Keywords: commercial contracts; business law; concept; concession; central administrative bodies; local administrative bodies; elements of the concession contract; the parties; subject to the effects of the concession contract.

Concesiunea, apărută în statele europene la frontiera dintre perioada medievală și cea modernă, și-a regăsit nișa sa și în sistemul de drept al Republicii Moldova. În pofida faptului că sunt deja câteva decenii de când a fost implementată această instituție, este puțin cunoscută, puțin aplicată, iar uneori criticată pe nedrept.

Așadar, instituția concesiunii este o instituție complexă care are multiple implicații atât în plan politico-statal, cât și social.

Privit în general, esența concesiunii constă în administrarea de către un privat (persoană fizică sau juridică, inclusiv străină), pe propriul risc și pe propria răspundere, a unui serviciu public, bun public sau executarea unei lucrări în vederea eficientizării economice a acestora [1].

O definiție *ex lege* dispune că *concesiunea* este un contract prin care statul sau unitățile administrativ-teritoriale cesează (transmite) unui investitor (persoană fizică sau juridică, inclusiv străină), în schimbul unei redevențe, dreptul de a desfășura activitate de prospectare, explorare, valorificare sau restabilire a resurselor naturale pe teritoriul Republicii Moldova, de a presta servicii publice, de a exploata bunurile mobile și imobile proprietate publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale care, conform legislației, sunt scoase integral sau parțial din circuitul civil, precum și dreptul de a desfășura anumite genuri de activitate, inclusiv cele care constituie monopolul statului, preluând gestiunea obiectului concesiunii, riscul prezumtiv și răspunderea patrimonială [2].

Natura juridică a contractului de concesiune este una dublă, atât de drept public (administrativ), cât și de drept privat (comercial).

Dubla natură a actului de concesiune constă în faptul că aceasta cuprinde, pe lângă clauzele de natură contractuală, și clauze de natură reglementară.

Clauzele de natură contractuală deosebesc actul de concesiune de actele unilaterale, de putere, ale

autorității publice, iar **clauzele de natură reglementară** îl disting, îl separă de categoria contractelor civile [3].

Clauzele de natură contractuală sunt acele clauze care sunt stabilite în urma acordului de voință dintre părțile contractante.

Clauzele reglementare sunt stabilite unilateral de către concedent și pot fi modificate de către acesta în orice moment. Sunt considerate clauze reglementare prevederile referitoare la organizarea și funcționarea serviciului public, condițiile de exploatare a bunurilor publice concesionate sau caracteristicile lucrărilor ce urmează să fie executate de către concesionar.

Contractul de concesiune este un contract solemn, sinalagmatic, cu titlu oneros, comutativ, cu executare succesivă în timp și *intuitu personae* (lat. potrivit persoanei) [4].

Caracterul solemn al contractului de concesiune rezidă în faptul că contractul de concesiune trebuie să fie încheiat în formă scrisă. Contractul-model al contractului de concesiune este prevăzut în Anexa nr.2 a Hotărârii Guvernului despre măsurile pentru executarea Legii cu privire la concesiuni din 27.02.1996 [5].

Contractul de concesiune este sinalagmatic, deoarece părțile își asumă drepturi și obligații reciproce. De exemplu, concedentul este obligat să-i acorde concesionarului, în termenele prevăzute de contract, drepturile asupra obiectului concesiunii, să pună la dispoziția concesionarului bunul, activitatea sau serviciul concesionat, iar concesionarul, la rândul său, are obligația de a exploata și valorifica obiectul concesiunii conform prevederilor contractului, de a plăti redevența, de a restitui la sfârșitul concesiunii obiectul concesiunii etc. Prin urmare, putem spune că drepturilor unei părți contractante le corespund obligațiile celeilalte părți contractante.

În momentul încheierii contractului de concesiune părțile își cunosc deja întinderea prestațiilor la

care se obligă, fapt din care rezultă caracterul comutativ al acestui contract.

Contractul de concesiune este cu titlu oneros, deoarece ambele părți urmăresc obținerea unui profit. Astfel, prin intermediul contractului de concesiune este realizat atât interesul public al statului, cât și interesul personal al antreprenorului care a acceptat gestionarea serviciilor publice, adică este un contract comercial.

Contractul de concesiune este un contract cu executare succesivă, întrucât concesionarul își execută prestațiile prevăzute de contract în mod continuu, pe toată durata concesiunii, iar concedentului îi revine obligația ca pe parcursul concesiunii să nu intervină în activitatea economică a concesionarului.

Contractul de concesiune este un contract *intuitu personae*, adică persoana care a obținut concesiunea trebuie să-și execute personal obligațiile care îi revin din contract.

După cum rezultă din definiția concesiunii formulată în Lege, există trei forme ale contractului de concesiune:

- contractele de concesiune de bunuri;
- contractele de concesiune de activități economice;
- contractele de concesiune de servicii publice.

În cazul concesiunii de bunuri, o persoană privată obține dreptul de a exploata bunuri publice (proprietate de stat sau municipală), care sunt retrase integral sau parțial din circuitul civil.

Această varietate a concesiunii se deosebește de dreptul de gestiune economică prin faptul că titularul dreptului de concesiune este o persoană privată (antreprenor), iar titularul dreptului de gestiune este întreprinderea de stat sau cea municipală, în afară de aceasta, dreptul de gestiune economică se constituie prin act administrativ, iar dreptul de concesiune apare în baza contractului [6].

În baza contractului de concesiune de activități economice, concesionarul este în drept de a desfășura activități de prospectare, explorare, valorificare sau restabilire a resurselor naturale pe teritoriul Republicii Moldova. De asemenea, el este în drept să desfășoare anumite genuri de activitate, inclusiv cele care constituie monopolul statului.

În legătură cu concesionarea serviciilor publice, se impun anumite precizări referitoare la noțiunea de *serviciu public*, scopul acestuia etc.

Astfel, scopul serviciului public este satisfacerea unui interes general. Unica autoritate competentă să stabilească existența unui interes general și să dispună organizarea unui serviciu public, în funcție de exigențele interesului general, este statul, care poate organiza și gestiona direct serviciul public respectiv sau îl poate concesiona unei persoane particulare (antreprenor).

Prin urmare, concesiunea unui serviciu public presupune o modalitate de gestiune a unui serviciu de către un antreprenor, pe propriul risc și pe propria răspundere, în scopul creșterii calității serviciului și al eficientizării economice a acestuia.

Concesiunea de servicii publice se deosebește de concesiunea unui bun prin faptul că concesiunea de bunuri presupune dreptul și obligația cesionarului de a exploata bunul, în timp ce concesiunea serviciului public presupune numai gestionarea serviciului public de către un privat.

Specificul contractului de concesiune se vede prin **elementele sale caracteristice.**

Părțile. Contractul de concesiune se încheie între o autoritate publică, numită concedent, și o persoană privată (antreprenorul), numită concesionar.

În calitate de concedent apare Guvernul, reprezentat de organul administrației publice centrale împuternicit, în cazul concesionării terenurilor și a altor resurse naturale, sau organele centrale de specialitate și autoritățile administrației publice locale, în cazul concesionării întreprinderilor de stat sau municipale, a altor obiecte economice.

Considerăm că o astfel de formulare privind sfera instituțiilor publice și autorităților publice care au calitatea de concedent este destul de confuză. Mai oportun ar fi ca în cazul concesionării bunurilor publice ale statului sau a activităților și serviciilor de interes național în calitate de concedent să participe autoritățile administrației publice centrale, iar în cazul concesionării bunurilor proprietate publică ale unităților administrativ-teritoriale ori pentru activitățile și serviciile publice de interes local în calitate de concedent să participe autoritățile administrației publice locale.

Concesionar poate fi orice persoană fizică sau juridică, antreprenor, cu orice formă organizatorico-juridică, exceptând întreprinderea de stat și cea municipală.

Obiectul contractului de concesiune de servicii publice îl constituie serviciile publice de interes național sau local (transportul public, construcția și întreținerea străzilor, podurilor, tunelurilor, distribuția apei și a gazelor naturale, colectarea și depozitarea deșeurilor etc.).

În principiu, orice serviciu public poate fi concesionat, cu excepția serviciilor care presupun exercițiul suveranității de stat (de exemplu, apărarea națională, justiția, colectarea impozitelor etc.).

Obiectul concesiunii de bunuri sunt terenurile publice, cu excepția celor destinate ocrotirii naturii, de valoare istorico-culturală și cele ale fondului silvic, alte bunuri ale statului și autorităților publice locale. Majoritatea bunurilor se concesionează concomitent cu concesionarea serviciului public și ca un accesoriu al acesteia.

Termenul contractului de concesiune poate fi stabilit de către concedent sau de către ambele părți de comun acord, dar nu poate depăși perioada de 50 de ani. La expirarea termenului concesionarul are dreptul preferențial de a prelungi contractul, dacă au fost respectate clauzele lui.

Redevența constituie o sumă de bani plătită de către concesionar concedentului în schimbul încredințării exploataării unui serviciu public, a unei activități economice sau a unor bunuri proprietate publică [7]. Redevența se stabilește în bani, în natură sau în formă mixtă în calitate de plăți de o singură dată (bonus), arendă, plăți pentru extracția resurselor naturale sau pentru fabricarea producției (*royalty*).

Plățile bonus sunt sume fixe care se plătesc anticipat pentru concesiunea obiectului respectiv. *Royalty* reprezintă plăți periodice ce se achită din momentul începerii extracției resurselor naturale sau fabricării producției, sub formă de defalcări din costul producției sau sub formă de taxe pe unitate de produs.

Forma și încheierea contractului de concesiune. Contractul de concesiune se încheie în formă scrisă, potrivit contractului-model.

În principiu, inițiativa concesiunii aparține autorităților publice centrale sau locale. Deși legea nu prevede în mod expres, considerăm că investitorii interesați pot propune atât concesiunea unui serviciu public existent, cât și organizarea și concesiunea unui nou serviciu public.

Inițiatorul concesiunii pregătește propunerea de concesiune, elaborează studiul de fundamentare tehnico-economică a oportunității concesiunii și clauzele obligatorii ale contractului de concesiune. Autoritățile administrației publice centrale prezintă Guvernului spre examinare propunerea de concesiune, iar cele locale – autorităților reprezentative ale unității administrativ-teritoriale, care în termen de 20 de zile ia decizia privind oportunitatea lor.

Ulterior, lista obiectelor propuse spre concesiune și clauzele obligatorii ale contractului, confirmate de Guvern, sunt aprobate de parlament. Aprobarea de către parlament constituie temei pentru organizarea tenderelor internaționale și încheierea, în baza rezultatelor acestora, a contractelor de concesiune.

Dacă pentru un obiect al concesiunii există mai multe oferte, tenderele internaționale se vor organiza pe bază de concurs. Dacă există un singur ofertant pentru obiectul concesiunii, încheierea contractului se negociază direct.

Efectele contractului de concesiune. Datorită naturii sale duble (de drept privat și drept public), contractul de concesiune produce efecte specifice în raport cu regulile de drept comun. Aceste particularități se rezumă la posibilitatea concedentului unilateral de a modifica și rezilia contractul.

Drepturile și obligațiile concedentului. Concedentul are următoarele obligații:

- a) să acorde concesionarului, la timp și în volum deplin, drepturile asupra obiectelor concesiunii;
- b) să predea concesionarului obiectele concesiunii în starea și termenele prevăzute în contract;
- c) să păstreze secretul comercial al concesionarului și să nu intervină în activitatea economică și operativă a acestuia.

Concedentul are dreptul să modifice în mod unilateral clauzele contractului de concesiune, în cazul în care apar circumstanțe deosebite de cele existente la data încheierii contractului. Această posibilitate a concedentului se fundamentează pe dreptul său exclusiv de a constata modificarea interesului general și de a adapta serviciul public. În măsura în care concedentul constată o modificare a interesului general, acesta poate, prin acte administrative, să modifice condițiile de desfășurare a serviciului public.

Deși legea nu specifică, credem că concedentul are dreptul să modifice în mod unilateral partea reglementară a contractului de concesiune. Partea reglementară a contractului de concesiune cuprinde prevederile care se referă la organizarea, funcționarea și condițiile de exploatare a serviciului public.

Numai în acest caz poate fi justificată modificarea unilaterală a contractului de către concedent, fundamentată pe modificarea interesului general.

Clauzele financiare, referitoare la termen, la dreptul de răscumpărare nu se referă la partea reglementară a contractului și se modifică potrivit regulilor de drept comun.

Dacă modificarea unilaterală a clauzelor contractului cauzează prejudicii concesionarului, el are dreptul să ceară acoperirea acestor prejudicii, inclusiv a beneficiului nerealizat. Este de menționat că, deși despăgubirea acordată trebuie să fie adecvată, ea nu trebuie să fie și prealabilă.

Concedentul are dreptul de control al activității concesionarului. Controlul efectuat are ca scop verificarea modului în care este satisfăcut interesul general prin serviciul prestat de concesionar. El are dreptul să primească sau să procure în mod prioritar o parte din producția fabricată de concesionar dacă contractul nu prevede altfel.

Drepturile și obligațiile concesionarului. Concesionarul are următoarele drepturi:

- la independența activității economice și la organizare proprie;
- de a presta serviciul public sau de a exploata obiectul concesiunii;
- la răscumpărarea obiectului concesiunii la expirarea termenului contractului;
- are dreptul de proprietate asupra produselor obținute ca urmare a exploataării obiectului concesiunii.

Concesionarul este obligat să realizeze personal serviciul public. Potrivit reglementărilor legale, transmiterea integrală sau parțială a obiectului concesiunii unor terți este interzisă.

Concesionarul este obligat să presteze serviciul public în regim de continuitate. În consecință, concesionarul nu va putea invoca excepția de neexecutare, atunci când concedentul nu-și onorează obligațiile sale.

Concesionarul este obligat să acorde tuturor utilizatorilor posibilitatea de a beneficia de serviciul public și să aplice tarife egale utilizatorilor. După încetarea contractului, concesionarul este obligat să restituie concedentului obiectul concesiunii.

Contractul de concesiune *încetează* la expirarea termenului, în cazul rezilierii lui înainte de termen, lichidării concesionarului, prejudicierii obiectului concesiunii sau când acesta devine inutilizabil.

Rezilierea anticipată a contractului de concesiune are loc în cazul încălcării condițiilor acestuia. Concedentul are dreptul să rezilieze unilateral con-

tractul, atunci când consideră că modul în care este realizat serviciul public nu mai corespunde interesului general.

Referințe:

1. Chibac Gh., Băieșu A. și alții. *Drept civil. Contracte și succesiuni*. Vol.III. Chișinău: Cartier, p.178.
2. Legea cu privire la concesiuni din 13.07.95. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr.67.
3. Avram Iu. *Contractele de concesiune*. București: Rosetti, 2003, p. 24; Chibac Gh., Băieșu A. și alții. *Op.cit.*, p.178.
4. Este folosit în special în lege pentru a descrie o relație existentă între doi oameni care nu pot fi transpuse la alte persoane.
5. A se vedea *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1996, nr.32-33.
6. Chibac Gh., Băieșu A. și alții. *Op.cit.*, p.180.
7. Bloșenco A. *Drept civil.Parte specială*. Chișinău: Cartdidact, 2003, p.87.

PURTAREA, PĂSTRAREA, PROCURAREA ILEGALĂ A ARMEI DE FOC SAU A MUNIȚIILOR: MODALITĂȚI NORMATIVE DE EXPRIMARE A FAPTEI PREJUDICIABILE PREVĂZUTE LA art.290 CP RM

Angela SERBINOV,
doctorand (USM)

Within performed study is analyzed illegal carrying, storing and purchasing of firearms (except smooth-bore hunting weapon) or ammunition as normative modalities of expressing penal illicit referred to art.290 PC RM. It states that to be in the presence of illegal carrying of firearm and ammunition is sufficient one movement with those objects from one place to another. Storing and purchasing of firearms (except smooth-bore hunting weapon) or ammunition may take the form of action and inaction. The firearm illegally possessed used to commit an offense exceeds the content of objective side of the offense specified in art.290 PC RM which is why, in assessing those committed will make use qualifying rules according to a cumulation of offenses. It argues that taking into possession of firearms or ammunition who was found is one of the forms of illegal purchase, while taking into possession of objects through their theft, is not illegal purchase.

Keywords: firearm; ammunition; carrying; storing; purchasing; inaction; action; provocative behavior.

Legislația conexă normei la art.290 CP RM nu conține definiția purtării armelor de foc și a munițiilor, motiv pentru care vom face uz de concepțiile doctrinare în materie. Apropos, în context nu poate fi trecută cu vederea observația făcută de S.Brînză: art.2 din Legea nr.130/2012 ar trebui să definească toate noțiunile care desemnează modalitățile normative ale faptei prejudiciabile prevăzute la art.290 CP RM [1, p.94].

Într-o opinie „a purta armă” înseamnă a o avea asupra sa și a se deplasa cu ea dintr-un loc în altul [2, p.333]. În viziunea lui A.Borodac, prin purtare ilegală a armelor de foc și a munițiilor trebuie de înțeles portul acestora lipite de corp, în haine, sacoșe, valize și în alte locuri, care ar asigura păstrarea în cazul în care lipsește permisul organului autorizat [3, p.428]. După I.I. Bikeev, purtarea armelor de foc și a munițiilor reprezintă deplasarea acestora asupra făptuitorului sau în bunuri portabile [4, p.16]. Considerăm că cea din urmă accepție nu permite distingerea purtării de transportarea armelor de foc și a munițiilor. Portabil, este și mijlocul de transport. Pentru purtare este caracteristic faptul deplasării bunurilor deținute nemijlocit asupra făptuitorului (în haină, în geantă, în sacoșă etc.), astfel încât acesta să aibă oricând posibilitatea de a le folosi potrivit destinației. Pe cale de consecință, deplasarea acestora într-un mijloc de transport, atunci când făptuitorul nu are posibilitatea de a le folosi potrivit destinației în caz de necesitate, nu poate fi considerată purtare, ci mai degrabă transportare.

În opinia lui T.L. Grigorean, purtarea armei presupune deținerea efectivă a acesteia, dacă arma se află asupra celui vinovat (aflarea în haină sau nemijlocit pe corp, în geantă sau servietă etc.) [5, p.15-16]. M.H. Rustambaev definește purtarea ca fiind deținerea faptică a acestor obiecte, dacă ele se află asupra făptuitorului [6, p.396]. Tot așa și E.A. Pronkina sus-

ține că purtarea ilegală implică, printre altele, aflarea armelor de foc și a munițiilor în haine sau nemijlocit asupra corpului făptuitorului [7, p.24]. Pe o poziție similară se află L.Gîrla și Iu.Tabarcea care evidențiază, *inter alia*, în calitate de modalitate faptică a purtării, aflarea armei sau a munițiilor în haină sau nemijlocit asupra corpului făptuitorului [8, p.188]. Observăm că autorii nominalizați restrâng purtarea armei de foc și a munițiilor la deținerea acestora asupra făptuitorului, poziție cu care nu putem fi de acord. Nu este suficient deținerea acestor obiecte asupra făptuitorului pentru a fi în prezența purtării. Este necesar ca făptuitorul să se deplaseze în spațiu cu ele. În esență, purtarea implică deplasarea dintr-un loc în altul. Mai mult, o asemenea abordare a autorilor citați face imposibilă delimitarea purtării de păstrarea armelor de foc și a munițiilor asupra făptuitorului. În cazul purtării este necesară deplasarea făptuitorului. În caz contrar, deținerea armei de foc sau a munițiilor asupra făptuitorului fără existența unei deplasări nu valorează cu purtarea acestora, ci cu păstrarea lor.

O abordare similară cu autorii sus-indicați o regăsim în pct.11 din Hotărârea Plenului Judecătorei Supreme a Federației Ruse „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre sustragerea, extorcarea și traficul ilicit cu arme, muniții, substanțe și dispozitive explozive”, nr.5 din 12 martie 2002 [9]. Reacționând la această interpretare casuală, D.Korețki și E.Solonițkaia susțin, pe bună dreptate, că purtarea ilegală a armei de foc și a munițiilor este inaplicabilă în cazul aflării armei asupra corpului unei persoane bolnave țintite la pat, deși arma este deținută asupra persoanei [10, p.55]. De aceea autorii indicați, prin purtarea armei înțeleg deplasarea acesteia în spațiu nemijlocit asupra făptuitorului: în buzunar, după brâu, în sacoșă, în portmoneu, precum și-n alte obiecte de acest gen, care să-i asigure deținătorului posibilita-

tea rapidă de folosire a armei potrivit destinației [10, p.64; 11, p.14]. Pe o poziție similară se află S.Brînza și V.Stati care relevă că purtarea reprezintă deplasarea armei de foc (cu excepția armei de vânătoare cu țeavă lisă) sau a munițiilor, ținându-le în brațe, pe spate, pe brâu (inclusiv într-un toc), într-o geantă, borsetă, într-un ghiozdan, rucsac etc. [12, p.632; 13, p.581].

În alt registru, E.A. Kaț definește purtarea ilegală ca fiind deplasarea repetată a armei și a munițiilor datorită eforturilor fizice personale ale omului [14, p.18]. Avem unele rezerve față de o asemenea opțiune. În primul rând, în definiția enunțată s-ar încadra și transportarea armei de foc și a munițiilor, lucru inadmisibil. Aceste două acțiuni trebuie deosebite, chiar dacă legiuitorul moldav, comparativ cu alții, nu stabilește transportarea armei de foc (cu excepția armei de vânătoare cu țeavă lisă) și a munițiilor drept modalitate normativă de exprimare a faptei prejudiciabile specificată la art.290 CP RM. În al doilea rând, nu considerăm necesară prezența unei deplasări repetate pentru a fi în prezența purtării ilegale a armei de foc sau a munițiilor. Chiar și-n ipoteza unei singure deplasări cu respectivele obiecte dintr-un loc în altul cele comise trebuie considerate purtare ilegală.

În altă ordine de idei, în doctrină se menționează că portul armei implică ca aceasta să fie încărcată sau ca persoana care o poartă să aibă asupra sa și muniția [15, p.93]. Iar acest lucru, după cum indică unii autori, este necesar pentru a deosebi portul armei de păstrarea acesteia [16, p.455; 17, p.293]. În contrast, S.Ivașcu, O.Loghin și T.Toader susțin că nu interesează dacă arma a fost sau nu încărcată, ori dacă, nefiind încărcată, făptuitorul a avut sau nu muniții asupra sa [18, p.497; 19, p.173]. În același fâgaș, V.Dobrinou și N.Conea afirmă, cu drept cuvânt, că din cuprinsul actelor normative în vigoare, precum și din conținutul normei de incriminare nu rezultă nicio dispoziție din care să reiasă o asemenea cerință (ca arma să fie încărcată sau ca persoana care o poartă să aibă asupra sa și muniția) [20, p.294]. Subscriem celei din urmă poziții. Într-adevăr, din textul normei de la art.290 CP RM, prin interpretare cu cadrul legal de referință, nu rezultă că purtarea trebuie să implice deținerea de către făptuitor asupra sa a unei arme încărcate sau a muniției corespunzătoare. Ba din contra, la descrierea obiectului material al infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM, legiuitorul indică două categorii de entități cu caracter alternativ, fiind deci suficient influențarea infracțională asupra unui singur obiect. Purtarea ilegală poate viza distinct arma de foc, după cum poate viza separat munițiile armei de foc.

În altă privință, pentru calificare nu contează cu-i aparține arma de foc sau munițiile purtate – celui vinovat sau altei persoane. Important e ca făptuitorul să nu posede autorizația corespunzătoare. Nu interesează

ză nici dacă arma de foc a fost procurată în condiții legale sau ilegale. Or, e posibil ca o persoană să fi procurat în condiții legale arma de foc, iar o altă persoană să o fi purtat ilegal. Mai mult, e posibil chiar ca făptuitorul să fi obținut permisul de procurare a armei, dar fără să fi obținut și permisul de armă drept act ce conferă dreptul de a deține și a purta arme de foc și muniții. O.lu. Toropîghin arată că purtarea armei de foc și a muniției va fi prezentă, indiferent de faptul dacă are loc în stradă sau în încăpere [21, p.17]. De aceea, suntem pe poziția că va fi purtare ilegală chiar și atunci când făptuitorul se deplasează în interiorul domiciliului său cu arma asupra sa. Nu are relevanță dacă obiectele indicate au fost purtate în mod deschis sau pe ascuns, nici dacă sunt purtate în public. În plan comparat însă, în acord cu art.699 din Codul penal al Italiei [22], constituie variantă agravată purtarea armei într-un loc în care se desfășoară competiții sportive sau în care are loc o adunare de oameni ori într-un loc populat.

Nu contează la calificare cât timp a purtat persoana arma de foc sau munițiile. Nu este exclus ca în ipoteza unei purtări ilegale neînsemnate să funcționeze regula statuată la alin.(2) art.14 CP RM în acord cu care nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși, formal, conține semnele unei fapte prevăzute de Codul penal, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă grad prejudiciabil al unei infracțiuni. Prevederea citată, așa cum susține A.Eșanu [23, p.88], este reflecția principiului proporționalității și rezonabilității urmării și judecării cauzei penale.

Continuăm analiza laturii obiective a infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM cu fapta prejudiciabilă exprimată în *păstrarea* munițiilor și a armei de foc (cu excepția armei de vânătoare cu țeavă lisă), fără autorizația corespunzătoare. În accepțiunea cea mai largă, deținerea armei sau a muniției înseamnă a le avea în posesie [24, p.477; 18, p.497]. Orice persoană, care a procurat arma, o păstrează: nemijlocit asupra sa, în locuință sau în alt loc pentru depozitare [25, p.62]. I.Pascu și V.Lazăr enunță: „Deținerea reprezintă o anumită poziție a bunului – în cazul de față a armei de a se afla la dispoziția persoanei care o deține. Nu este vorba de un drept de dispoziție cu semnificație juridică, ca atribut al dreptului de proprietate, ci de posibilitatea de a dispune, în fapt, de arma respectivă” [16, p.455].

În optica lui A.Borodac, prin *păstrare ilegală* trebuie de înțeles acțiunile îndreptate spre purtarea acestora de către o persoană, cât și păstrarea lor în locuințe, în localuri, în ascunzișuri fără autorizație [3, p.428]. După I.Macari, a păstra arma înseamnă a dispune de ea, care însă nu e numai de cânt să fie la vinovat. Ea se poate afla în diverse locuri: acasă, la vilă, în garaj, în ogradă, livadă etc. [2, p.333]. În doctrina rusă păstrarea ilegală este definită ca fiind deținerea obiectelor

în încăperi, în ascunzișuri, precum și în alte locuri în stare să asigure securitatea lor [7, p.23; 26, p.16].

În opinia unor autori, pentru a fi în prezența păstrării armelor și a munițiilor, este necesar ca acestea să nu fie deținute asupra făptuitorului, dar în alt loc [5, p.15; 27, p.567; 6, p.396; 28, p.295]. Pe o poziție similară se află L.V. Polovova care susține că păstrarea presupune posedarea reală a armei și a muniției, fără ca acestea să se afle nemijlocit asupra posesorului [29, p.28]. În contrast, alți autori sunt de părere că păstrarea armei de foc sau a munițiilor poate avea loc și nemijlocit asupra făptuitorului [25, p.62; 13, p.581; 30, p.646]. Bunăoară, I.V. Diriutin subliniază că păstrarea poate avea loc în ascunzișuri special adaptate, la domiciliu, în garaj, în subsol, asupra persoanei (*subl. ne aparține*), în mijloace de transport [31, p.99]. În ceea ce ne privește, susținem cel din urmă punct de vedere. Pesemne autorii ce susțin contrariul încearcă să evite confuzia între purtarea și păstrarea armei de foc sau a munițiilor, atunci când acestea se află nemijlocit asupra făptuitorului. Poate. Doar că purtarea ilegală a unor astfel de obiecte, pe lângă deținerea efectivă asupra făptuitorului, implică și deplasarea acestora dintr-un loc în altul. În contrast, în ipoteza păstrării armelor și munițiilor asupra făptuitorului, acesta nu se deplasează cu ele în spațiu. În condiții neclare însă, în următoarea speță din practica judiciară instanța a încadrat acțiunile inculpatului atât ca purtare, cât și ca păstrare ilegală a armei de foc deși incidentă era doar purtarea ilegală: *C.R., fără autorizația corespunzătoare, a purtat și a păstrat în geanta de bagaj două cartușe destinate pentru efectuarea tragerilor, care au fost depistate în momentul efectuării controlului de către colaboratorii poliției de frontieră din cadrul Aeroportului Internațional Chișinău* [32]. Din speța reliefată rezultă că inculpatul nu deținea cartușele pur și simplu asupra sa, ci se deplasa cu acestea ținându-le în geanta de voiaj.

În alt registru, pentru a fi în prezența păstrării, nu are relevanță dacă făptuitorul a purtat respectivele obiecte. De asemenea, pentru existența elementului material, este suficientă chiar deținerea unei singure arme sau a muniției în cantitate mică [33, p.356; 17, p.292; 24, p.477; 15, p.93]. Nu contează nici perioada de timp în care făptuitorul le are în conservare [33, p.356; 15, p.93]. Nu interesează cum s-a dobândit posesia și nici dacă este o posesie pentru sine sau pentru altul [18, p.497]. Cu alte cuvinte, este indiferent mijlocul prin care au fost dobândite (au fost cumpărate, furate, împrumutate etc.) [16, p.455; 34, p.443; 20, p.293; 17, p.292; 15, p.93]. De asemenea, după cum arată S.Brînza și V.Stati, nu contează la calificare dacă făptuitorul este posesor primar (deoarece a fabricat arma de foc sau munițiile) ori a procurat de la altcineva respectivele entități [12, p.632]. În planul dreptului comparat, potrivit legislației penale a Federației Ruse, o asemenea particularitate însă are relevanță la califi-

care. Astfel, în eventualitatea în care posesorul armei de foc este și persoana care a fabricat-o, cele comise formează concurs de infracțiuni (art.222 și art.223 CP FR [35]), aceasta deoarece legiuitorul rus incriminează într-o normă separată fabricarea armei de foc și a munițiilor. La calificare nu are importanță nici locul unde sunt păstrate armele de foc sau munițiile. Unii autori [36, p.412], în genere, susțin că păstrarea armei sau a munițiilor presupune deținerea faptică a acestor obiecte, indiferent de locul de aflare a lor. Referitor la acest segment, E.V. Solonițkaia remarcă că armele de foc și munițiile sunt ținute în acele locuri ce pot asigura făptuitorului posibilitatea de a le deține de fapt permanent asupra sa și, în caz de necesitate, de a le folosi potrivit destinației [11, p.14]. Deci, locul păstrării nu contează la calificare. Relevant e ca armele de foc sau munițiile să se afle în sfera de stăpânire a făptuitorului.

Cel mai des arma de foc și muniția este păstrată la domiciliu, în garaj sau în alte locuri aflate în apropierea locului de trai al făptuitorului. Acest lucru se explică prin asigurarea posibilității de folosire a armei potrivit destinației în cazul în care împrejurările cer acest lucru. Or, în cele mai dese cazuri, arma este deținută ilegal în vederea folosirii acesteia în caz de necesitate. Iar pentru aceasta făptuitorul încearcă să păstreze arma în locuri aflate la îndemâna sa. Ilustrative sunt următoarele exemple din practica judiciară: *inculpatul păstra ilegal cartușe în dulapul din apartamentul său* [37]; *G.S. păstra arma de foc atipică și două cartușe de calibrul 16 mm în locuința sa temporară – casa brigăzii de tractoare ce aparține SRL „S” din satul Ș., r-nul Râșcani* [38]; *inculpatul M.T., în circumstanțe nestabilite, a dobândit două grenade ofensive de model „RGD-5” pe care le păstra într-un depozit situat la hotar cu gospodăria vecinului său* [39]; *inculpatul păstra pistolul de model „CPIII-44” în curtea blocului locativ* [40]; *inculpatul intenționat a păstrat în garajul său cu nr.87 din mun. Chișinău, str. Columna, 184, o grenadă defensivă de mână de model „F-l”* [41]; *M.A. păstra arma de foc confecționată artizanal în subsolul casei* [42]. Nu este exclusă păstrarea și în alte locuri (de exemplu: sertarul mesei de lucru [43], dulapul metalic pentru protejarea contorului electric [44], mijlocul de transport [45] etc.).

În doctrină se menționează că răspunderea penală pentru păstrarea armei de foc sau a munițiilor nu se exclude nici atunci când făptuitorul deține arma la unele cunoștințe de ale sale [6, p.396]. Ilustrativă este următoarea speță: *R.A., intenționat, din luna noiembrie a anului 2012, a păstrat ilegal, în lipsa autorizației corespunzătoare, un cartuș de calibrul 5,6 mm, pe care l-a găsit în or. Soroca și pe care apoi l-a depozitat în gospodăria lui P.A., și anume, în casa acestuia, pe sobă, fără ca să-i comunice celui din urmă* [46].

În alt context, menționăm că practic în toate cazuri

rile păstrarea se face pe ascuns. Nu este exclus însă ca păstrarea să fie cunoscută de cineva. În orice caz, acest lucru nu are relevanță la calificare. Pe de altă parte, unii autori susțin că păstrarea armei trebuie să fie ascunsă [27, p.567; 47, p.553]. Nu de aceeași părere sunt D.Korečki și E.Solonițkaia care punctează că păstrarea ascunsă a armei nu constituie semn obligatoriu al infracțiunii examinate [25, p.64]. Tot așa S.Brînza și V.Stati semnaleză că păstrarea reprezintă deținerea în mod ascuns sau deschis a armei de foc sau a munițiilor [12, p.632; 13, p.581]. De aceeași părere sunt și alți autori [17, p.293]. Considerăm lipsită de fundament juridic afirmația acelor autori care susțin că păstrarea trebuie să aibă loc pe ascuns. Ca reacție la respectiva optică apare ca firească întrebarea: care va fi soluția de calificare în ipoteza păstrării deschise a armei de foc sau a munițiilor? Evident, art.290 CP RM în modalitatea de păstrare ilegală a armei de foc sau a munițiilor.

În altă privință, consemnăm că deși, în cele mai dese cazuri, păstrarea ilegală a munițiilor sau a armei de foc (cu excepția armei de vânătoare cu țeavă lisă) se realizează printr-un comportament activ (comisiv), totuși nu este exclusă ipoteza manifestării de către făptuitor a unui comportament pasiv (omisiv) la deținerea obiectelor indicate. De exemplu, păstrarea unei arme de foc la domiciliu, după identificarea acesteia, ascunse anterior de către o altă persoană, fără ca făptuitorul să fi cunoscut acest lucru. Deci anterior arma fusese ascunsă de o terță persoană la domiciliul făptuitorului, fără știrea celui din urmă. Ca ulterior, făptuitorul să identifice arma și să continue păstrarea ilegală a acesteia, fără să o predea autorităților competente. Relevant e ca făptuitorul să păstreze în continuare arma de foc în locul în care fusese pusă inițial, fără să-i fi schimbat locul. În caz contrar, realizarea simplei acțiuni de schimbare a locului păstrării, precum și a altor acțiuni similare, transformă fapta din omisivă în comisă.

În altă ordine de idei, în literatura de specialitate rusă se evidențiază: „Dacă persoana, care păstrează ilegal arma de foc, o aplică la săvârșirea unei infracțiuni, de exemplu, a unei tâlhării, atunci nu este necesară calificarea suplimentară în baza art.222 CP FR (normă similară cu cea de la art.290 CP RM). În același timp, aplicarea armei de foc deținute ilegal în scop de legitimă apărare nu exclude calificarea celor comise ca păstrare ilegală” [47, p.553-554]. Stranie poziție. În special prima parte a citatului. De ce într-un caz păstrarea ilegală a armei de foc este considerată infracțiune, iar în altul nu? Nu putem susține punctul de vedere precum că păstrarea ilegală a armei de foc este absorbită de infracțiunea la a cărei comitere a fost utilizată respectiva armă. În speță, infracțiunea prevăzută la art.290 CP RM nu poate fi absorbită de infracțiunea prevăzută la art.188 CP RM. Între normele art.290 și

art.188 CP RM nu există o relație de tipul parte-întreg, chiar dacă la lit.e) alin.(2) art.188 CP RM este inserată circumstanța agravantă „cu aplicarea armei sau altor obiecte folosite în calitate de armă”. Aplicarea armei de foc la săvârșirea unei infracțiuni excede conținutul laturii obiective a faptei specificate la art.290 CP RM. În cele din urmă, în condițiile sus-reliefate, suntem pe poziția că la aprecierea juridico-penală a celor comise urmează a se face uz de regulile de calificare potrivit concursului de infracțiuni. Totodată, susținem poziția indicată *supra* în partea ce vizează calificarea celor comise potrivit art.290 CP RM în ipoteza folosirii unei arme de foc deținute ilegal la apărarea contra unui atac nelegitim. Oricât de nobil ar fi scopul urmărit de făptuitor prin deținerea armei de foc sau a munițiilor, păstrarea acestora în lipsa autorizației corespunzătoare antrenează răspunderea penală în baza art.290 CP RM.

Nu este obligatorie procurarea ilegală pentru a fi în prezența păstrării ilegale. E posibil ca persoana să fi procurat legal o armă, dar să o fi deținut ilegal. De exemplu, făptuitorul nu obține permisul de armă ulterior procurării legale a acesteia. În context, relevanță este dispoziția alin.(1) art.11 din Legea Republicii Moldova privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, nr.130 din 08.06.2012 [48], în conformitate cu care persoana care a procurat, în condițiile legii, arme letale sau neletale supuse autorizării are obligația ca, în termen de 10 zile de la data procurării, să se prezinte la organul de poliție care a emis permisul de procurare pentru a solicita acordarea permisului de armă. Pe cale de consecință, omisiunea obținerii permisului de armă se echivalează cu păstrarea ilegală a armei. De asemenea, păstrarea se va considera ilegală și-n ipoteza în care făptuitorul, ulterior obținerii permisului de armă, nu se prezintă autorităților competente pentru vizarea acestuia în termen de un an de la expirarea a cinci ani (alin.(2) art.11 în coroborare cu alin.(1) art.18 din Legea nr.130/2012). Precizăm că permisul de armă este acordat fără termen. Acesta nu se prelungește, ci se vizează la fiecare cinci ani de către organele competente. Suplimentar, consemnăm și faptul că prin Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative în domeniul reglementării prin autorizare a activității de întreprinzător, nr.181 din 22.07.2016 [49], a suferit modificări Anexa la Legea Republicii Moldova privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător, nr.160 din 22 iulie 2011 [50], care stabilește Nomenclatorul actelor permissive eliberate de autoritățile emitente persoanelor fizice și persoanelor juridice pentru practicarea activității de întreprinzător. Avem în vedere modificările operate în partea ce vizează actele permissive eliberate de Ministerul Afacerilor Interne. *In concreto*, s-a decis excluderea, *inter alia*, a autorizației (*a se citi* – permisului – *n.a.*) de

deținere și de folosire a armelor cu țeavă ghintuită sau cu țeavă lisă al cărui termen de valabilitate era de trei ani. De aceea pare neclar conținutul dispoziției normei de la alin.(2) art.362 C.contr. RM [51] care sancționează contravențional fapta de încălcare a termenului de prelungire a permisului de deținere a armei. După noi, norma în cauză ar urma să incrimineze fapta exprimată în încălcarea termenului de vizare a permisului de armă. Aici ar urma a se discerne între păstrarea ilegală a armei de foc drept modalitate normativă a infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM și fapta contravențională de la alin.(2) art.362 C.contr. RM exprimată în încălcarea termenului de vizare a permisului de armă. Pentru a fi în prezența infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM, este necesar ca păstrarea să aibă drept premisă omisiunea vizării permisului de armă în termenul stabilit. Deci, făptuitorul nu și execută obligația de vizare a permisului de armă. Odată cu expirarea termenului de vizare a permisului de armă încetează dreptul de posesie a armei. În lipsa acestui drept, se consideră că persoana păstrează arma de foc în lipsa autorizației corespunzătoare. În contrast, pentru a fi incidentă norma contravențională statuată mai sus, este necesar ca făptuitorul să-și execute obligația de vizare a permisului de armă. Acesta însă execută respectiva obligație cu încălcarea termenului legal stabilit (un an). Evident, o atare calificare potrivit normei contravenționale ar fi posibil ulterior modificării textului de lege; or, în condițiile actuale, norma de la alin.(2) art.362 C.contr. RM este inaplicabilă. Aceasta nu poate fi aplicată prin analogie pentru fapta de încălcare a termenului de vizare a permisului de armă la organele competente. Or, potrivit alin.(2) art.5 C.contr. RM aplicarea prin analogie a legii contravenționale este interzisă. În cele din urmă, venim cu propunerea *de lege ferenda* de înlocuire a expresiei „prelungire a permisului de deținere a armei și de portarmă” din cadrul alin.(2) art.362 C.contr. RM, cu următoarea construcție gramaticală „vizare a permisului de armă la organele competente”, astfel încât dispoziția normei contravenționale în discuție să sune astfel: „Încălcarea termenului de vizare a permisului de armă la organele competente”.

În alt registru apare întrebarea: se va considera ilegală păstrarea unei arme de foc sau a muniției obținute ca rezultat al acceptării averii succesoriale? Răspunsul la această întrebare îl desprindem din prevederile Hotărârii Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, nr.293 din 23.04.2014 [52] unde, în corespundere cu pct.69 persoanele fizice, care nu sunt titulari ale dreptului de deținere sau, după caz, de port și de folosire a armelor letale și neletale supuse autorizării pot avea arme în proprietate în urma încheierii unei proceduri succesoriale. Iar, potrivit pct.70 din același act normativ, respectivele

arme pot fi păstrate numai la armurieri licențiați sau transmise în custodie organelor de poliție.

În contextul modalității normative analizate, urmează a se face distincția între transportarea armei de foc și a munițiilor și păstrarea lor, în special atunci când bunurile în cauză sunt deținute într-un mijloc de transport. Ilustrativă este disocierea celor două acțiuni făcută în doctrina rusă: „Transportarea se deosebește de păstrarea armei într-un mijloc de transport după intenția manifestată de persoana vinovată. În cazul transportării armei, intenția făptuitorului este orientată spre deplasarea acesteia dintr-un loc în altul, fără a fi folosită. În cazul păstrării, intenția este îndreptată spre posedarea faptică permanentă a armei cu posibilitatea de luare și folosire în caz de necesitate” [25, p.66]. Transportarea nu poate avea loc atunci când arma de foc sau munițiile se află asupra făptuitorului. În asemenea situație, incidentă va fi purtarea armei de foc sau a muniției. Regretabil este faptul lipsei în dispoziția art.290 CP RM a unei astfel de modalități normative precum e transportarea armei de foc și a munițiilor. Chiar dacă aceasta nu este specificată în textul normei de incriminare, transportarea unor astfel de obiecte cade sub incidența art.290 CP RM, dar sub forma complicității (în ipoteza în care o persoană terță transportă respectivele bunuri către autor) sau a pregătirii de infracțiune (în ipoteza în care însuși făptuitorul transportă aceste bunuri în vederea comercializării, păstrării, purtării sau reparării lor). În opinia noastră, întru amplificarea luptei cu fenomenul traficului ilicit de arme și muniții, o asemenea acțiune trebuie inserată expres în textul art.290 CP RM în calitate de modalitate normativă. Drept argumente suplimentare reținem următoarele: *primo* – CP RM în redacția din 1961 prevedea expres răspunderea penală pentru transportarea armei de foc și a munițiilor; *secundo* – sub aspect comparat, transportarea este incriminată distinct și-n alte legislații penale (art.235 din Codul penal al Armeniei [53], art.287 din Codul penal al Kazahstanului [54], art.295 din Codul penal al Republicii Belarus [55], art.236 din Codul penal al Georgiei [56], art.228 din Codul penal al Azerbaidjanului [57], art.287 din Codul penal al Turkmenistanului [58], art.233 din Codul penal al Letoniei [59], art.253 din Codul penal al Lituaniei [60], art.165 din Codul penal al Bosniei și Herțegovinei [61], art.144 din Codul penal al Israelului [62], art.421-1 din Codul penal al Franței [63], art.325 din Codul penal al Ungariei [64], §192a din Codul penal al Danemarcului [65], alin.(2) art.189 bis din Codul penal al Argentinei [66], secțiunea 46.05 din Codul penal al Statului Texas [67], art.294 din Codul penal al Slovaciei [68], §265.10 din Codul penal al Statului New York [69] etc.); *tertio* – legislația penală națională cunoaște cazuri când transportarea unor bunuri cu calități speciale este prevăzută drept modalitate normativă de expri-

mare a faptei prejudiciabile (este cazul infracțiunilor săvârșite în sfera circulației drogurilor, etnobotanicelor, analogilor acestora, precursorilor, materialelor și utilajelor destinate producerii sau prelucrării drogurilor, etnobotanicelor sau analogilor acestora); *quarto* – Legea nr.130/2012 prevede transportarea în calitate de operațiune distinctă pasibilă de realizare în privința armelor de foc și a munițiilor.

Continuăm analiza faptei prejudiciabile a infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM cu *procurarea* munițiilor și a armei de foc (cu excepția armei de vânătoare cu țeavă lisă). Procurarea reprezintă una din cele mai întâlnite modalități normative. Este logic, deoarece pentru a deține o armă, este necesar intrarea în posesia acesteia. Altceva e că nu în toate cazurile este posibil de demonstrat faptul procurării armelor și munițiilor. Ca și-n cazul purtării și păstrării ilegale a armei de foc sau a munițiilor, cadrul legal de referință pentru art.290 CP RM nu conține o definiție a procurării respectivelor entități, motiv din care vom face uz atât de sensul uzual al respectivului termen, cât și de abordările doctrinare în materie. În doctrină procurarea este definită ca fiind activitatea infracțională ce constă în primirea armelor și a munițiilor în posesie temporară sau permanentă, cu titlu oneros sau gratuit, prin diverse forme: cumpărarea, schimbul, găsirea bunului găsit, primirea în dar, primirea în calitate de recompensă în schimbul serviciilor prestate, primirea în contul stingerii unei datorii etc. [14, p.19; 5, p.15]. De aici rezultă următoarele aspecte definitorii: a) cumpărarea nu se confundă cu procurarea (între aceste două operațiuni există o relație de tipul parte-întreg); b) procurarea poate lua forma unei tranzacții atât cu caracter oneros, cât și cu caracter gratuit; c) procurarea poate viza obținerea bunurilor în folosință temporară sau permanentă.

După cum am statuat *supra*, procurarea poate îmbrăca diverse forme. Se va considera procurare ilegală atunci când făptuitorul intră în posesia bunurilor prin găsirea acestora sau prin sustragerea lor? În ceea ce privește intrarea în posesia armelor de foc sau a munițiilor găsite, cea mai mare parte a autorilor sunt de părere că aceasta constituie una din formele procurării ilegale [3, p.428; 5, p.15; 30, p.646; 7, p.23; 70, p.435; 71, p.20; 28, p.295]. În planul dreptului național se atestă reglementări care vin să susțină teza precum că dobândirea bunurilor găsite constituie modalitate faptică a procurării. Este vorba de normele Codului civil [72] ce reglementează obținerea în posesie a bunurilor găsite ca formă a dobândirii dreptului de proprietate. Însușirea armei de foc găsite a fost reținută în următoarele cazuri practice: *inculpatul B.D., într-o zi nestabilită a lunii septembrie 2006, pe poligonul situat lângă s. Elizaveta, mun. Bălți, a găsit o grenadă pe care ilegal o păstra la el acasă* [73]; *S.N., la 19.09.2012, aflându-se în apropierea gării de sud, a*

găsit un pistol, care conform raportului de expertiză se atribuie la categoria armelor de foc cu țeavă ghintuită [74]; *B.D., într-o zi nestabilită a lunii iulie 2010 aflându-se pe str. Chișinăului, mun. Bălți, a găsit două cartușe pe care le-a luat și le păstra la domiciliul său* [75]; *C.A., în luna aprilie 2010, aflându-se la stația de autobuze, amplasată pe str.Lenin, în partea de nord a mun. Comrat, sub scaun, a găsit o armă de foc, precum și un cartuș cu aprindere inelară* [76]; *V.S., într-o perioadă nedeterminată de timp, a găsit o pungă de polietilenă în care se afla o armă de foc atipică cu țeava și patul tăiat, pe care fără autorizație o păstra la domiciliul său* [77]. Soluții similare au fost date și-n alte cauze penale [78]. Pe de altă parte, în următoarele spețe instanța a ignorat prezența procurării ilegale a armei de foc și a munițiilor: *inculpatul O.A., în lipsa autorizației corespunzătoare, aflându-se la gunoiștea din com. Cruzești, mun. Chișinău, a găsit un pistol de model „PM” și unsprezece cartușe de calibru diferit* [79]; *inculpatul D.V., în vara anului 2014, aflându-se la pescuit pe malul râului Nistru, a găsit o sacoșă din polietilenă în care se afla un obiect asemănător cu pistolul și opt cartușe pe care le-a adus acasă și le-a păstrat în dulapul din dormitor* [80]. Însușirea armei de foc sau a munițiilor găsite, drept modalitate faptică a procurării, a fost ignorată și-n alte cauze din practica instanțelor judecătorești [81-84].

Persoana care a găsit o armă de foc, dar care nu și-a atribuit-o și nu a luat măsuri pentru ascunderea acesteia, nu poartă răspundere penală în baza normei examinate [85, p.14]. Din contra, persoana care a schimbat locul păstrării unei arme găsite, de fapt a procurat și păstrat această armă [85, p.14]. Referitor la intrarea în posesia bunurilor prin sustragere, unii autori susțin că aceasta constituie una din modalitățile faptice ale procurării ilegale [86, p.627]. Nu de aceeași poziție sunt V.V. Bașilov și E.Solonițkaia care enunță că procurarea implică orice metodă de primire a armei, cu excepția sustragerii [11, p.13; 87, p.11]. Tot așa și T.F. Mineazeva relevă că procurarea ilegală reclamă primirea obiectelor infracționale, prin diferite metode, în folosință permanentă sau temporară, cu excepția achiziționării prin sustragere care formează o componentă de infracțiune aparte [47, p.553]. Adaptând teza din urmă cadrului legal național, consemnăm că intrarea în posesia armei de foc sau a munițiilor prin sustragerea acestora nu constituie procurare ilegală, deoarece legiuitorul a inserat în textul art.290 CP RM sustragerea bunurilor nominalizate drept formă specifică a procurării ilegale. Un atare comportament, nu formează, din păcate, o componentă de infracțiune aparte. Tot art.290 CP RM este aplicabil.

Deși, de regulă, procurarea se exprimă printr-un comportament comisiv, în teoria dreptului penal se vehiculează opinia, pe care o îmbrățișăm, precum că procurarea poate lua forma inacțiunii (de exemplu,

atunci când făptuitorul nu împiedică o altă persoană să pună arma de foc într-o cutie, nereacționând nici-cum la această acțiune) [4, p.16].

În cele mai dese cazuri, persoanele abilitate cu aplicarea legii penale evită să identifice cum o armă a ajuns în posesia făptuitorului. De regulă, se indică alte modalități normative din cele alternative (păstrarea, purtarea etc.). Faptul indicării unor modalități normative alternative în textul normei de la art.290 CP RM vine, într-o măsură oarecare, să influențeze practicienii să impute persoanelor vinovate cele două acțiuni prejudiciabile clasice – păstrarea și purtarea, prin desconsiderarea altor posibile acțiuni ilegale săvârșite în privința armelor de foc și a munițiilor. Procurarea, probabil, este cea mai desconsiderată acțiune prejudiciabilă. Acest lucru are o explicație clară: lipsa probei într-o demonstrație a acestei acțiuni ilegale. De ce organul de urmărire penală să administreze probe în vederea demonstrării procurării ilegale a armei de foc sau a munițiilor atunci când poate dovedi cu ușurință faptul păstrării sau purtării ilegale a acestora? Suntem de părere că în lipsa unor probe, procurarea nu-i poate fi imputată suplimentar făptuitorului pentru simplul fapt al deținerii armei, deși nu este posibil păstrarea armei fără achiziționarea anterioară a acesteia. Lipsa unor informații despre timp, loc și alte date obiective privind achiziționarea armei de foc sau a munițiilor nu-i permite persoanei îndrituite cu aplicarea legii penale imputarea procurării ilegale. Totuși, considerăm oportun concentrarea activității organelor de drept asupra acțiunilor de urmărire penală vizând identificarea sursei achiziționării armei de foc și a munițiilor de către persoana vinovată. Or, nu este exclus ca aceste obiecte să fi intrat în posesia făptuitorului prin sustragerea lor, faptă cu mult mai periculoasă ca procurarea ilegală. Deci identificarea sursei armei de foc și munițiilor joacă un rol semnificativ la eventuala individualizare a pedepsei penale. În cele din urmă, suntem de acord cu A.N. Vdovin care afirmă că neidentificarea sursei achiziționării armei denotă lipsa unei investigații integrale, inclusiv verificarea versiunii sustragerii armei [88, p.90].

Din analiza practicii judiciare în materie, surprindem și următorul lucru: chiar și atunci când la calificare potrivit art.290 CP RM se reține procurarea în calitate de faptă prejudiciabilă, deseori aceasta nu este probată. Nu se indică locul, timpul, modul săvârșirii procurării, deși acest lucru, în acord cu pct.19 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind sentința judecătorească, nr.5 din 19.06.2006 [89], trebuie făcut. Despre o astfel de inadvertență semnalează Iu.S. Belik, în opinia căruia, neînălăturarea dubiilor privind prezența sau lipsa procurării trebuie interpretată în favoarea făptuitorului, nefiind posibil ca o asemenea acțiune prejudiciabilă să fie pusă pe umerii vinovatului, pentru ce trebuie

exclusă din sentința de condamnare [90, p.5]. Simpla inserare în textul actului procesual a procurării armelor de foc și a munițiilor fără relevarea împrejurărilor în interiorul cărora a fost comisă o atare acțiune prejudiciabilă, în special, a împrejurărilor obiective (timp, loc, metodă etc.), nu este suficientă reținerea acesteia la calificare. Indicarea unei acțiuni prejudiciabile fără constatarea împrejurărilor obiective în care a fost comisă valorează cu lipsa unei astfel de acțiuni în comportamentul persoanei.

În alt context, procurarea ilegală a munițiilor și a armei de foc (cu excepția armei de vânătoare cu țevă lisă) necesită a fi delimitată de provocarea la săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.290 CP RM. V.D. Ivanov arată că prin provocarea la săvârșirea infracțiunii trebuie de înțeles determinarea unei persoane la săvârșirea infracțiunii prin amenințare, corupere, șantaj sau alte influențări psihice, crearea condițiilor pentru săvârșirea acesteia sau organizarea săvârșirii infracțiunii cu scopul predării ulterioare a persoanei provocate organelor de drept pentru tragerea la răspundere penală [91, p.453-454]. În conjunctura infracțiunii analizate, în cele mai dese cazuri, provocarea vizează procurarea armelor de foc și a munițiilor. Provocarea la procurarea armei de foc și a munițiilor nu constituie infracțiune, deoarece persoana a intrat în stăpânirea acestor obiecte fiind determinată de o terță persoană (provocator). De altfel, în corespundere cu pct.11 alin. (1) art.94 CPP RM [92], în procesul penal nu pot fi admise ca probe și, prin urmare, se exclud din dosar, nu pot fi prezentate în instanța de judecată și nu pot fi puse la baza sentinței sau a altor hotărâri judecătorești datele care au fost obținute prin provocarea persoanei la săvârșirea infracțiunii.

Pentru elucidarea condițiilor în a căror prezență fapta se consideră a fi comisă sub imperiul unei provocări, vom reproduce unele explicații cu vocație de interpretare oficială din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție”, nr.11 din 22.12.2014 [93], pe care, prin extrapolare, le considerăm utile și studiului de față: „La cercetarea infracțiunilor de corupție, urmează a fi verificat atent materialul probator administrat, astfel încât să se prevină o condamnare a inculpatului care a acționat ca efect al provocării din partea agenților statului sau, după caz, din partea persoanelor private care acționează sub supravegherea agenților statului, întrucât ar exista riscul ca acuzatul să fie lipsit din start de dreptul la un proces echitabil, prin aceasta încălcându-se art.6 §1 al Convenției Europene pentru Apărarea Drepturilor și Libertăților Fundamentale ale Omului”. La fel, în pct.25.1. din aceeași hotărâre se menționează: „Reieșind din jurisprudența CtEDO, se va reține o provocare ori de câte ori organele de urmărire penală nu se limitează

la a cerceta în mod pasiv activitatea infracțională, ci exercită o asemenea influență asupra persoanei vizate, încât să determine săvârșirea infracțiunii, care fără aceasta intervenție nu ar fi fost săvârșită, cu scopul de a constata infracțiunea, respectiv de a obține probe și de a declanșa urmărirea penală (hot. *Teixeira de Castro contra Portugaliei*, 9 iunie 1998, §§38, 39). Investigarea activității infracționale nu este realizată într-o manieră pasivă, dacă: acuzatul s-a angajat în comiterea actelor de corupere la inițiativa agenților statului sau, după caz, a persoanelor private care acționează sub supravegherea agenților statului, fiind ținta unor solicitări asidui din partea acestora; nu există nici o dovadă că acuzatul a mai comis alte infracțiuni, în special infracțiuni legate de corupție (hot. *Ramanauskas contra Lituaniei*, 5 februarie 2008, §67)”.

Adaptând aceste idei în contextul studiului de față, conchidem că se va reține provocare la săvârșirea procurării ilegale a armei de foc și a munițiilor atunci când sunt prezente cumulativ următoarele condiții: a) inițiativa de procurare ilegală a armei de foc și a munițiilor vine din partea provocatorului; b) lipsesc indici obiectivi că persoana ar fi procurat arme de foc sau muniții fără existența unei intervenții din partea provocatorului; c) lipsesc suspiciuni că persoana ar fi procurat anterior arme de foc sau muniții. Instanța a constatat lipsa celor trei condiții în următoarea speță, deși infracțiunea a fost comisă cu implicarea investigatorului sub acoperire: *Ș.I. a comercializat investigatorului sub acoperire X, contra sumei de 1200 Euro, în procesul efectuării de către cel din urmă a măsurii speciale de investigație – achiziția de control, un pistol mitralieră de model „Kalașnikov-AKC” cu număr de serie 740894 și 98 de cartușe* [94].

Problema delimitării practice a provocării de săvârșirea reală a infracțiunii a fost punctată într-un alt act explicativ al Plenului Curții Supreme de Justiție. Este vorba de Hotărârea „Cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația substanțelor narcotice, psihotrope sau a analogelor lor și a precursorilor”, nr.2 din 26.12.2011 [95], unde în pct.13 se consemnează că în cazul în care persoana invocă faptul că a fost victimă a unei provocări, mai ales dacă pretențiile acesteia nu sunt lipsite de verosimilitate, în lipsa unei probe contrare în acest sens, instanțele de judecată urmează să examineze circumstanțele cauzei și să ia măsurile necesare pentru descoperirea adevărului: a existat sau nu o provocare.

În practica organelor de drept, în cele mai dese cazuri, în calitate de provocator apare investigatorul sub acoperire, deși în acord cu alin.(6) art.30 al Legii privind activitatea specială de investigații, nr.59 din 29.03.2012 [96], acestuia i se interzice să provoace comiterea infracțiunilor. Însă, așa cum arată I.Dolea [97, p.15], în jurisprudența sa, Curtea Europeană a

constatat că problema provocării poate fi pertinentă chiar și atunci când operațiunea sub acoperire a fost desfășurată de către o persoană privată, care a acționat ca agent sub acoperire, însă a fost de fapt organizată și supravegheată de către poliție. De notat că, în raport cu soluțiile pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, agentul sub acoperire are dreptul să observe și să denunțe săvârșirea faptelor ilegale ale grupului infracțional, dar nu poate să determine săvârșirea infracțiunii [98, p.429]. În concluzie, nu formează componenta de infracțiune prevăzută la art.290 CP RM procurarea armei de foc sau a munițiilor ca rezultat al comportamentului provocator al unui agent sub acoperire sau al unei persoane private, care a acționat ca agent sub acoperire, atunci când inițiativa de procurare îi aparține agentului sub acoperire, iar persoana nu ar fi procurat aceste obiecte în lipsa intervenției agentului sub acoperire.

În urma studiului efectuat, formulăm *infra* unele **concluzii generale**:

1) pentru a fi în prezența purtării ilegale a armei de foc și a munițiilor, este suficientă o singură deplasare cu respectivele obiecte dintr-un loc în altul;

2) din textul normei de la art.290 CP RM, prin interpretare cu cadrul legal de referință, nu rezultă că purtarea ilegală a armei de foc (cu excepția armei de vânătoare cu țevă lisă) trebuie să implice deținerea de către făptuitor asupra sa a unei arme încărcate sau a muniției aferente;

3) comparativ cu păstrarea armelor de foc și a munițiilor asupra făptuitorului, purtarea acestor obiecte, pe lângă deținerea efectivă, implică și deplasarea acestora dintr-un loc în altul;

4) păstrarea și procurarea ilegală a armei de foc (cu excepția armei de vânătoare cu țevă lisă) și a munițiilor pot lua atât forma acțiunii, cât și a inacțiunii;

5) aplicarea armei de foc deținute ilegal la săvârșirea unei infracțiuni excede conținutul laturii obiective a faptei specificate la art.290 CP RM, motiv pentru care, la aprecierea celor comise se va face uz de regulile de calificare potrivit concursului de infracțiuni;

6) nu este obligatorie procurarea ilegală pentru a fi în prezența păstrării ilegale, deoarece e posibil ca persoana să fi procurat legal o armă, dar să o fi păstrat ilegal;

7) caracteristic procurării ilegale a armei de foc sau a munițiilor sunt următoarele aspecte definitorii: a) procurarea nu se confundă cu cumpărarea (între aceste două operațiuni există o relație de tipul întreg-parte); b) procurarea poate lua forma unei tranzacții oneroase sau gratuite; c) procurarea poate viza obținerea bunurilor în folosință temporară sau permanentă;

8) intrarea în posesia armelor de foc sau a munițiilor găsite constituie una din formele procurării ilegale, în timp ce intrarea în posesia acestor obiecte prin sustragerea lor nu constituie procurare ilegală;

9) nu formează componența de infracțiune prevăzută la art.290 CP RM procurarea armei de foc sau a munițiilor ca rezultat al comportamentului provocator al unui agent sub acoperire sau al unei persoane private, care a acționat ca agent sub acoperire, atunci când inițiativa de procurare îi aparține agentului sub acoperire, iar persoana nu ar fi procurat aceste obiecte în lipsa intervenției agentului sub acoperire.

Referințe:

1. Brînza S. *Observații și sugestii pe marginea unei inițiative de amendare a unor reglementări privind circulația ilegală a armelor și munițiilor*. XVIII Internațională științifică „Актуальные научные исследования в современном мире”, 26-27 octombrie, 2016. Сборник научных трудов. Выпуск 10 (18), часть 3, Переяслав-Хмельницкий, 2016, с.92-98.
2. Macari I. *Dreptul penal al Republicii Moldova. Partea specială*. Chișinău: CE USM, 2003. 509 p.
3. Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004. 622 p.
4. Бикеев И.И. *Ответственность за незаконный оборот огнестрельного оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств/Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Самара, 2000. 20 p.*
5. Григорян Т.Л. *Противодействие незаконному обороту оружия: уголовно-правовой и криминологический аспекты/Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Санкт-Петербург, 2005. 22 с.*
6. Рустамбаев М.Х. *Уголовное право Республики Узбекистан. Особенная часть*. Ташкент: Мир экономики и права, 2002. 528 с.
7. Пронькина Е.А. *Ответственность за преступления, характеризующиеся признаком вооруженности/ Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2003. 27 с.*
8. Гырла Л.Г., Табарча Ю.М. *Уголовное право Республики Молдова. Часть особенная*. Том II. Кишинэу: Cartdidact, 2010. 592 с.
9. Постановление Пленума Верховного Суда Российской Федерации „О судебной практике по делам о хищении, вымогательстве и незаконном обороте оружия, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств”, №5 от 12 марта 2002. <http://xn--blazaj.xn--p1ai/2002/postanovlenie-plenuma-vs-rf/PPVS-2002.PDF/N05-ot-12.03.2002.pdf> (vizitat 10.10.2016)
10. Корецкий Д., Солоницкая Э. *Оборот оружия: понятие, виды, содержание*. В: *Закон и право*, 2004, №2, с.52-57.
11. Солоницкая Э.В. *Криминологическая характеристика незаконного оборота оружия и меры борьбы с ним/Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Ростов-на-Дону, 2004. 26 с.*
12. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Vol.II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
13. Brînza S., Stati V. *Drept penal. Partea specială*. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 1322 p.
14. Кац Е.А. *Уголовная ответственность за незаконные приобретение, передачу, сбыт, хранение, перевозку или ношение оружия, его основных частей, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств/ Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Красноярск, 2005. 25 с.*
15. Dan E.I., Șulea C., Cernea V. et al. *Иnfrațiunea de nerespectare a regimului armelor și al munițiilor*. În: *Academica Science Journal*, 2012, no.1(1), p.90-96.
16. Pascu I., Lazăr V. *Drept penal. Partea specială. Infracțiuni prevăzute în Codul penal român*. București: Lumina Lex, 2003. 704 p.
17. Dongoroz V., Iosif F., Kahane S. et al. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea specială*. Vol.IV. București: ALL Beck, 2003. 936 p.
18. Loghin O., Toader T. *Drept penal român. Partea specială*. Ediția a IV-a. București: Șansa, 2001. 736 p.
19. Ivașcu S. *Aspecte teoretice și practice privind regimul armelor și munițiilor*. În: *Dreptul*, 2006, nr.2, p.168-173.
20. Dobrinioiu V., Conea N. *Drept penal. Partea specială*. Vol.II. București: Lumina Lex, 2002. 420 p.
21. Торопыгин О.Ю. *Уголовная ответственность за незаконное изготовление, приобретение, сбыт или ношение газового холодного оружия/Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2003. 22 с.*
22. *Codice penale italiano* <http://www.davite.it/leggi%20per%20sito/Codici/Codice%20penale.pdf> (vizitat 20.11.2016).
23. Eșanu A. *Fapte de corupție incriminate de legea penală lipsite de importanță*. În: *Conferința științifică națională cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare” cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova* (Chișinău, 28-29 septembrie 2016), Seria „Științe socioumanistice”, Vol.I. Chișinău: CEP USM, 2016, p.87-90.
24. Păvăleanu V. *Drept penal special. Curs universitar (conform noului Cod penal)*. București: Universul Juridic, 2014. 508 p.
25. Корецкий Д., Солоницкая Э. *Оружие и его незаконный оборот*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2006. 258 с.
26. Скоропупов Ю.И. *Уголовно-правовые и криминологические вопросы борьбы с незаконными приобретением, передачей, сбытом, хранением, перевозкой или ношением оружия, его основных частей, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств/Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Рязань, 2003. 24 с.*
27. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Под ред. В.В. Мозякова. Москва: Экзамен, 2004. 912 с.
28. Робака В.А. *Незаконные поведження з вогнепальною зброєю*. В: *Часопис Київського університету права*, 2013, №2, с.294-296.
29. Половова Л.В. *К вопросу о хранении огнестрельного оружия*. В: *Юрист*, 2002, №4, с.27-30.
30. Barbăneagră A., Alecu Gh., Berliba V. et al. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. (Adnotat cu jurisprudența CEDO și a instanțelor naționale)*. Chișinău: Sarmis, 2009. 860 p.
31. Дирютин И.В. *Проблемы борьбы с незаконным оборотом огнестрельного оружия*. В: *Вестник Удмуртского университета*, 2010, №2-4, с.96-103.

32. Sentința Judecătorei Botanica, mun. Chișinău din 19 februarie 2014. Dosarul nr.1-71/14 <http://www.jbt.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).

33. Nistoreanu Gh, Boroi A. *Drept penal. Partea specială*. Ediția a II-a. București: CH Beck, 2003. 592 p.

34. Nistoreanu Gh., Dobrinou V., Boroi A. et al. *Drept penal. Partea specială*. București: Europa Nova, 1999. 547 p.

35. Уголовный кодекс Российской Федерации: Закон Российской Федерации №63-ФЗ от 13 июня 1996 г., принят Государственной Думой 24 мая 1996 г., одобрен Советом Федерации 5 июня 1996 г., введен в силу с 1 января 1997 г. В: *Собрание Законодательства Российской Федерации*, 1996, №25.

36. *Уголовное право. Особенная часть. Учебник для вузов*. Под ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамова, Г.П. Новоселова. Москва: НОРМА-ИНФРА, 2001. 960 с.

37. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 10 noiembrie 2015. Dosarul nr.1ra-1079/2015 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=5165 (vizitat 20.11.2016).

38. Sentința Judecătorei Râșcani din 09 iulie 2013. Dosarul nr.1-28/2013 <http://www.jrsc.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).

39. Sentința Judecătorei Ialoveni din 02 martie 2016. Dosarul nr.1-167/16 <http://www.jil.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).

40. Sentința Judecătorei Ungheni din 09 februarie 2016. Dosarul nr.1-411/2015 <http://www.jun.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).

41. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 20 septembrie 2016. Dosarul nr.1ra-1300/2016 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=7231 (vizitat 20.11.2016).

42. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 17 septembrie 2014. Dosarul nr.1ra-1374/2014 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2910 (vizitat 20.11.2016).

43. Decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 28 mai 2014. Dosarul nr.1ra-775/2014 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2323 (vizitat 20.11.2016).

44. Sentința Judecătorei Bălți din 22 februarie 2016. Dosarul nr.1-18/2016 <http://www.jbl.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).

45. Sentința Judecătorei Cahul din 03 aprilie 2013. Dosarul nr.1-244/2013 <http://www.jch.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).

46. Sentința Judecătorei Soroca din 21 martie 2013. Dosarul nr.1-27/13 <http://www.jsr.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).

47. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Под ред. В.М. Лебедева, А.Н. Игнатова, Ю.А. Красикова. Москва: Норма, 2005. 896 с.

48. Legea privind regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 08.06.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.222-227.

49. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative în domeniul reglementării prin autorizare a activității de întreprinzător, adoptată de Parlamentul Republicii

Moldova la 22.07.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.265-276.

50. Legea privind reglementarea prin autorizare a activității de întreprinzător, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 22 iulie 2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr.170-175.

51. Codul contravențional, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.3-6.

52. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la regimul armelor și al munițiilor cu destinație civilă, nr.293 din 23.04.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.104-109.

53. *Уголовный кодекс Республики Армении* <http://www.parliament.am/legislation.php?sel=show&ID=1349&lang=rus> (vizitat 20.11.2016).

54. *Уголовный кодекс Республики Казахстан* <https://zakon.uchet.kz/view/111389/> (vizitat 20.10.2016).

55. *Уголовный кодекс Республики Беларусь* <http://xn---ctbcgfviccvibf9bq8k.xn--90ais/> (vizitat 20.10.2016).

56. *Criminal Code of Georgia* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 20.10.2016).

57. *Уголовный кодекс Азербайджанской Республики*. Под ред. И.М. Рагимова. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 325 p.

58. *Уголовный Кодекс Туркменистана* https://www.unodc.org/tldb/pdf/TurkmenistanCriminalCode_Russian.pdf (vizitat 20.10.2016).

59. *Criminal Law of the Republic of Latvia* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 20.10.2016).

60. *Criminal Code of Lithuania* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 19.11.2016).

61. *Criminal Code of the Federation of Bosnia and Herzegovina* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 19.11.2016).

62. *Закон об уголовном праве Израиля* <http://crimpravo.ru/codecs/izr/2.pdf> (vizitat 20.10.2016).

63. *Criminal Code of the French Republic* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 19.11.2016).

64. *Criminal Code of the Republic of Hungary* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 20.10.2016).

65. *Criminal Code of Denmark* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 19.11.2016).

66. *Código penal de la Nación Argentina* <http://servicios.infoleg.gob.ar/infolegInternet/ane-xos/15000-19999/16546/texact.htm> (vizitat 19.11.2016).

67. *Texas penal Code* <http://www.statutes.legis.state.tx.us/?link=PE> (vizitat 20.10.2016).

68. *Criminal Code of the Slovak Republic* <http://legislationline.org/documents/section/criminal-codes> (vizitat 20.10.2016).

69. *New York State Penal Code* <http://ypdcrime.com/penal.law/article265.htm#p265.13> (vizitat 19.11.2016).

70. *Уголовное право России. Общая и Особенная части: Учебник*. Под ред. В.И. Гладких. Москва: Новосибирский государственный университет, 2015. 614 с.

71. Рогатых Л.Ф. *Незаконный оборот оружия*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский юридический институт Генеральной прокуратуры РФ, 1998. 40 с.
72. Codul civil al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86.
73. Sentința Judecătorei Bălți din 15 iulie 2010. Dosarul nr.1-497/10 <http://www.jbl.instante.justice.md> (vizitat 05.10.2016).
74. Decizia Curții Supreme de Justiție din 26 mai 2015. Dosarul nr.lra-295/2015 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4394 (vizitat 05.10.2016).
75. Decizia Curții Supreme de Justiție din 30 iunie 2015. Dosarul nr.lra-779/2015 http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=4497 (vizitat 05.10.2016).
76. Decizia Curții Supreme de Justiție din 19 noiembrie 2014. Dosarul nr.lra-1698/2014 <http://csj.md> (vizitat 05.10.2016).
77. Sentința Judecătorei Râșcani din 09 decembrie 2010. Dosarul nr.1-128/2010 <http://www.jrsc.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).
78. Sentința Judecătorei Râșcani din 23 ianuarie 2014. Dosarul nr.1-94/2014 <http://www.jrsc.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).
79. Sentința Judecătorei Ciocana, mun. Chișinău din 29 noiembrie 2011. Dosarul nr.1-531/2011 <http://www.jci.instante.justice.md> (07.11.2016).
80. Sentința Judecătorei Soroca din 22 decembrie 2014. Dosarul nr.1-292/2014 <http://www.jsr.instante.justice.md> (07.11.2016).
81. Sentința Judecătorei Cahul din 04 martie 2013. Dosarul nr.1-55/2013 <http://www.jch.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).
82. Sentința Judecătorei Ocnița din 25 noiembrie 2015. Dosarul nr.1-131/15 <http://www.joc.instante.justice.md> (07.11.2016).
83. Sentința Judecătorei Ștefan Vodă din 19 mai 2016. Dosarul nr.1-74/2016 <http://www.jsv.instante.justice.md> (vizitat 12.10.2016).
84. Sentința Judecătorei Ocnița din 24 decembrie 2015. Dosarul nr.1-137/15 <http://www.joc.instante.justice.md> (07.11.2016).
85. Загайнова Ю.В. *Уголовно-правовая и криминологическая характеристика незаконного оборота оружия: По материалам Восточно-Сибирского региона*/Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Иркутск, 2007. 28 с.
86. Barbăneagră A., Berliba V., Bârgău M. et al. *Comentariu la Codul penal al Republicii Moldova*. Chișinău: Arc, 2003. 836 p.
87. Башилов В.В. *Борьба с организованным формами преступного оборота огнестрельного оружия, его основных частей, боеприпасов, взрывчатых веществ и взрывных устройств: Уголовно-правовой и криминологический аспекты*/Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2000. 22 с.
88. Вдовин А.Н. *Особенности методики расследования и поддержания государственного обвинения по уголовным делам о преступлениях, связанных с незаконным оборотом оружия и боеприпасов (по материалам приграничных регионов Сибирского федерального округа)*/Дисс. ... канд. юрид. наук. Новосибирск, 2015. 245 с.
89. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova privind sentința judecătorească, nr.5 din 19.06.2006. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2007, nr.1 <http://cj.md/uploads/sentina-judecătoreasc.pdf> (vizitat 28.09.2016).
90. Белик Ю.С. Проблемные вопросы определения объективных признаков незаконного оборота оружия (ст.222 УК РФ). В: *Вестник Уральского финансово-юридического института*, 2016, №1(3), с.4-7.
91. Иванов В.Д. Уголовно-правовое понятие провокации преступления и ее правовые последствия. В: *Научные труды*, 2003, т. 2, с.453-457.
92. Codul de procedură penală, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.104-110.
93. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației referitoare la răspunderea penală pentru infracțiunile de corupție”, nr.11 din 22.12.2014 http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=195 (vizitat 26.10.2016).
94. Sentința Judecătorei Rezina din 29 decembrie 2015. Dosarul nr.1-239/2015 <http://www.jrz.instante.justice.md> (vizitat 25.10.2016).
95. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor și a precursorilor”, nr.2 din 26.12.2011 http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=136 (vizitat 26.10.2016).
96. Legea privind activitatea specială de investigații, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 29.03.2012. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr.113-118.
97. Dolea I. *Problele în procesul penal: Îndrumar pentru avocați*. Chișinău: Sirius, 2016. 55 p.
98. Mitrache C., Stănoiu R.M., Molnar I. et al. *Noul Cod penal comentat*. Sub red. lui G.Antoniu. București: All Beck, 2006. 580 p.

Recenzent:

Stanislav COPETȘCHI,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar

LIBERTATEA RELIGIOASĂ CA VALOARE OCROTITĂ DE LEGEA PENALĂ ÎN JURISPRUDENȚA CEDO

Alexe JEFLEA,
doctorand (USM)

In the realm of this scientific article we have analyzed the concept of the religious freedom as a social value protected by the Criminal law and its limits of application under the interpretations offered by the ECHR jurisprudence. The purpose of this study consisted in defining the concept of the religious freedom, clarification of its limits, as well as demonstration of the fact that the abusive proselytism constitutes exceeding of the limits imposed by the religious freedom of another person by means of illegal intrusion in his private life. A sensible aspect which is linked to establishing of the religious freedom' borders and their exceeding by means of the proselyte behavior of others, have been analyzed. In order to formulate clear and exhaustive answers we have consulted the most famous ECHR case law and have learned scientific results of the highly regarded authors in the domain. As a result, we have formulate some conclusions which, in our opinion, will contribute substantially to the interpretation of the concept of religious freedom in the modern penal doctrine, as well as of the phenomenon of the abusive proselytism in the criminological science.

Keywords: religious freedom; proselytism; abusive proselytism; religion; religious tolerance; religious conviction; right to have a conviction; right of a person to manifest a conviction; right to promote a religion in a peaceful and non-abusive way.

Convingerile spirituale, religioase și filosofice fac parte din viața privată a oricărei persoane și implică, totodată, dreptul acesteia de a le manifesta. Însă această libertate este restricționată prin norme juridico-penale ce sancționează prozelitismul și subminarea ordinii de stat.

Din perspectiva atitudinii față de religie, libertatea de gândire, de conștiință și a religiei presupune dreptul de identitate nu doar a credincioșilor și a concepției acestora despre viață; de această libertate se bucură atei, agnosticii, scepticii sau chiar cei care sunt indiferenți față de religie [1].

Pluralismul religios presupune stabilirea principiilor care trebuie să guverneze împreună conviețuirea reprezentanților diverselor religii, confesiuni sau culte. Cadrul legal trebuie să prevadă elemente definitorii privind interacțiunile dintre culte, condamnând prozelitismul, învrăjbiră religioasă sau alte practici ilegale [2].

În opinia autorului D.Pestroi, trebuie încurajate inițiativele ecumenismului local, în sensul conviețuirii pașnice a membrilor de diferite confesiuni, în spiritul respectului reciproc, precum și al analizării și soluționării unor probleme globale; cultivarea unor relații de respect reciproc între cultele recunoscute; combaterea prozelitismului, valorificarea punților de legătură oferite de ecumenismul local [3].

Cum corect au remarcat autorii români A.-Iu.Coltofeanu și Cr.Ghigheci, *credința* unei persoane, indiferent că este de natură religioasă, politică, filosofică ori științifică, este imposibil de cenzurat în orice societate ce pretinde a fi democratică [4]. O astfel de construcție socială se bazează pe două aspecte, și anume:

- pe susținerea individualității persoanei și
- pe absența conformismului impus de către stat.

Ca urmare, o societate democratică nu poate, pur și simplu, să-i interzică unei persoane gândurile și ideile sale. Este previzibil însă că o parte din aceste

gânduri interioare ale individului să conducă la manifestări publice sau private, iar acestea pot face obiectul unei cenzuri din partea statelor, dar cu respectarea unor condiții.

În această ordine de idei, considerăm oportun să ne adresăm normelor internaționale în domeniu. O valoare deosebită în acest sens are articolul 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului [5] care reglementează bazele libertății de gândire, conștiință și religie. Acest articol conține următoarele prevederi:

(1) *Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.*

(2) *Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate forma obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.*

Prin urmare, articolul 9 din Convenție impune statelor două tipuri de obligații:

– *obligații negative* – în conformitate cu acestea, statele trebuie să se abțină să aducă orice fel de atingere drepturilor garantate prin prevederile articolului în discuție;

– *obligații pozitive* – în conformitate cu acestea, statele trebuie să ia toate măsurile necesare și utile pentru ca persoanele ce se află sub jurisdicția lor să poată să-și exercite drepturile prevăzute în art.9.

Care este semnificația libertății religioase ca valoare ocrotită de legea penală? Considerăm că *libertatea religioasă* presupune respectarea convingerilor

unei persoane de către autoritățile publice, pentru a-i garanta o independență spirituală perfectă. Statele nu pot, în principiu, să interzică, să limiteze ori să impună condiții prea rigide ori prohibitive pentru exercitarea anumitor convingeri filozofice sau religioase.

Majoritatea cazurilor din jurisprudența CEDO, în legătură cu încălcarea dispozițiilor art.9 din Convenție, au pus în discuție *libertatea religioasă*. Instanța internațională de la Strasbourg a subliniat importanța respectării pluralismului și a toleranței între diferitele grupuri religioase. În relațiile cu diferitele religii, culte și credințe, statul trebuie să fie neutru și imparțial – „*rolul autorităților în acest caz nu este de a elimina cauza tensiunilor, eliminând pluralismul, ci de a se asigura că grupurile opuse unul altuia se tolerează*” [6].

Un caz demonstrativ poate servi *Palau-Martinez vs Franța* [7]. Astfel, o decizie a instanței naționale a acordat custodia copiilor reclamantei tatălui acestora, iar reclamantei doar dreptul de acces și de ședere, ca martor al lui Iehova. Instanța națională a observat că normele impuse de religia ei în ceea ce privește creșterea copiilor au fost „*în esență, inacceptabile din cauza asprimii lor, intoleranței și obligației pentru copiii de a se angaja în prozelitism*”.

Instanța de apel a considerat că este în interesul copiilor „*să scape de constrângerile și interdicțiile impuse de o religie structurată ca o sectă*”. CtEDO a remarcat de la bun început că, atunci când Curtea de Apel a decis că copiii ar trebui să locuiască cu tatăl lor, ei deja locuiseră cu mama lor de aproape trei ani și jumătate. În consecință, hotărârea a constituit o ingerință în dreptul reclamantului la respectarea vieții de familie a ei. Prin atașarea importanței decisive religiei reclamantului, instanța națională a tratat părinții diferit pe motiv de religie. Deși diferența de tratament a urmărit un scop legitim, și anume – protejarea intereselor copiilor, instanța națională a făcut observații de ordin general cu privire la Martorii lui Iehova, fără dovezi practice, directe că religia reclamantului a influențat educația copiilor sau viața de zi cu zi. Ca urmare, cu toate că raționamentul său pentru a interfera cu viața de familie a reclamantului a fost relevant, în cele din urmă a fost insuficient. Prin urmare, CtEDO a ajuns la concluzia că nu a existat o relație rezonabil proporțională între mijloacele folosite și scopul urmărit [8].

Pas cu pas, CEDO a dezvoltat ideea de „*convingere*” în contextul dreptului la educație în temeiul articolului 2 din Protocolul nr.1 la CEDO care prevede că statul trebuie să respecte dreptul părinților de a asigura că educația copiilor lor este „*conform convingerilor lor religioase și filozofice*”. CEDO a declarat că sensul comun al cuvântului „*convingere*”, în sine, nu este sinonim cu cuvintele „*opinie*” și „*idee*”, după cum sunt întrebuate la art.10 din Convenție care garantează libertatea de exprimare; acest termen este mai apropiat de „*convingere*” (în textul în limba franceză: „*convic-*

tions”) care figurează la art.9 și denotă o viziune care atinge un anumit nivel de forță morală, seriozitate, coeziune și importanță.

Într-o serie de cauze referitoare la libertatea de religie și credință, CEDO a precizat că statul nu poate încerca să prescrie ceea ce constituie o religie sau o convingere și că aceste noțiuni îi protejează pe „*atei, agnostici, sceptici și neutri*”, protejându-i astfel pe cei care aleg „*să aibă sau nu credințe religioase și să practice sau să nu practice o religie*” [9]. De asemenea, aceste cazuri indică faptul că religia sau convingerea este, în esență, personală și subiectivă și că nu trebuie să se refere neapărat la o credință construită în jurul unei instituții. S-a constatat că și religiile apărute mai recent, precum scientologia, îndeplinesc condițiile necesare pentru a beneficia de protecție.

CEDO s-a confruntat recent cu cazuri privind libertatea de religie în contextul statelor care doresc să-și mențină secularismul și să minimizeze efectul potențial fragmentar al religiei asupra societăților lor. În acest caz, un accent special trebuie pus asupra scopului declarat al statului de a preveni tulburările și de a proteja drepturile și libertățile altora [10].

Cu toate că libertatea religioasă ține de forul interior al persoanei, ea implică în egală măsură *dreptul de manifestare a religiei*, deoarece actele și cuvintele cu caracter religios se găsesc legate de existența convingerii religioase. Libertatea de manifestare a religiei nu se exercită doar în mod colectiv, în public și în cercul celor care împărtășesc aceeași credință, ea poate să existe și în cadrul individual și privat. În plus, manifestarea unei religii implică *încercarea de convingere a altuia*, în caz contrar, libertatea persoanei de a-și schimba religia ori convingerea ar rămâne literă moartă.

Dreptul consacrat prin prevederile art. 9 poate fi descompus în două elemente distincte: 1) dreptul de a avea o convingere (*libertatea individului de a adopta o convingere pe care să o manifeste*); 2) dreptul persoanei de a-și manifesta convingerea (*libertatea individului de a face sau nu parte dintr-un grup, inclusiv un cult religios și de a-l apăra atunci când consideră necesar*).

Dreptul de a avea o convingere este un drept cu caracter general și acesta are rolul de a proteja forul interior al persoanei, adică domeniul convingerilor personale și al credințelor religioase. Acest drept nu este susceptibil de limitări deoarece este imposibil ca statul să impună unei persoane un anumit tip de gândire.

Pentru a evita neînțelegeri și interpretări abuzive privitoare la acest aspect, trebuie să determinăm ce se înțelege prin „*religie*”? Curtea a plecat de la argumentul conform căruia *o astfel de credință se distinge de o simplă opinie ori idee, întrucât convingerile presupun puncte de vedere care ating un anumit nivel de forță, de seriozitate și de coerență*. Altfel exprimat, *convingerea personală și credința religioasă*, în sensul acestei noțiuni stabilite, nu pot face obiectul niciunei restrângeri,

atâta timp cât ele rămân în forul interior al persoanei. Orice sancțiune impusă individului pentru simplul fapt că are o anumită credință, fără să și-o fi manifestat în vreun fel, nu poate fi admisă și nu poate avea vreun scop legitim.

Dacă libertatea de religie relevă mai întâi de toate o credință interioară, ea, de asemenea, „*implică*” și libertatea de „*a-și manifesta religia*”, în mod individual sau în colectiv, în particular sau în public și în cercul persoanelor care împărtășesc aceeași credință.

Convingerile religioase sau filozofice sunt o parte importantă a identității fiecărui om. Practic, atentatul la aceste convingeri este egal cu atentatul la sensul vieții unui om, deoarece dacă omul își vede sensul vieții în urmarea unor anumite principii și reguli supreme, iar acest lucru îi este interzis sau îngreunat, omul intră în conflict cu propriul sistem de valori, ceea ce îi periclitează echilibrul în viață [11]. Forul interior al unei persoane, și anume – gândirea, conștiința și religia, îi creează acesteia individualitate și o diferențiază ca și individ [12]. Viața privată a ființei umane, cât și forul interior al acesteia, urmează a fi protejate de documentele internaționale. În procesul gândirii, omul își formează anumite convingeri, iar viața sa socială este condusă de multe ori de manifestări publice ale acestor credințe, ambele situații intrând sub protecția art.9 din Convenție.

Mărturisirea, prin grai și fapte, este legată de existența convingerilor religioase. Această libertate implică, *inter alia*, libertatea de a adera sau nu la o religie, precum și libertatea de a practica sau nu o religie [13].

Dreptul persoanei de a-și manifesta convingerea:

Convenția garantează nu numai libertatea de a gândi și de a face alegeri de conștiință, ci și dreptul persoanei de a-și manifesta la nivel exterior o astfel de opțiune. Articolul 9 face referire la manifestarea religiei prin următoarele forme:

– *cult* (serviciile religioase, oricare ar fi acestea, independent de numărul credincioșilor care au aderat la ele);

– *învățământ* (învățământul religios, încercarea de a convinge aproapele de valabilitatea unor idei de origine religioasă);

– *practici și îndeplinirea unor ritualuri* (participarea la oficii, procesiuni ori alte astfel de aspecte).

Dreptul unei persoane de a-și manifesta libertatea religioasă include posibilitatea acesteia de a avea parte de o anumită organizare religioasă care să corespundă concepțiilor sale.

Cu toate acestea, art.9 nu protejează orice act motivat sau inspirat de o religie sau credință. Aceasta de exemplu, nu protejează prozelitismul necorespunzător, cum ar fi oferirea avantajelor materiale sau sociale sau aplicarea presiunilor necorespunzătoare, cu scopul de a obține noi membri pentru o Biserică.

Pentru a demonstra cele expuse, vom aduce un caz

relevant din practica CEDO (*Hotărârea Kalaç vs Turcia*) [14]:

Cetățeanul Turciei Faruk Kalaç, născut la 1939, prin Ordinul special din 1 august 1990 al Consiliului Militar Suprem (Yüksek Askeri Sürasi), compus din Prim-Ministru, Ministru al Apărării, Șef de Direcție, precum și din 11 generali ai Forțelor Armate Turcești au adoptat o hotărâre prin care el împreună cu alți doi ofițeri au fost supuși pensionării obligatorii pentru încălcarea disciplinei și pentru manifestarea comportamentului scandalos.

În opinia apelantului, el a fost demisionat, deoarece a manifestat convingeri religioase fundamentaliste. Ca un musulman el a citit rugăciuni de cinci ori pe zi și a respectat Ramadanul. Guvernul Turciei i-a permis să fie angajat în calitate de ofițer în Forțele Militare Aeriene. Totodată, Guvernul nu putea să demonstreze *de iure* în fața instanței că el aparține unei secte islamice fundamentaliste „Süleymançilik tarikati” din care făcea parte. După cum a susținut Guvernul, pensionarea forțată lui Faruk Kalaç nicidecum nu a constituit implicarea în libertatea lui de conștiință sau religie, iar scopul acesteia a fost eliminarea acestei persoane din rândurile Forțelor Armate, deoarece el, prin comportamentul său și atitudine amorală, și-a manifestat lipsa de respect față de poporul turc.

Cu toate că nu a fost adusă nicio probă formală în fața instanței precum că Faruk Kalaç era membrul unei secte islamice fundamentaliste, *de facto* el aparținea sectei religioase „Süleymançilik tarikati” și lua parte la toate manifestările organizate de această mișcare religioasă despre care se știa că ea avea tendințe fundamentaliste ilegale. Mai multe documente au servit probe indubitabile prin care se demonstra că Faruk Kalaç acorda asistență juridică profesională acestor secte, precum și efectua antrenamente profesionale militare și întâlniri cu membrii acestor secte. În baza documentelor acumulate, conducerea militară a concluzionat că acțiunile acestora încalcă grav disciplina militară și, ca urmare, Faruk Kalaç urmează a fi supus pensionării forțate.

Guvernul a subliniat că Forțele Armate Turcești permiteau, în egală măsură, atât celor musulmani, cât și adeptilor unor alte religii să-și îndeplinească îndatoririle religioase, iar prevederile art.9 din Convenție nu se răsfrâng asupra militarilor care sunt membrii unor mișcări fundamentaliste, deoarece apatenența unui militar la un grup religios fundamentalist va submina esențial echilibrul ierarhic existent în forțele armate.

Prin urmare, Curtea a dedus că art.9 din Convenție nu se răsfrânge asupra oricărui act motivat sau inspirat de convingeri religioase. În plus, s-a demonstrat că lui Faruk Kalaç nu i s-a restricționat dreptul de a face rugăciuni ori de câte ori el a solicitat (de cinci ori pe zi), nu i s-au creat obstacole de a respecta Ramadanul și de a vizita moschee. Decizia pentru a-l

demisiona din Forțele Armate Turcești a fost motivată nu prin exercitarea de acesta a obligațiilor religioase, ci din cauza atitudinii și comportamentului deviant și amoral al acestuia [15].

În **Larissis și alții vs Grecia** [16], cei trei solicitanți au fost ofițeri într-o unitate a forțelor aeriene grecești și toți erau adepți ai „*unei confesiuni protestant creștină care aderă la principiile că este datorită tuturor credincioșilor de a se angaja în evanghelizare*”. Reclamanții au fost condamnați la Curtea Marțială pentru infracțiunile de prozelitism, deoarece aceștia evanghelizaseră colegii aviatori și vecinii civili, în scopul de a-i converti la biserica lor. Ei s-au plâns că condamnarea lor a încălcat libertatea religioasă (art. 9 din Convenție). Nu a fost contestat faptul că condamnarea reclamanților s-a ridicat la o ingerință în drepturile lor din art.9 și, astfel, chestiunea ce urma să fie stabilită de către instanța de judecată a fost dacă această ingerință era justificată și „*necesară într-o societate democratică*”. Curtea a stabilit (pct.45-46), că: în timp ce libertatea religioasă este în primul rând o problemă de conștiință individuală, aceasta implică, de asemenea, printre altele, libertatea de „*manifestare a religiei [cuiva]*”, inclusiv dreptul de a încerca să convingă aproapele, de exemplu prin „*predare*”.

CtEDO a distins între evangheliismul îndreptat spre aviatori și cel îndreptat spre civili. Analizând structura ierarhică a forțelor armate, a considerat că ingerința cu art.9 a fost proporțională pentru a proteja aviatorii de rang inferior de „*presiunile necorespunzătoare*” din partea superiorilor lor. Totuși, CtEDO a subliniat că „*nu orice discuție despre religie sau alte subiecte senzitive între persoane de rang inegal vor cădea în această categorie*” (pct.51). În cazul civililor, deoarece Statul nu a prezentat nici o dovadă de presiune necorespunzătoare de către reclamanți, condamnările au încălcat articolul 9 [17].

În cazul **Larissis și alții vs Grecia**, Curtea a considerat că sancționarea unor ofițeri de aviație care erau pentecostali pentru prozelitism nu a constituit o încălcare a art.9 în cazul în care actele de prozelitism au fost direcționate către subordonații reclamanților, dar că în cazul actelor de prozelitism către publicul larg sancțiunea penală constituia o încălcare a art.9 din Convenție [18].

În egală măsură, într-o societate democratică în care coexistă mai multe religii în rândul unei populații, poate să apară necesitatea de a restrânge această libertate pentru a concilia interesele diverselor grupuri și pentru a asigura respectul convingerilor fiecărei. Statele sunt în drept să controleze dacă o mișcare sau o asociație urmărește, sub pretextul scopurilor religioase, activități care ar dăuna populației sau securității publice (*Hotărârea Manoussakis et al. vs Grecia, 1996*) [19].

În această ordine de idei, este de subliniat că Statul trebuie să fie neutru și imparțial în exercitarea dreptului

său de reglementare a acestui domeniu și în relațiile sale cu diversele religii, culte și credințe. În special, trebuie de ținut cont că *obligația de neutralitate și imparțialitate a statului*, așa precum este definită de jurisprudența sa, *este incompatibilă cu orice competență a statului de a aprecia legitimitatea convingerilor religioase și cere statului să asigure ca grupurile în conflict să se tolereze reciproc, chiar dacă acestea vin din același grup (Cauza Mitropolia Basarabiei și alții vs Moldova. Cererea nr.45701/99. Hotărârea Strasbourg din 13 decembrie 2001, definitivă 27 martie 2002* [20].)

În cazul în care o religie impune un anumit cod comportamental ori vestimentar, respectarea lui este o formă de manifestare a religiei. Astfel, nu va constitui încălcarea libertății religioase în cazul *protecției drepturilor și libertăților altor persoane și protecției ordinii sau securității publice*. Spre exemplu, codul vestimentar ce interzice portul unor veșminte ce arată apartenența persoanei la un grup religios are drept scop prezervarea caracterului laic al statului și neutralitatea funcționarului public, și nicidecum nu subminează drepturile religioase ale persoanei, iar persoana care a intrat de bunăvoie în rândurile funcționarilor publici și a semnat contractul individual de muncă de prestare a serviciilor publice nu poate să invoce încălcarea libertății sale religioase. Totodată, rugămintea de a da jos îmbrăcămintea (spre exemplu, turbanul islamic sau hinduistic la precheziția corporală în aeroport) în scopuri de a asigura securitatea publică nu va constitui vreo ingerință în viața privată a persoanei și încălcarea libertății religioase.

În același timp, cauza **Köse și alții vs Turcia** se referă la un cod vestimentar care le interzicea fetelor portul vălului la școală, iar reclamanții au susținut că acest lucru constituie o discriminare pe criterii religioase, deoarece portul vălului reprezintă o practică religioasă musulmană. CEDO a admis că normele referitoare la codul vestimentar nu sunt asociate cu afilierea la o anumită religie, ci au fost create, mai degrabă, pentru a menține neutralitatea și secularismul în școli, fapt care, în schimb, va preveni dezordinea și, de asemenea, va proteja drepturile altora de neamestec în propriile convingeri religioase. Prin urmare, plângerea a fost considerată în mod vădit nefondată și inadmisibilă. O abordare similară a fost adoptată într-un caz referitor la codul vestimentar pentru profesori [21].

În cazul în care angajatul lipsește la serviciu pe motivul unei sărbători religioase, și i se aplică o sancțiune disciplinară din cauza absenței nejustificate, în aceste condiții, a impune unui angajat să ofere o justificare a absenței sale nu reprezintă o atingere a libertății religioase. Cu toate acestea, incidentul va avea loc atunci când există piedici de natură organizatorică în desfășurarea activităților religioase.

Trebuie menționat faptul că obligația statului de a asigura o astfel de posibilitate este subsumată unei mar-

je de apreciere, deoarece trebuie luate în considerare condițiile concrete de la fața locului.

Libertatea religioasă cuprinde următoarele elemente:

a) dreptul neîngrădit de a crede în orice Dumnezeu, idee sau lucru;

b) dreptul de a desfășura practicile religioase și spirituale aferente religiei (dreptul de a organiza rugăciuni (individuale și colective), slujbe, spovedanii, meditații, botezuri, cununii, alte ritualuri religioase, dar și multe alte acțiuni prescrise de religie);

c) dreptul de a organiza întruniri și manifestații publice cu caracter religios (dreptul de a utiliza spațiile publice în scopuri religioase în mod pașnic și neabuziv (cu notificarea autorităților publice locale despre manifestațiile planificate, dacă se așteaptă un număr mare de participanți); procesiuni funerare, rugăciuni colective, propovăduiri publice, alte ritualuri și activități religioase);

d) dreptul de a obține personalitate juridică (de a fi înregistrat oficial în calitate de un cult sau o organizație religioasă);

e) dreptul de a construi lăcașe și obiecte religioase;

f) dreptul a-și promova religia în mod pașnic și neabuziv.

Discuții sensibile suscită elementul libertății religioase, cum ar fi: *dreptul de a-și promova religia în mod pașnic și neabuziv*. În acest sens, apare problema definirii conceptului de prozelitism și limitele permisibile ale prozelitismului.

În conformitate cu ediția online a *Dicționarului Explicativ al limbii române*, cuvântul „prozelitism” provine din limba franceză (*– prosélytisme*), desemnând acel devotament sau atașament la o credință sau doctrină specific prozeliților, zel, râvnă, strădanie de a face prozeliți [22].

În opinia noastră, *prozelitismul abuziv* reprezintă o încercare de a influența conștiința religioasă a unei persoane prin violență sau abuz de autoritate. Într-adevăr, în cazul prozelitismului se calcă în picioare darul libertății omului, și se subminează și limitează personalitatea. Prozelitism înseamnă că îi impun altuia crezul meu, prin mijloace mai mult sau mai puțin permise. Rezultatele catastrofale ale prozelitismului nu lasă loc niciunei îndoieli că tactica prozelitismului trebuie condamnată definitiv.

Acțiunile de prozelitism stârnesc discuții controversate între adepții diferitelor confesiuni. S-a observat că o persoană atrasă în sectă devine imediat reticentă tradițiilor naționale, culturale și religioase autohtone. De asemenea, la prozeliți apare xenofobia religioasă și o psihologie cu tentă de violență. În majoritatea cazurilor, adepții lui se izolează, întâi de toate de familie, de prieteni și apoi de societate.

Spre regret, urmează să constatăm că actualmente, în Republica Moldova există condiții favorabile acțiu-

nilor prozelite: setea de informație teologico-religioasă, sărăcia economică și lipsa de instruire religioasă în școală, lipsa cunoștințelor elementare de ordin religios. De obicei, sunt convertiți cei mai tineri.

Conform opiniilor formate în societate, prozelitismul contemporan duce la perturbarea sistemului religios, constituit istoricește, neaducând nimic nou și nefiindu-i superior sub aspect moral-teologic. Unele postulate teologice ale noilor confesiuni implică manifestări sociale negative, cum ar fi: refuzul de a satisface serviciul militar și cel de a apela la transfuziile de sânge, fie ca pacient, fie ca donator.

Goana după practica prozelită atinge cote înalte după ce se cunoaște avântul tehnologic oferit de internet. Apariția internetului a adus după sine și câteva schimbări în modul de abordare al acestor tactici, în special, *viteza de comunicație* (se folosește serviciul de email securizat în schimbul serviciului de poștă clasic). Astfel, se pot da sfaturi generoase folosindu-se forumurile dar și chat-ul în timp real (folosirea unui client de tip messenger) [23]. Apariția blogurilor religioase postate pe internet nu face decât să adâncească noțiunea de tacticăameleon folosită în prozelitism.

Un răspuns exhaustiv privind identificarea naturii juridice a prozelitismului și delimitarea acestuia de învățătură îl vom găsi în *Cazul Kokkinakis vs Grecia* [24].

Ceățeanul Minos Kokkinakis, fiind un om de afaceri de naționalitate greacă, a fost născut într-o familie de creștini ortodocși din Sitia (Crete) în anul 1919. Devenind în anul 1936 Martorul lui Iehova, el a fost arestat și încarcerat de mai multe ori pentru prozelitism.

În perioada anilor 1960 și 1970 el, a fost urmărit penal de patru ori, însă nu a fost condamnat. Pe data de 2 martie 1986 el, împreună cu soția sa, au venit la casa doamnei Kyriakaki din Sitia și au pornit discuția cu ea. Soțul doamnei Kyriakaki, cantor la biserica ortodoxă din localitate, a alertat poliția care și i-a arestat pe domnul și doamna Kokkinakis și i-a excortat la sectorul de poliție din localitate, unde ambii soți au petrecut o noapte din 2-3 martie 1986 [25].

După cum susțin autoritățile grecești, aceste persoane fiind adepții sectei Martorilor lui Iehova au încercat să impună viziunea lor și să intervină, direct sau indirect, în convingerile religioase ale creștinilor ortodocși, cu scop de a-i submina credința prin folosirea și obținerea avantajelor din lipsa lor de experiență, nivelul redus de inteligență sau naivitatea acestora. În special, venind la casa doamnei Kyriakaki i-au spus că i-au adus vești bune, acționând prin insistență și presiune, au obținut acceptul stăpânei de a intra în casă și au început să-i citească din scripturi pe care le-ar fi interpretat diferit referindu-se la țarul raiului, la evenimente care încă nu au avut loc însă care vor apărea în curând etc., în astfel de mod au încercat să o încurajeze prin explicații ju-

dicioase și inspiratoare ca cea din urmă să-și schimbe credința.

Pe parcursul urmăririi penale, a fost demonstrat că învinuitul a încercat într-un mod persuasiv, direct sau indirect, să intervină în convingerile religioase ale unei alte persoane, credința căreia este una diferită de cea a învinuitului, cu scop de a o atrage în secta Martorilor lui Iehova, folosindu-se de credulitatea sporită și inteligența redusă a victimei. A fost arătat că învinuitul Minos Kokkinakis sub pretextul unei bune-vestiri a presat-o pe victimă urmărind scopul de a intra în casa acesteia. Apoi, el a impus-o să asculte interpretările judicioase ale acestuia făcute pe marginea unor pasaje din *Sfintele Scripturi* [26].

Curtea a decis că incriminarea de către legea greacă a activităților de prozelitism ale adeptilor cultului „*Martorii lui Iehova*” nu este proporțională cu scopul legitim urmărit, respectiv protecția drepturilor altora. Pentru a decide astfel, instanța de la Strasbourg a făcut o diferențiere între „*mărturisirea creștină*” și „*prozelitismul abuziv*”.

În *Hotărârea Kokkinakis vs Grecia* s-a arătat că Constituția Greciei din 1975 în art.13 a proclamat că prozelitismul este interzis. În perioada dictaturii lui Metaxas (1936-1940) prin Legea nr.1363 prozelitismul pentru prima dată se recunoaște infracțiune în legislația elinică (*anagastikos nomos*) în anul 1938.

Ulterior, în anul 1939 Legea Greciei nr.1672 a clarificat termenul „*prozelitism*”, după cum urmează:

1. Oricine care participă în prozelitism va fi supus pedepsei penale sub formă de închisoare și amendă în mărime de la 1.000 până la 50.000 de drahme, precum și va fi supus unei supravegheri din partea poliției pe un termen de șase luni.

2. Prozelitismul semnifică orice tentativă directă sau indirectă (camuflată) de influențare exersată asupra unei alte persoane care împărtășește convingeri religioase diferite (*eterodoxos*) în scop de a-i submina credința, săvârșită în orice formă, cum ar fi asistența sau promisiunea de asistență, sau acordarea unui suport moral ori unui ajutor material, prin metode frauduloase sau prin obținerea avantajelor ca urmare a folosirii de către făptuitor a lipsei de experiență, credulității, necesității, nivelului redus de inteligență sau naivității victimei.

3. Săvârșirea unei astfel de infracțiuni în școală sau în alte instituții de educație ori într-o organizație filantropică va constitui o circumstanță agravantă.

Din cele expuse, putem deduce că în mod indiscutabil, libertatea de religie și de conștiință cu certitudine implică prozelitism. Credincioșii precum și filozofii agnostici au dreptul să-și expună propriile convingeri și să-și mărească cercul de ucenici pentru a le transmite învățăturile.

Insistăm că unica limitare de exercitare a acestui drept constituie obligația de a respecta drepturile altor persoane, astfel încât este interzisă orice tentativă

de constrângere a unei alte persoane pentru a obține consimțământul acesteia sau folosirea tehnicilor manipulative. Alte tipuri de comportament inacceptabil, cum ar fi: spălarea de creier, încălcări ale legislației muncii; crearea pericolului pentru sănătatea publică și instigarea la fapte amorale care pot fi întâlnite în practica unor organizații pseudoreligioase; constituie infracțiuni sau alte încălcări și urmează a fi sancționate conform legislației în vigoare. Propovăduirea religioasă nu poate fi efectuată forțat sau prin metode necinstite cu folosirea minorilor și a persoanelor cu dizabilități.

Prozelitismul este legat de libertatea de religie, astfel un credincios trebuie să fie apt să-și împărtășească credința atât în sfera religioasă, cât și în sfera filosofică. Libertatea de religie și de conștiință constituie un drept fundamental și această libertate urmează a fi exercitată în favoarea tuturor religiilor, și nu în beneficiul unei anumite religii, chiar dacă această religie este una dominantă.

Astfel, orice persoană vă poate aborda într-un spațiu public cu propunerea de a discuta despre o religie, o idee sau un dumnezeu. Însă în cazul în care ați refuzat să continuați discuția, interlocutorii nu mai au voie să insiste. În cazul în care insistă, deja este vorba de un abuz (*prozelitismul abuziv*).

Termenul „a învăța” presupune deschidere și reciprocitate, integritate și loialitate, precum și evitarea utilizării metodelor ocolitoare și improprii, prin intermediul cărora subiectul încearcă să pătrundă în domiciliul persoanei sub diferite pretexte false, și aflându-se acolo, făcând abuz de ospitalitate și receptivitate, să se folosească de nechibzuința și lipsa de experiență a celor aflați la domiciliu, cu scop de a-i schimba viziunile religioase. De menționat că toleranța religioasă implică respectul pentru convingerile religioase ale altor persoane.

În special, în *Cazul Kokkinakis vs Grecia (Cereera nr.14307/88, Strasbourg, 25 mai 1993)* s-a arătat că *prozelitismul abuziv* presupune denaturarea și deformarea ideologiei religioase ce ține de misiunea fiecărei persoane. Prozelitismul abuziv, manifestat sub forma de oferire a unor foloase materiale sau avantaje sociale cu scop de a obține noi membri pentru organizații religioase respective, exercitat prin presiuni persistente asupra persoanelor aflate în stres sau nevoie; precum și prin aplicarea violenței ori prin spălarea de creiere, nu este compatibil cu libertatea de conștiință, gândire și religie ale altora.

Prima (*mărturisirea creștină*) corespunde limitelor de manifestare a libertății religioase, pe când prozelitismul abuziv înseamnă convingerea care se opune libertății de gândire, de conștiință și de religie ale altora. Luând în considerare și marja de apreciere recunoscută statului reclamat, CEDO constată că autoritățile publice naționale nu au demonstrat care sunt mijloacele abuzive prin care reclamantul a încercat să convingă și

pe alții să adere la cultul său. În consecință, condamnarea reclamantului nu era necesară, măsura restrictivă nu este adecvată scopului legitim propus – protecția drepturilor și libertăților altora, deci nu este respectat principiul proporționalității.

Totodată, în precedentele judiciare grecești (Hotărârea nr.2276/1953) ale Curții Administrative Supreme din Grecia (*Symvoulia tis Epikratias*), a fost acceptată următoarea definiție a prozelitismului: „*Învățăturile spirituale pure nu constituie prozelitism chiar și în cazul în care se vor dezvălui și se vor arăta erorile unor altor religii, precum și în cazul ademenirii posibililor ucenici de partea ei, care își abandonează religiile originale potrivit propriei lor voințe, pentru că învățătura spirituală de fapt se efectuează în mod liber și fără obstacole. În afara acestor învățături spirituale care pot fi prezentate liber, orice tentativă de a determina uceniciei unei alte religii dominante prin intermediul unor metode ilegale sau amorale constituie prozelitism în sensul prohibițiunii inserate în textul Constituției*” [27].

Pornind de la cele expuse *supra*, am formulat următoarele concluzii:

– Credință se distinge de o simplă opinie ori idee, întrucât convingerile religioase presupun puncte de vedere care ating un anumit nivel de forță, de seriozitate și de coerență. Prin urmare, convingerea personală și credința religioasă nu pot face obiectul niciunei restrângeri, atâta timp cât ele rămân în forul interior al persoanei. Orice sancțiune impusă individului pentru simplul fapt că are o anumită credință, fără să și-o fi manifestat în vreun fel, nu poate fi admisă și nu poate avea vreun scop legitim.

– Religia sau convingerea este, în esență, personală și subiectivă și că nu trebuie să se refere neapărat la o credință construită în jurul unei instituții, iar Statul nu poate încerca să prescrie ceea ce constituie o religie sau o convingere și că aceste noțiuni îi protejează pe atei, agnostici, sceptici și neutri, protejându-i astfel pe cei care aleg să aibă sau nu credințe religioase și să practice sau să nu practice o religie.

– În urma armonizării legislației Republicii Moldova cu prevederile internaționale, libertatea religioasă implică, *inter alia*, libertatea de a adera sau nu la o religie, precum și libertatea de a practica sau nu o religie. Libertatea religioasă poate face obiectul doar limitărilor prevăzute de lege și necesare în cadrul unei societăți democratice, în interesul securității publice, pentru protejarea ordinii publice, sănătății sau moralității, sau protecției drepturilor și libertății celor din jur.

– Importanța respectării pluralismului și a toleranței între diferitele grupuri religioase. Astfel, membrii cultelor trebuie să se respecte reciproc, să respecte legile țării, să cultive bune relații pentru înaintarea credinței lor și atingerea obiectivelor religios-morale, culturale etc., în așa fel încât să se evite prozelitismul agresiv

practicat de membrii cultelor de tip extremist și fundamentalist.

– Libertatea religioasă implică, în egală măsură, *dreptul de manifestare a religiei*, deoarece actele și cuvintele cu caracter religios se găsesc legate de existența convingerii religioase, în plus, manifestarea unei religii implică *încercarea de convingere a altuia*, în caz contrar, libertatea persoanei de a-și schimba religia ori convingerea ar rămâne literă moartă.

– Statul trebuie să fie neutru și imparțial în exercitarea dreptului său de reglementare a acestui domeniu și în relațiile sale cu diversele religii, culte și credințe. În special, trebuie de ținut cont că obligația de neutralitate și imparțialitate a statului, așa precum este definită de jurisprudența sa, este incompatibilă cu orice competență a statului de a aprecia legitimitatea convingerilor religioase și cere statului să asigure ca grupurile în conflict să se tolereze reciproc, chiar dacă acestea vin din același grup.

– Normele internaționale nu protejează orice act motivat sau inspirat de o religie sau credință. Aceasta, de exemplu, nu protejează prozelitismul necorespunzător, cum ar fi oferirea avantajelor materiale sau sociale sau aplicarea presiunilor necorespunzătoare, cu scopul de a obține noi membri pentru o Biserică.

– În opinia noastră, *prozelitismul abuziv* reprezintă o încercare de a influența conștiința religioasă a unei persoane prin violență sau abuz de autoritate. Într-adevăr, în cazul prozelitismului, se calcă în picioare darul libertății omului, și se subminează și limitează personalitatea.

– Învățăturile spirituale pure nu constituie prozelitism chiar și în cazul în care se vor dezvălui și se vor arăta erorile unor altor religii, precum și în cazul ademenirii posibililor ucenici de partea ei, care își abandonează religiile originale potrivit propriei lor voințe, pentru că învățătura spirituală de fapt se efectuează în mod liber și fără obstacole. În afara acestor învățături spirituale, care pot fi prezentate liber, orice tentativă de a determina uceniciei unei alte religii dominante prin intermediul unor metode ilegale sau amorale constituie prozelitism.

– Din perspectiva criminologică, acțiunile de prozelitism stârnesc discuții controversate între adepții diferitelor confesiuni. S-a observat că o persoană atrasă în sectă devine imediat reticentă tradițiilor naționale, culturale și religioase autohtone, de asemenea, la prozeliti apare xenofobia religioasă și o psihologie cu tentă de violență. În majoritatea cazurilor, adepții lui se izolează, întâi de toate de familie, de prieteni și apoi de societate. Per total, se constată o diminuare a numărului de activități prozelite și totodată o rafinare a metodelor de prozelitism sectar.

– Prozelitismul ca fenomen criminologic reprezintă orice tentativă directă sau indirectă (camuflată) de influențare exersată asupra unei alte persoane care

împărtășește convingeri religioase diferite în scop de a-i submina credința, săvârșită în orice formă, cum ar fi asistența sau promisiunea de asistență, sau acordarea unui suport moral ori unui ajutor material, prin metode frauduloase sau prin obținerea avantajelor ca urmare a folosirii de către făptuitor a lipsei de experiență, credulității, necesității, nivelului redus de inteligență sau naivității victimei.

– Abordarea libertății religioase ca valoare ocrotită de legea penală presupune că propovăduirea religioasă nu poate fi efectuată forțat sau prin metode necinstite cu folosirea minorilor și a persoanelor cu dizabilități. Prin urmare, orice tentativă de constrângere a unei alte persoane pentru a obține consimțământul acesteia sau folosirea tehnicilor manipulative este interzisă. Alte tipuri de comportament inacceptabil, cum ar fi: spălarea de creier, încălcări ale legislației muncii; crearea pericolului pentru sănătatea publică și instigarea la fapte amorale care pot fi întâlnite în practica unor organizații pseudoreligioase; constituie infracțiuni sau alte încălcări și urmează a fi sancționate conform legislației în vigoare.

Referințe:

1. Coltofeanu A.-Iu., Ghigheci Cr. *Conținutul art. 9 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Precizări generale. Domeniul de aplicabilitate.* <http://abcjuridic.ro/libertatea-de-gandire-de-constiinta-si-de-religie-in-juris-prudenta-cedo-partea-i/> (accesat: 27.12.2016).

2. Pestroiu D. *Misiologie și ecumenism: Suport de curs la disciplina.* București: Universitatea din București, Facultatea de Teologie Ortodoxă. Anul III, Semestrul II. http://www.ftoub.ro/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=263 (accesat: 28.12.2016).

3. *Ibidem.*

4. *Op.cit.*

5. Convenția Europeană a Drepturilor Omului (Roma, 4.XI.1950) amendată de Protocoalele nr. 11 și 14, însoțită de Protocolul adițional și de Protocoalele nr. 4, 6, 7, 12 și 13. http://www.echr.coe.int/documents/convention_ron.pdf (accesat: 27.12.2016).

6. *Cauza Mitropolia Basarabiei și alții contra Moldovei.* Cererea nr.45701/99. Hotărârea Strasbourg din 13 decembrie 2001, definitivă 27 martie 2002. [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MITROPOLIA%20BASARABIEI%20SI%20ALTII%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MITROPOLIA%20BASARABIEI%20SI%20ALTII%20(ro).pdf) (accesat: 04.12.2016).

7. *Palau-Martinez vs France.* Application no. 64927/01. Judgement Strasbourg. 16 December 2003. http://actu.daloz-etudiant.fr/fileadmin/actualites/pdfs/FEVRIER_2013/AFFAIRE_PALAUMARTINEZ_c_FRANCE.pdf (accesat: 29.12.2016).

8. *Nediscriminarea în dreptul internațional: Manual pentru practicieni.* Ediția 2011, p.225. www.interights.org/files/308/Interights%20Nediscriminarea%20manual%20RO.pdf(accesat: 29.12.2016).

9. Fribergh Er., Kjaerum M. *Manual de drept european privind nediscriminarea.* Luxemburg: Consiliul Europei, 2010. Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2011

© Agenția pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene, 2010 (ISBN 978-92-871-9991-1) (Consiliul Europei) ISBN 978-92-9192-673-2 (FRA) doi:10.2811/14604 Printed in Luxembourg by Imprimerie Centrale.

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA_CASE_LAW_HANDBOOK_RO.pdf (accesat: 29.12.2016).

10. *Ibidem.*

11. Coltofeanu A.-Iu., Ghigheci Cr. *Op.cit.*

12. *Ibidem.*

13. *Case of Kokkinakis versus Greece.* Application No.14307/88, Strasbourg, 25 Mai 1993. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57827> (accesat: 28.12.2016).

14. *Case of Kalaç versus Turkey.* Application no.20704/92. Judgement Strasbourg, 1 July 1997. http://csc.ceceurope.org/fileadmin/filer/csc/Human_Rights_Law_Library/EHR_Decisions_FrOB/Non_Violation/CASE_OF_KALAC_v_TURKEY.pdf (accesat: 28.12.2016).

15. *Ibidem.*

16. *Case of Larissis and others versus Greece (140/1996/759/958-960).* Judgement Strasbourg, 24 February 1998. <http://www.unionediritiumani.it/wp-content/uploads/2014/11/CASE-OF-LARISSIS-AND-OTHERS-v-GREECE.pdf> (accesat: 28.12.2016).

17. *Nediscriminarea în dreptul internațional: Manual pentru practicieni*, p.226. www.interights.org/files/308/Interights%20Nediscriminarea%20manual%20RO.pdf

18. *Case of Larissis and others versus Greece (140/1996/759/958-960).* Judgement Strasbourg, 24 February 1998. <http://www.unionediritiumani.it/wp-content/uploads/2014/11/CASE-OF-LARISSIS-AND-OTHERS-v-GREECE.pdf> (accesat: 28.12.2016).

19. *Manoussakis and Others v. Greece (Application: 18748/91, 26 September 1996).* In: Human Rights Files, No. 20 ARTICLE 9 OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS: Freedom of thought, conscience and religion Jean-François Renucci. Council of Europe Publishing. French edition: L'article 9 de la Convention européenne des Droits de l'Homme – La liberté de pensée, de conscience et de religion (ISBN 92-871-5625-5) [http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-20\(2005\).pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-20(2005).pdf) (accesat: 28.12.2016)

20. [http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MITROPOLIA%20BASARABIEI%20SI%20ALTII%20\(ro\).pdf](http://justice.md/file/CEDO_judgments/Moldova/MITROPOLIA%20BASARABIEI%20SI%20ALTII%20(ro).pdf)

21. Fribergh Er., Kjaerum M. *Op.cit.*

22. <https://dexonline.ro/definitie/prozelitism> (accesat: 29.12.2016).

23. *Prozelitismul sectar în instituțiile spitalicești din România.* <http://www.preotispitalebucuresti.ro/2013/Sesiuni/2013%2006%2011/text%20referat%20pt%20cariman%20pr%20sava.pdf> (accesat: 29.12.2016).

24. *Case of Kokkinakis versus Greece.* Application No.14307/88, Strasbourg, 25 Mai 1993. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57827> (accesat: 28.12.2016).

25. *Ibidem.*

26. *Ibidem.*

27. *Ibidem.*

Recenzent:
Lilia GÎRLA,
doctor în drept, conferențiar universitar

LATURA SUBIECTIVĂ A INFRAȚIUNILOR PREVĂZUTE LA art.241 DIN CODUL PENAL

*Denis BĂBĂLĂU,
doctorand (USM)*

This study is focused on the analysis of the subjective side of the offences set forth in art.241 PC RM. It is argued that any indirect intention or recklessness (resulting in overconfidence or negligence) cannot form the guilt of the offences in question. It is shown that the purpose of the offences specified at art.241 PC RM is to ensure a permanent source of income. It is made out a case for the appropriateness of substituting in art.241 PC RM the concept of „profit” with the concept of „income”. It is concluded that the material interest of the perpetrator is the exclusive or dominant motive behind the offences provided by art.241 PC RM. It is established that in those cases where the material interest is the dominant motive, most often it is followed by another motive. The secondary motive of the offences set forth in art.241 PC RM is: the fear of the perpetrator to assume the status of the entrepreneur; the perpetrator wishing not to be identified etc.

Keywords: subjective side; guilt; intent; recklessness; motive; purpose; entrepreneurial activity; illegal practice.

Latura subiectivă a infracțiunii relevă atitudinea psihică a făptuitorului față de obiectivitatea propriului său act de conduită. În cazul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM, latura subiectivă se caracterizează prin următoarele semne: vinovăție; scop; motiv.

Întâi de toate, ne vom referi la *vinovăția* manifestată în ipoteza infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător.

În acest sens, unii autori consideră că intenția directă sau indirectă caracterizează vinovăția la comiterea acestor infracțiuni [1]. În replică, considerăm că infracțiunile specificate la art.241 CP RM puteau fi săvârșite cu intenție indirectă doar înainte de intrarea în vigoare a Legii pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 18.12.2008 [2]. Până în acel moment, urmările prejudiciabile se puteau exprima și în daune în proporții deosebit de mari (lit.e) alin.(2)). Tocmai în raport cu astfel de daune, făptuitorul manifesta intenție directă sau indirectă. Mai concret, făptuitorul își dădea seama de caracterul prejudiciabil al acțiunii sau inacțiunii sale de practicare ilegală a activității de întreprinzător, prevedea producerea daunelor în proporții deosebit de mari, dorea sau admitea, în mod conștient, producerea acestora.

În acord cu varianta în vigoare a art.241 CP RM, urmările prejudiciabile se pot exprima doar în obținerea unui profit în proporții mari (alin.(1) art.241 CP RM) sau în obținerea unui profit în proporții deosebit de mari (lit.f) alin.(2) art.241 CP RM). În aceste condiții, considerăm că vinovăția se poate caracteriza exclusiv prin intenție directă.

Prezentând argumentele de rigoare, nu putem să nu abordăm problema *scopului* infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM.

În doctrina penală, prin „scopul infracțiunii” se înțelege: „finalitatea urmărită de făptuitor, situația la care vrea să ajungă acesta prin săvârșirea faptei” [3]; „ceea ce vrea să realizeze pe plan subiectiv infractorul prin producerea urmării acțiunii (inacțiunii) sale periculoase” [4]; „reprezentarea clară a rezultatului faptei de către făptuitor” [5]; „obiectiv propus și reprezentat de făptuitor ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii sale” [6]; „reprezentarea persoanei cu privire la rezultatul activității sale ori, altfel spus, rezultatul ideal” [7]; „modelul ideal (imaginar) al rezultatului viitor dorit, la a cărui producere tinde infractorul pe calea comiterii infracțiunii” [8].

Din cele menționate, reiese că scopul infracțiunii reprezintă acel semn al laturii subiective a infracțiunii, care constituie rezultatul imaginar al acțiunii sau inacțiunii prejudiciabile.

După A.I. Bobâlcă și V.Paraschiv, „intenția este calificată (specială) atunci când făptuitorul urmărește producerea unui anume rezultat, nu a unui rezultat generic, pentru realizarea unui anumit scop care trebuie urmărit de către făptuitor în săvârșirea faptei și care este prevăzut de lege” [9]. În același fâgaș, S.Timofei menționează: „Numai intenția directă poate fi o intenție calificată (specială). Or, în cazul în care făptuitorul urmărește un scop anume și doar acel scop, nu mai putem pune la îndoială că dorește, în vederea atingerii aceluși scop, să săvârșească fapta prejudiciabilă și să survină urmările prejudiciabile corespunzătoare. Făptuitorul nu ar fi mulțumit nici de producerea unui rezultat infracțional generic, nici de producerea unui rezultat infracțional altul decât cel pe care și l-a dorit. În consecință, numai cu intenția directă poate fi compatibil scopul special al infracțiunii” [10].

Este oare special scopul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM?

Încercând să identificăm răspunsul la această între-

bare, apelăm la următoarea opinie: „Obținerea veniturilor este un semn obligatoriu al noțiunii «activitatea de întreprinzător», însă nu reprezintă scopul special al infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător” [11]. Nu putem accepta o asemenea părere. Or, noțiunea „activitatea de întreprinzător”, utilizată în legea penală, are același înțeles ca și noțiunea „activitatea de întreprinzător”, folosită în reglementările de drept civil. Pe cale de consecință, semnul constitutiv „cu scopul de a-și asigura o sursă permanentă de venituri” este obligatoriu în vederea stabilirii conținutului noțiunii „activitatea de întreprinzător” utilizată în art.241 CP RM.

Considerăm că nu poate scopul asigurării unei surse permanente de venituri să fie obligatoriu în contextul noțiunii „activitatea de întreprinzător” folosită în reglementările de drept civil, și, în același timp, să nu fie obligatoriu în contextul noțiunii „activitatea de întreprinzător” utilizată în legea penală.

Unii autori sunt de acord că scopul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM este un scop special. Cu toate acestea, respectivii autori nu consideră că scopul asigurării unei surse permanente de venituri reprezintă scopul acestor infracțiuni. Astfel, de exemplu, K.V. Pitulko și V.V. Koreakovțev afirmă că scopul infracțiunilor, reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător, este scopul de cupiditate [12]. În mod similar, unii doctrinari autohtoni susțin că scopul de profit constituie scopul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM [13].

Totuși, din punctul de vedere al lui V.Spaltu, „scopul escrocheriei poate fi unul de profit sau de însușire a averii altei persoane, pe când în cazul practicării ilegale a activității de întreprinzător scopul este de a obține un profit în proporții mari sau deosebit de mari... Scopul de a obține un profit în proporții mari este un semn obligatoriu al componenței de infracțiune prevăzută în dispoziția art.241 CP RM” [14].

Suntem de acord cu V.Spaltu. Utilizarea sintagmei „scopul de profit” (utilizată pentru caracterizarea unor infracțiuni contra patrimoniului) nu este potrivită pentru a desemna scopul infracțiunilor specificate la art.241 CP RM. Utilizarea unei asemenea sintagme ar face extrem de dificilă delimitarea infracțiunilor în cauză de cele prevăzute la art.190 CP RM. Or, criteriul de bază al unei astfel de delimitări îl constituie tocmai prezența sau lipsa scopului de cupiditate (numit și „scop de profit”) în momentul asumării obligațiilor de către făptuitor.

După I.A. Klepițki, „scopul obținerii veniturilor exclude manifestarea intenției indirecte față de obținerea veniturilor în proporții mari sau deosebit de mari. Nu poate fi concepută situația, când făptuitorul, care urmărește scopul obținerii veniturilor, doar admite obținerea acestora” [15]. Și alți autori consideră că scopul obținerii veniturilor constituie scopul

infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător [16].

Cu această ocazie, accentuăm că anume scopul asigurării unei surse permanente de venituri, și nu scopul obținerii veniturilor, reprezintă scopul infracțiunilor specificate la art.241 CP RM. O tranzacție singulară este comisă în scopul obținerii veniturilor, însă nu poate fi calificată în baza art.241 CP RM.

Dar este oare corect să afirmăm că scopul asigurării unei surse permanente de venituri, nu scopul asigurării unei surse permanente de profit, constituie scopul infracțiunilor examinate?

Să nu uităm că, în art.241 CP RM, se utilizează noțiunea „profit”, nu noțiunea „venituri”. Pornind de la această premisă, amintim că, în ipoteza faptelor specificate la art.263 din Codul contravențional, nu este obligatoriu ca făptuitorul să obțină venituri. Este posibil ca făptuitorul doar să urmărească obținerea unor venituri. Pentru comparație, în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM, este obligatoriu să se obțină profit (nu venituri). Mai mult, profitul obținut trebuie să se exprime în proporții mari sau deosebit de mari. Pe de altă parte, scopul asigurării unei surse permanente de venituri, nu de profit, are un caracter obligatoriu în contextul noțiunii „activitatea de întreprinzător” utilizată în legea penală.

Așadar, suntem în prezența unei discordanțe de ordin legislativ, care are un impact negativ asupra interpretării și aplicării art.241 CP RM. Or, cum este posibil ca făptuitorul să urmărească asigurarea unei surse permanente de venituri, iar urmările prejudiciabile să fie descrise prin sintagmele „obținerea unui profit în proporții mari” și „obținerea unui profit în proporții deosebit de mari”? Or, într-o asemenea ipoteză, momentul de consumare a infracțiunii nu corespunde regulii fixate la alin.(1) art.25 CP RM: „Infracțiunea se consideră consumată, dacă fapta săvârșită întrunește toate semnele constitutive ale componenței de infracțiune”.

N.F. Semionova prezintă ca model de urmat dispoziția art.241 CP RM: „Este necesar să acordăm atenție prevederilor art.241 CP RM. În condițiile unei inflații, a devenit evidentă utilizarea nereușită de către legiuitorul rus în art.171 din Codul penal al Federației Ruse a termenului „venituri”. Acesta presupune câștigul obținut de pe urma fabricării produselor, a prestării serviciilor sau a executării lucrărilor, cu luarea în calcul a cheltuielilor suportate. În acest mod, art.171 din Codul penal al Federației Ruse poate fi aplicat chiar și în acele situații când făptuitorul desfășoară o activitate care implică costuri înalte, pentru a obține un profit nesemnificativ. Creșterea continuă a prețurilor și a tarifelor contribuie la săvârșirea tot mai frecventă a infracțiunilor prevăzute la art.171 din Codul penal al Federației Ruse. Din aceste considerente, legiuitorul rus ar trebui să recepționeze

experiența pozitivă a legiuitorului moldovean și să substituie termenul „venituri” prin termenul „profit” [17].

Nu suntem de părerea că respectiva experiență este una pozitivă. În context, nu putem face abstracție de recomandarea propusă de N.Sîrbu de a înlocui, în dispoziția art.242 CP RM, sintagma „dacă aceasta a cauzat daune în proporții mari” cu locuțiunea „dacă aceasta s-a soldat cu obținerea unui venit în proporții mari” [18]. În mod similar, considerăm că, în art.241 CP RM, sintagma „unui profit” ar trebui înlocuită prin cuvintele „unor venituri”. O asemenea remaniere legislativă este imperioasă, întrucât ar compatibiliza art.241 CP RM cu definiția legislativă a noțiunii „activitatea de întreprinzător” din art.1 al Legii cu privire la antreprenariat și întreprinderi. În acest fel, s-ar confirma pe cale legislativă ideea că noțiunea „activitatea de întreprinzător”, folosită în reglementările de drept civil, are exact același conținut ca noțiunea „activitatea de întreprinzător” utilizată în legea penală.

Cineva ar putea obiecta, susținând următoarele: în contextul infracțiunilor specificate la art.241 CP RM, este posibil ca făptuitorul să urmărească asigurarea unei surse permanente de venituri, iar urmările prejudiciabile să se exprime în obținerea unui profit în proporții mari sau în obținerea unui profit în proporții deosebit de mari.

Analizând această posibilitate, vom apela la punctul de vedere exprimat de R.L. Hacıurov și D.A. Lipinski: „De regulă, scopul infracțiunii este unul concret. Totuși, scopul, conceput cu puțin timp înainte de săvârșirea infracțiunii, poate presupune o anumită lipsă de certitudine. Iar aceasta poate duce la o anumită distonanță între scopul infracțiunii și rezultatul infracțional. Cu alte cuvinte, nu întotdeauna scopul infracțiunii coincide cu rezultatul infracțional” [19]. N.N. Voplenko dezvoltă această idee și ne propune să facem deosebire între: scopul realizat integral; scopul realizat parțial; scopul realizat în exces [20]. Conform unui alt punct de vedere, „exemplu de realizare parțială a scopului trebuie considerat tentativa de infracțiune, ipoteză în care scopul nu se realizează în întregime din cauze care nu depind de voința făptuitorului. În ipoteza realizării în exces a scopului, acțiunea (inacțiunea) făptuitorului depășește limitele scopului inițial și implică producerea unui rezultat pe care făptuitorul nu și l-a dorit (de exemplu, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care a provocat decesul victimei)” [21]. Într-un mod asemănător, M.K. Kirillova susține: „În afară de cazurile când scopul infracțiunii și rezultatul infracțional coincid, atestăm alte două cazuri: 1) scopul este realizat parțial, ceea ce presupune că scopul infracțiunii este realizat doar în parte, din cauza unor factori obiectivi sau subiectivi; 2) scopul este realizat în exces, ceea ce presupune că rezultatul obținut de

făptuitor depășește scopul conceput înainte de comiterea infracțiunii (de exemplu, ca rezultat al atacului tâlhăresc, victima decedează ca urmare a vătămării intenționate grave a integrității corporale sau a sănătății)” [22].

În opinia noastră, toți autorii precitați confundă *scopul infracțiunii* cu *vinovăția concretizată în intenție*. De regulă, pentru consumarea infracțiunii, nu este necesar ca scopul infracțiunii să-și găsească realizarea. Realizarea sau nerealizarea lui nu poate influența asupra calificării faptei. Excepție constituie doar infracțiunile prevăzute la art.238 și 242 CP RM. Acestea presupun că, înainte de producerea urmărilor prejudiciabile, scopul infracțiunii în cauză trebuie să se fi realizat. În orice caz, nu realizarea parțială a scopului, ci realizarea parțială a intenției caracterizează tentativa de infracțiune. Cât privește așa-numitul „scop realizat în exces”, autorii precitați ne oferă exemple de infracțiuni sau de concurs de infracțiuni care implică manifestarea a două forme de vinovăție. În asemenea cazuri, este firesc ca rezultatul produs din imprudență să nu fie cuprins de intenția făptuitorului.

Așadar, indiferent de gradul de realizare a scopului infracțiunii, nu este cu puțință ca subiectul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM să urmărească asigurarea unei surse permanente de venituri, iar urmările prejudiciabile să se exprime în obținerea unui profit în proporții mari sau în obținerea unui profit în proporții deosebit de mari. Dispoziția art.241 CP RM descrie o ipoteză care nu poate corespunde realității obiective. Din această cauză, considerăm nereușită descrierea în acest articol a urmărilor prejudiciabile prin sintagmele „obținerea unui profit în proporții mari” și „obținerea unui profit în proporții deosebit de mari”.

În literatura de specialitate, atestăm opinii, potrivit cărora săvârșirea infracțiunilor, reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător, poate presupune manifestarea imprudenței.

De exemplu, O.A. Belareva afirmă că astfel de infracțiuni pot fi comise cu încredere exagerată [23]. Această opinie nu este acceptată de M.M. Malikov: „Încrederea exagerată, ca tip al imprudenței, nu se regăsește în ipoteza infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător” [24]. Același autor prezintă argumentele în susținerea poziției sale: „În cazul infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător, nu este posibil ca acțiunea (inacțiunea) făptuitorului să fie îndreptată spre preîntâmpinarea producerii urmărilor prejudiciabile. Aceasta deoarece scopul făptuitorului constă în obținerea unor venituri” [25].

În principiu, împărtășim opinia exprimată de M.M. Malikov. Din perspectiva art.18 CP RM, nu este cu puțință ca subiectul infracțiunilor specificate la art.241 CP RM să considere în mod ușuratic că obținerea unui

profit în proporții mari sau deosebit de mari ar putea fi evitată. Dacă persoana în cauză ar avea o asemenea reprezentare, atunci fapta pe care o comite pur și simplu nu s-ar putea exprima în una dintre infracțiunile prevăzute la art.241 CP RM.

O altă idee criticabilă este enunțată de V.P. Revin. Acesta afirmă că, în ipoteza infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător, este posibilă cauzarea din neglijență a vătămării intenționate grave sau medii a integrității corporale ori a sănătății [26]. În replică, A.P. Jerebțov este de părerea că, într-o asemenea ipoteză, răspunderea trebuie aplicată suplimentar în baza normei care stabilește răspunderea pentru cauzarea din imprudență a vătămării intenționate grave sau medii a integrității corporale ori a sănătății. O asemenea urmare prejudiciabilă nu poate fi rezultatul practicării ilegale a activității de întreprinzător [27]. Puncte de vedere similare le exprimă A.Andreev și S.Gordeicik [28], precum și V.V. Novicenko [29].

Într-adevăr, din perspectiva art.18 CP RM, este de neconceput ca subiectul infracțiunilor specificate la art.241 CP RM să nu prevadă posibilitatea survenirii urmărilor prejudiciabile ale acestor infracțiuni. Subiectul infracțiunilor în cauză prevede producerea urmărilor prejudiciabile descrise în art.241 CP RM, dorind producerea lor. Urmările prejudiciabile, care nu sunt descrise în acest articol, depășesc cadrul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM. Deci, ele se referă la o altă infracțiune care poate forma concurs cu una dintre infracțiunile specificate la art.241 CP RM.

În concluzie, imprudența, concretizată în încredere exagerată sau în neglijență, nu poate caracteriza vinovăția manifestată în ipoteza infracțiunilor specificate la art.241 CP RM.

În altă privință, în afară de vinovăție și scop, **motivul** se numără printre semnele laturii subiective a infracțiunilor examinate.

În teoria dreptului penal, au fost exprimate opinii care se aseamănă, cu privire la conținutul noțiunii „motivul infracțiunii”. Astfel, după C.Bulai, „prin mobil sau motiv al infracțiunii se înțelege impulsul intern al făptuitorului la săvârșirea infracțiunii, adică acea dorință, tendință, pasiune, acel sentiment ce a făcut să se nască în mintea făptuitorului ideea săvârșirii unei anumite activități conștient orientate într-o anumită direcție în vederea satisfacerii acelei dorințe, tendințe pasiuni etc.” [30]. Din punctul de vedere al lui V.Dobrinoiu, „prin mobil al infracțiunii se înțelege impulsul intern din care se naște rezoluția infracțională și, pe cale de consecință, punerea în executare a acesteia” [31]. Privitor la motivul infracțiunii, Gh.Alecu afirmă: „Acest element reprezintă tocmai geneza procesului psihic care precede și impulsionează pe subiect să se hotărască a comite o anumită

infracțiune” [32]. După V.Păvăleanu, „prin „mobilul infracțiunii” se înțelege motivul sau impulsul interior care determină hotărârea infracțională și, deci, implică comiterea infracțiunii” [33].

Așadar, motivul infracțiunii constituie impulsul interior care-l determină pe făptuitor să săvârșască infracțiunea.

În opinia lui V.Stati, motivul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM constă, în principal, în interesul material [34]. În mod asemănător, N.A. Lopașenko susține că, de cele mai dese ori, interesul material este cel care determină persoanele să comită infracțiunile reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător [35]. În același fâgaș, S.A. Bronnikov, Iu.V. Logvinov și E.V. Eminov menționează: „Legiuitorul nu circumstanțiază expres un anume motiv al infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător. Cu toate acestea, aproape întotdeauna, respectivele infracțiuni sunt comise din interes material, întrucât năzuința de a obține un câștig constituie nu altceva decât una dintre formele tipice de aspirare a făptuitorului spre înavușire” [36].

Alți autori sunt mai categorici. În opinia lor, doar interesul material poate reprezenta motivul infracțiunilor reunite sub denumirea de practicare ilegală a activității de întreprinzător [37].

Suntem de părerea că nu doar interesul material poate fi motivul acestor infracțiuni. Un asemenea motiv nu este indicat expres în dispoziția art.241 CP RM (așa cum se face, de exemplu, la lit.b) alin.(2) art.145, lit.g) alin.(2) art.151 CPRM, lit.h) alin.(2) art.152, lit.f) alin.(2) art.164, alin.(5) art.218, lit.a) alin.(2) art.260³, lit.a) alin.(2) art.260⁴, lit.b) alin.(2) art.311, lit.b) alin.(2) art.312, lit.b¹) alin.(2) art.327, art.332, 335, alin.(1) art.360 și alin.(3) art.388 CP RM). Cineva ar putea obiecta, afirmând că, în cazul infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM, exclusivitatea interesului material rezultă nu din litera legii, ci din spiritul legii.

În replică, consemnăm că, după L.S. Aistova, infracțiunile analizate pot avea la bază teama făptuitorului de a-și asuma statutul de întreprinzător. Argumentele prezentate sunt: „Situția din domeniul activității de întreprinzător este de o asemenea natură, încât întreprinzătorul este ca și cum poziționat între două părți care urmăresc să se înavușască pe seama lui: factorii de decizie corupți și criminalitatea organizată” [38]. Nu putem exclude o asemenea abordare, mai ales din perspectiva prezentei în art.125 CP RM a dispoziției de la litera a). Or, este posibil ca desfășurarea activității de întreprinzător, fără înregistrarea (reînregistrarea) la organele autorizate, să aibă la bază tocmai teama făptuitorului de a-și asuma statutul de întreprinzător.

De asemenea, considerăm că, în ipoteza menționată la lit.d) art.125 CP RM, motivul infracțiunii constă în

năzuința făptuitorului de a nu fi identificat. Or, care impuls interior, dacă nu acesta, îl determină să desfășoare activitatea de întreprinzător fără utilizarea mărcilor comerciale sau de fabrică ori fără indicarea în documente a codurilor fiscale, în cazul când folosirea sau indicarea lor este prevăzută de legislație, ori să desfășoare această activitate cu utilizarea unor coduri fiscale străine sau plastografiate.

Totuși, acest motiv, ca și teama făptuitorului de a-și asuma statutul de întreprinzător, precum și alte asemenea motive, nu pot decât să secundeze interesul material ca motiv dominant al infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM. O asemenea abordare este condiționată de scopul infracțiunilor examinate. Or, dacă urmărești asigurarea unei surse permanente de venituri, nu ai cum să nu fii impulsionat, în exclusivitate sau în principal, de năzuința de a obține sau a reține un câștig material ori de a te elibera de cheltuieli materiale.

În încheiere, interesul material reprezintă motivul exclusiv sau dominant al infracțiunilor specificate la art.241 CP RM. În acele cazuri, când interesul material constituie motivul dominant, acesta este secundat de un alt motiv. Motivul secundar al infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM îl constituie: teama făptuitorului de a-și asuma statutul de întreprinzător; năzuința făptuitorului de a nu fi identificat etc.

Ca rezultat al studiului efectuat, formulăm următoarele **concluzii**:

1) nici intenția indirectă, nici imprudența (concretizată în încredere exagerată sau în neglijență) nu pot caracteriza vinovăția manifestată în ipoteza infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM;

2) scopul acestor infracțiuni îl constituie scopul asigurării unei surse permanente de venituri;

3) este oportună substituirea în art.241 CP RM a sintagmei „unui profit” prin cuvintele „unor venituri”;

4) interesul material reprezintă motivul exclusiv sau dominant al infracțiunilor specificate la art.241 CP RM;

5) în acele cazuri, când interesul material constituie motivul dominant, acesta este secundat de un alt motiv. Motivul secundar al infracțiunilor prevăzute la art.241 CP RM îl constituie: teama făptuitorului de a-și asuma statutul de întreprinzător; năzuința făptuitorului de a nu fi identificat etc.

Referințe:

1. Гаухман Л.Д., Максимов С.В. *Преступления в сфере экономической деятельности*. Москва: ЮрИнфоР, 1998, p.139; *Уголовное право. Часть общая. Часть особенная*. Под общ. ред. Л.Д. Гаухмана, Л.М. Колодкина, С.В. Максимова. Москва: Юриспруденция, 1999,

с.342; Жалинский А. Уголовная ответственность в сфере лицензирования. В: *Закон*, 2000, № 1, p.114-120; Ларичев В. Уголовная ответственность за незаконное предпринимательство. В: *Законодательство и экономика*, 2000, № 7, с.37-47; Гусев О.Б., Завидов Б.Д., Коротков А.П. Преступления в сфере экономической деятельности и против интересов службы в коммерческих и иных организациях (главы 22-23 Уголовного кодекса Российской Федерации). (Продолжение). В: *Право и экономика*, 2000, № 1, с.72-76; Горелов А. Как квалифицировать незаконное предпринимательство. В: *Российская юстиция*, 2003, № 12, с.47-48; *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Под ред. А.В. Бриллиантова. Москва: Проспект, 2010, с.371.

2. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr.41-44.

3. Zolyneak M. *Drept penal. Partea generală*. Vol.II. Iași: Universitatea „A.I. Cuza”, 1976, p.106.

4. Basarab M. *Drept penal. Partea generală*. Vol.I. Iași: Chemarea, 1995, p.122.

5. Mitrache C. *Drept penal român. Partea generală*. București: Șansa, 1997, p.98.

6. Cioclei V. *Mobilul în conduita criminală*. București: ALL Beck, 1999, p.262.

7. Гаухман Л.Д. *Квалификация преступлений: закон, теория, практика*. Москва: ЮрИнфоР, 2001, с.167.

8. Рапог А.И. *Квалификация преступления по субъективным признакам*. Москва: Юридический центр Пресс, 2002, с.149.

9. Bobâlcă A.I., Paraschiv V. Intenția în dreptul penal. În: *George Antoniu – in honorem: Culegeri de studii juridice*. Craiova: Sitech, 2009, p.79-88.

10. Timofei S. *Răspunderea penală pentru infracțiunile în domeniul concurenței*. Chișinău: CEP USM, 2011, p.248-249.

11. *Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу*. За ред. М.О. Потєбєнька, В.Г. Гончаренка. Київ: Форум, 2002, с.398-399.

12. Питулько К.В., Коряковцев В.В. *Уголовное право. Особенная часть*. Санкт-Петербург: Питер, 2010, с.127.

13. *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu*. http://cj.md/uploads/CPRM_Partea_Speciala.pdf; *Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu / Sub red. lui A.Barbăneagră*. Chișinău: Arc, 2003, p.514; Borodac A. *Manual de drept penal. Partea specială*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2004, p.308; Barbăneagră A., Berliba V., Gurschi C. et al. *Codul penal comentat și adnotat*. Chișinău: Cartier, 2005, p.372; Airapetean A., Ioniță D., Prodan S., Popov R. *Drept penal. Partea specială: Note de curs. (Ciclul I)*. Chișinău, 2013, p.100. http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_-_054_-_Drept_penal_Partea_speciala_I_II.pdf

14. Spalatu V. *Analiza juridico-penală și criminologică a infracțiunii de practicare ilegală a activității de întreprinzător / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2011, p.105, 121.

15. Клепицкий И.А. *Система хозяйственных преступлений*. Москва: Статут, 2005, с.155.

16. Дудоров О.О. *Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика*. Київ: Юридична практика, 2003, с.445; *Кримінальне*

- право України. Особлива частина. За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ: Юрінком Інтер, 2005, с.188; *Кримінальне право України. Особлива частина*. За ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Харків: Право, 2010, с.207.
17. Семенова Н.Ф. *К вопросу об особенностях уголовной ответственности за незаконное предпринимательство по законодательству отдельных зарубежных стран*. http://www.rusnauka.com/15_APSN_2011/Pravo/5_88128.doc.htm
18. Sirbu N. *Răspunderea penală pentru pseudoactivitatea de întreprinzător / Teză de doctor în drept*. Chișinău, 2012, p.150.
19. Хачатуров Р.Л., Липинский Д.А. *Общая теория юридической ответственности*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2007, с.292.
20. Вопленко Н.Н. *Правонарушение и юридическая ответственность*. Волгоград: ВолГУ, 2005, с.52.
21. *Психологическая структура преступного действия*. <http://www.psychologyguide.ru/psychols-520-3.html>
22. Кириллова М.К. *Психология преступного поведения*. Ижевск: Удмуртский университет, 2012, с.16.
23. Беларева О.А. *Уголовно-правовая характеристика незаконного предпринимательства (ст.171 УК Российской Федерации) / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Томск, 2005, с.23.*
24. Маликов М.М. *Уголовно-правовая и криминологическая характеристика незаконного предпринимательства / Автореферат дисс. ... докт. юрид. наук. Махачкала, 2005, с.17.*
25. Маликов М.М. Проблема определения форм вины при занятии незаконной предпринимательской деятельностью. В: *Вестник Российской правовой академии*, 2007, № 3, с.80-82.
26. *Уголовное право России. Особенная часть*. Под редакцией В.П. Ревина. Москва: Юстицинформ, 2010, с.108.
27. Жеребцов А.П. *Проблемы уголовной ответственности за нарушения порядка осуществления предпринимательской деятельности / Автореферат дисс. ... канд. юрид. наук. Екатеринбург, 1998, с.18.*
28. Андреев А., Гордейчик С. Понятие последствий преступлений в сфере экономической деятельности. В: *Российская юстиция*, 1997, № 7, с.4345.
29. Новиченко В.В. Ущерб от незаконного предпринимательства. В: *Бизнес в законе*, 2007, № 4, с.187-189.
30. Bulai C. *Manual de drept penal. Partea generală*. București: ALL, 1997, p.192.
31. Dobrinou V., Pascu I., Molnar I. et al. *Drept penal. Partea generală*. București: Europa Nova, 1999, p.171.
32. Alecu Gh. *Drept penal. Partea generală*. Constanța: Europolis, 2007, p.197.
33. Păvăleanu V. *Drept penal general: conform noului Cod penal*. București: Universul Juridic, 2012, p.143.
34. Stati V. Practicarea ilegală a activității de întreprinzător (art.241 CP RM): aspecte teoretice și practice. În: *Revista științifică a USM „Studia Universitatis Moldaviae”. Seria „Științe sociale”*, 2014, nr.3, p.279-289.
35. *Уголовное право Российской Федерации. Особенная часть*. Под ред. Б.Т. Разгильдиева, А.Н. Красикова. Саратов: СЮИ МВД России, 1999, с.220.
36. Бронников С.А., Логвинов Ю.В., Эминов Е.В. *Квалификация экономических преступлений по уголовному законодательству*. Москва: Норма, 2006, с.37.
37. Airapetean A., Ioniță D., Prodan S., Popov R. *Drept penal. Partea specială: Note de curs. (Ciclul I)*. Chișinău, 2013, p.100. http://www.usem.md/uploads/files/Note_de_curs_drept_ciclul_1/041_-_054_-_Drept_penal_Partea_speciala_I_II.pdf; *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации*. Под ред. А.И. Рарога. Москва: Проспект, 2011, с.162; *Уголовное право. Особенная часть*. Под ред. Л.В. Иногамовой-Хегай, А.И. Рарога, А.И. Чучаева. Москва: Контракт; Инфра-М, 2008, с.254.
38. Аистова Л.С. *Незаконное предпринимательство*. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002, с.181-182.

Recenzent:
Vitalie STATI,
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

CONSIDERAȚII NOȚIONALE, TACTICE ȘI PSIHOLOGICE ALE CERCETĂRII LOCULUI FAPTEI

Adrian BADIA,

doctorand (Academia „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova)

The author analyses the notions of crime scene and crime scene investigation; the general aims and some problems related to the psychological nature of the crime scene investigation; formulates suggestions to improve the processing and psychological framework of these aspects.

Keywords: crime scene; crime scene investigation; aims of crime scene investigation.

Descoperirea și cercetarea reușită a infracțiunilor, în mare măsură, depind de profesionalismul și competența organului de urmărire penală în etapa inițială a investigațiilor, mai cu seamă la realizarea uneia din cele mai importante, complexe și urgente activități – cercetarea la fața locului.

Durata scurtă de păstrare a urmelor materiale de la locul faptei în starea lor inițială, anumite dificultăți în depistarea lor, dar și prezența cazurilor tot mai frecvente a dării cu bună-știință de declarații mincinoase, atât din partea bănușilor, cât și din partea martorilor, victimelor în prima etapă de cercetare, dictează exigența vădită de a aplica masiv, în acest context, metodele și mijloacele tehnicii criminalistice. Utilizarea lor permite a „spori calitatea informației probante, a-i oferi acesteia un caracter evident și demonstrativ, a o conserva în forme valabile pentru procesare, deplasând purtătorii de informație în timp și spațiu” [11, p.26]. Anume în urma cercetării la fața locului se creează baza materială a probelor în devenire, de unde și necesitatea cunoașterii de către organul de urmărire penală, procuror a esenței și obiectivelor acestei activități.

Cadrul procedural de efectuare a acțiunii în cauză este reglementat de art.118, 124, 260, 261 CPP al Republicii Moldova. Alin.(1) art. 118 prevede: „În scopul descoperirii și ridicării urmelor infracțiunii, a mijloacelor materiale de probă pentru a stabili circumstanțele infracțiunii ori alte circumstanțe care au importanță pentru cauză, organul de urmărire penală efectuează cercetarea la fața locului a terenurilor, încăperilor, obiectelor, documentelor, animalelor, cadavrelor umane sau de animale” [1]. Observăm că, legiuitorul, în determinarea sa, indică scopurile acestei activități, și anume: 1) descoperirea și ridicarea urmelor infracțiunii; 2) descoperirea mijloacelor materiale de probă; 3) stabilirea circumstanțelor infracțiunii; 4) stabilirea altor circumstanțe care au importanță pentru cauză. Tot aici se precizează (în opinia noastră, limitativ) și cuprinsul noțiunii de „loc al faptei” ce urmează a fi cercetat: „teren, încăpere, obiecte, documente, animale, cadavre umane sau de animale”.

Legat de aceasta, trebuie notat că, în doctrina criminalistică autohtonă, această noțiune este interpre-

tată mai amplu. Spre exemplu, prof. M. Gheorghiu consideră că locul faptei este o „suprafață determinată de teren sau încăpere în care s-a desfășurat activitatea infracțională concretă, locul unde au parvenit consecințele faptei săvârșite” [4, p.6]. Similar determină locul faptei și alți savanți: S. Doraș ca „...teren deschis ori încăpere în care a avut loc fapta sau în perimetrul cărora s-au manifestat consecințele ce alcătuiesc ambianța acestora...” [3, p.295]; A. Ploșcă – ca „parte de localitate sau de încăpere în limitele căreia au fost descoperite urmele infracțiunii” [8, p.73]. Savanții sus-numiți completează, pe drept, noțiunea în cauză cu precizarea că loc al faptei trebuie considerat și locul unde au parvenit consecințele infracțiunii.

Mai mult, cercetătorii A. Gugu și Gh. Golubenco extind această noțiune și mai larg. Ei opinează, pe drept, că loc al faptei se impune a fi nu numai un teren, o suprafață de teren, localitate ori încăpere, dar și fragmente de spațiu (de mediu) – acvatic, subacvatic, subteran sau aerian (explozie în mina de cărbune, tamponare de vapoare etc.) [6, p.2105]. Se poate de presupus că legiuitorul nostru, dar și autorii M. Gheorghiu, S. Doraș, A. Ploșcă, au avut în vedere și aceste medii, însă în *Dicționarul explicativ al limbii române*, termenul „teren” este interpretat destul de restrâns, doar ca „întindere de pământ delimitată” [2, p.1085], iar prin „localitate” se înțelege o „așezare omenească formând o unitate administrativă” [2, p.579].

Luând în calcul aceste teze, sintagma „fragment de spațiu”, folosită în acest context, o apreciem mai cuprinzătoare, mai exactă și mai potrivită pentru determinarea noțiunii de *loc al faptei*.

De aceeași părere este și cercetătorul V. Stepanov, care definește locul faptei ca „fragment de teren (teritoriu, acvatoriu), mediu subacvatic, formațiune naturală subterană sau construcție, încăpere, în limitele căreia a fost comisă o infracțiune sau alt incident, caracterul noncriminal al căruia, la momentul cercetării, nu este cunoscut” [13, p.28].

Însă o definiție mai distinctă o considerăm cea formulată de către cunoscutul criminalist rus V. Obrazțov: „Locul faptei este acel fragment de spațiu, în limitele căruia s-a produs un eveniment cu relevanță juridică și criminalistică” [10, p.399]. Dar și aici trebuie observat că autorul nu face deosebire clară între

„locul faptei” și „locul săvârșirii infracțiunii”. Uneori acestea coincid, însă mai frecvent *locul faptei* are o întindere mai mare, comparativ cu *locul infracțiunii*.

Deci, locul ce necesită cercetare criminalistică poate fi nu numai locul unde s-a comis infracțiunea, dar și spațiul în care au rămas urmele materiale legate de aceasta.

Prin urmare, dacă infracțiunea a fost comisă într-un loc, iar urmele ei au fost descoperite în alt loc, atunci de față sunt locul infracțiunii și locul faptei, în cazul când infracțiunea a fost înfăptuită în același loc unde au fost descoperite și urmele ei, locul faptei și locul infracțiunii se suprapun. Organul de urmărire penală, pornind cercetările, nu poate cunoaște cu exactitate dacă evenimentul cercetat, ale cărui urme au fost descoperite în acest loc, constituie infracțiune și unde anume a fost ea săvârșită: aici ori în alt loc. Și, întrucât, însăși descoperirea urmelor unui incident ce necesită investigare criminalistică constituie dovadă a săvârșirii unei infracțiuni, atunci și zona de localizare a acestor urme trebuie considerată loc al faptei, iar examinarea acestui loc – cercetare la fața locului.

Tot în această ordine de idei, menționăm că prin „faptă”, în sintagma „loc al faptei” trebuie să se înțeleagă nu numai cele de natură penală, dar și incidentele, caracterul cărora în etapa inițială a investigării nu poate fi stabilit cu exactitate (dacă suntem în fața unei sinucideri sau a unui accident etc.). Mai mult, în această noțiune cercetătorul A. Gugu include, pe drept, și locul ultimei aflări a persoanei dispărute fără urmă, întrucât acesta prezintă la fel un incident cu relevanță criminalistică ce urmează a fi investigat [7, p.68]. Opinia în cauză are dreptul la existență, întrucât în cadrul cercetărilor ofițerul de urmărire penală elaborează versiuni privind sinuciderea, aducerea în starea de sinucidere etc. Prin urmare, recomandările criminalisticii cu privire la cercetarea locului suicidului, accidentului țin de știința criminalistică și trebuie luate în calcul.

Pornind de cele menționate, locul faptei poate fi definit ca fragment de spațiu, în limitele căruia a avut loc un eveniment cu relevanță juridico-criminalistică sau au fost lăsate urme materiale legate de acesta, iar locul infracțiunii este mediul în care a fost comisă nemijlocit fapta în cauză.

Respectiv, *cercetarea la fața locului prezintă o acțiune de urmărire penală care constă în perceperea și cercetarea nemijlocită sau cu ajutorul unor mijloace tehnico-criminalistice a situației de fapt, a împrejurărilor importante pentru cauză, a urmelor și altor materiale de probă, localizate într-un fragment de spațiu în limitele căruia a avut loc o infracțiune sau alt incident cu relevanță juridico-criminalistică, precum și locul în care s-au manifestat consecințele materiale ale acestora.*

În structura acestui loc pot fi evidențiate mai multe

elemente: a) starea de fapt în general; b) urmele materiale lăsate de participanții evenimentului investigat ca urmare a activităților ilicite; c) circumstanțele negative.

În literatura de specialitate, urmele materiale infracționale sunt tratate în sensul larg și în sensul restrâns al cuvântului. În accepția largă, urmele prezintă consecințele materiale ale infracțiunii, modificările obiectelor și a stărilor de fapt, precum: urme apărute ca rezultat al contactului unui obiect cu alt obiect; obiecte abandonate sau pierdute de infractor; obiecte dispărute de la locul faptei; părți ale obiectelor deteriorate; urme de miros etc.

Urme în înțelesul îngust sunt considerate doar acelea ce reproduc structura exterioară a obiectului creator de urmă (forma, dimensiunile, microrelieful). Acestea sunt extrem de diversificate, întrucât prezintă rezultatul a celor mai variate activități și fenomene: influențe mecanice ale unor obiecte asupra altor obiecte; sfărâmarea sau fragmentarea unor obiecte în cursul săvârșirii faptelor ilicite; dispariția unor obiecte sau substanțe din locul lor obișnuit; apariția unor noi obiecte la fața locului; procese fizico-chimice, care au loc în cadrul săvârșirii infracțiunii și care, în cea mai mare parte, rămân invizibile; procese biologice [5, p.25].

Sarcinile concrete ale cercetării la fața locului se reduc la următoarele: examinarea și fixarea procesuală, precum și tehnico-criminalistică a stărilor de fapt de la locul incidentului; depistarea, fixarea, examinarea preliminară și ridicarea urmelor infracțiunii și ale făptuitorului; relevarea și fixarea circumstanțelor negative.

Desigur, în cadrul cercetării locului faptei, organul de urmărire penală are în vizor și soluționarea sarcinilor strategice ce țin de cazul investigat în ansamblu: stabilirea legăturii urmelor și altor obiecte de la fața locului cu persoana suspectată, victimă, precum și cu alte obiecte și participanți implicați în infracțiune; determinarea martorilor oculari prezumtivi, a împrejurărilor care au înlesnit sau favorizat săvârșirea infracțiunii, a motivelor comiterii infracțiunii etc.

La modul practic însă, este imposibil de conturat o listă exhaustivă a sarcinilor cercetării la fața locului, dar trebuie notat că, în aspect juridico-penal, acestea totdeauna sunt orientate în a stabili subiectul și obiectul infracțiunii, latura obiectivă și subiectivă a acesteia.

Dar, pentru rezolvarea fiecărei sarcini ce stă în fața organului de urmărire penală, el trebuie să dea răspuns la un rând de întrebări clasice, cercul cărora poate fi destul de larg, mai tipice fiind următoarele:

- Ce reprezintă locul faptei și care sunt particularitățile acestuia?
- Ce s-a întâmplat și când în acest loc?
- Care este modul de operare al făptuitorului?

– Ce modificări și urme au apărut în ambianța înconjurătoare în urma comiterii infracțiunii?

– Ce măsuri au fost adoptate de infractori pentru a acoperi fapta?

– Dacă există indici de înscenare a incidentului sau urme false, obiecte lăsate intenționat?

– Cine este partea vătămată și unde, la moment, aceasta se află?

– Dacă infracțiunea este comisă aici sau în alt loc?

– De unde au venit făptuitorii, cât timp s-au aflat la fața locului și în care direcție ei au plecat?

– Dacă infractorii au folosit mijloace de transport și care este felul, semnele și alți parametri tehnici ai acestora?

– Câți infractori au participat la comiterea infracțiunii, vârsta lor aproximativă, semnalmentele exterioare, particularități de comportament?

– Dacă există date privind motivele săvârșirii infracțiunii?

– Ce urme, posibil, au rămas pe corpul și vestimentația făptuitorilor în urma operării lor la locul concret al faptei? ș.a.

Este de la sine înțeles că situația de urmărire penală, ce se creează în momentul cercetării locului faptei, poate dicta anumite corective în consecutivitatea și volumul problemelor ce urmează a fi lămurite. Oricum, în cadrul clarificării oricăror întrebări legate de această activitate, nu se admit acțiuni ce lezează demnitatea omului sau sunt periculoase pentru sănătatea persoanelor participante sau prezente în acest loc. Alin.(2) art.118 interzice, la fel, cercetarea la fața locului a încăperii sau a domiciliului, fără acordul scris al proprietarului sau al posesorului [1].

În legătură cu aceasta, mai trebuie observate câteva momente esențiale.

În primul rând, dacă ofițerul de urmărire penală deplinează în cadrul cercetărilor obiecte, destinația funcțională a cărora nu îi este cunoscută, nu credem necesar a adopta măsuri urgente pentru a stabili menirea lor. Ar fi suficient să ne limităm la descrierea deplină în procesul-verbal, ambalarea și expedierea lor la expertiza respectivă sau, dacă ridicarea acestor obiecte este imposibilă, să efectuăm cercetarea repetată cu cooperarea unui specialist în materia respectivă.

În al doilea rând, nicio versiune, presupunere sau raționament apreciativ al ofițerului de urmărire penală despre esența incidentului petrecut, împrejurările săvârșirii lui etc. în procesul-verbal nu pot fi incluse. Prof. M. Gheorghiu scrie cu această ocazie că „procesul-verbal de cercetare la fața locului nu va include explicațiile, interpretările asupra faptelor, fenomenelor descoperite; presupunerile ofițerului de urmărire penală, ale altor participanți cu privire la mecanismul de formare a urmelor descoperite, la originea și apartenența uneltelor găsite etc. Procesul-verbal conține

descrierea celor descoperite și nicidecum explicarea lor” [4, p.65].

Aici însă trebuie precizat că Legea procesual-penală a Republicii Moldova face, în acest sens, excepție în situația participării specialistului la cercetarea locului faptei. Alin.(3) art.141 CPP statuează că „în cazul participării specialistului la efectuarea procedurilor probatorii de către organul de urmărire penală, rezultatele constatărilor tehnico-științifice și medico-legale se includ în procesul-verbal al acțiunii respective” [1]. Deci ofițerul de urmărire penală fixează în procesul-verbal doar fapte, pe când specialistul – rezultatele constatărilor sale în formă de explicații ale acestor fapte și circumstanțe ale cauzei (art.139 CPP RM).

Cercetarea la fața locului, datorită factorilor obiectivi și subiectivi, poartă caracter de neamănat. Se are în vedere, în primul rând, că sub influența condițiilor meteorologice urmele și alte materiale de probă pot fi alterate sau distruse complet. Nu sunt rare și cazuri de influență directă asupra mersului investigațiilor, când complicii făptuitorului sau el, de unul singur, modifică starea de fapt și nimicește materialele de probă de la locul faptei.

Și în aspect psihologic, dar și organizatoric, activitatea de cercetare a locului faptei pentru ofițerul de urmărire penală prezintă complexitate sporită, întrucât în componența echipei de cercetare intră mai multe persoane: specialistul-criminalist, medicul-legist, chinologul, ofițerul de investigație, ofițerul de sector ș.a.

Organul de urmărire penală este conducătorul echipei. El organizează munca de teren și este responsabil de calitatea ei, de respectarea cerințelor procesuale, indicațiile lui sunt imperative pentru toți participanții la cercetare. În obligațiile funcționale ale acestuia intră și sarcina suplimentară de a controla nu numai mersul și rezultatele cercetării la fața locului în ansamblu, dar și acțiunile concrete ale acestor participanți. Ca conducător al echipei de cercetare, acesta, sosind la fața locului, acționează public și efectuează în prezența mai multor persoane un rând de măsuri: 1) poruncește ofițerului de investigație urmărirea și reținerea potențialului făptuitor, căutarea martorilor oculari ai faptei, iar ofițerului de sector – paza locului faptei, înlăturarea „valului” de curioși din scena infracțiunii; 2) specialistului-criminalist, medicului-legist și altor ajutoari tehnici dispune executarea unor acțiuni tehnice legate de specialitatea lor; 3) specialistului-chinolog îi dă indicație de a aplica câinele biodetector specializat pentru a urmări făptuitorul după urmele de miros care, împreună cu un angajat al poliției și în prezența echipamentelor speciale, să-l rețină pe urme proaspete.

Cât privește aspectele psihologice ale acestei acțiuni de urmărire penală, trebuie spus că reușita ei depinde, indiscutabil, de calitățile personale ale conducătorului echipei: capacitățile lui profesionale,

spirituale, de observație, de gândire și volitiv-emoționale, atenție etc. [9, p.5-6]. De notat însă că compatibilitatea participanților echipei, după cum reiese din anchetele respondenților intervievați în cadrul studiului nostru (50 de ofițeri de urmărire penală și de investigație), nu totdeauna este perfectă, dat fiind diferența în gradul de pregătire profesională și deosebirile în nivelul de experiență practică ale membrilor echipei. Însăși formarea acesteia în majoritatea cazurilor poartă caracter întâmplător, determinat de graficul de serviciu al membrilor. Ei nu dispun de timp pentru a studia calitățile personale reciproce, de aceea o însemnătate primordială capătă capacitățile lor de a relaționa și a conlucra în echipă. O variantă favorabilă în acest sens ar fi situația când conducătorul grupului, fiind liderul oficial, deține un nivel mai înalt de pregătire specială și o experiență de viață mai bogată. Acest lucru însă nu totdeauna poate fi atestat în practică.

Alteori, cercetarea locului se desfășoară pe fundalul lacrimilor victimei, atenției destabilizatoare a publicului curios, nu rareori și în contextul încercărilor din partea unor indivizi interesați în cauză, de a opune rezistență organului de urmărire penală. De aceea, fiecare participant al echipei, fiind conștient de unitatea sarcinilor și scopurilor trasate, trebuie să contribuie la instalarea unei atmosfere de cordialitate, asistență reciprocă, dorință de a asculta opiniile colegilor și a-și armoniza activitatea sa cu acțiunile altor membri ai echipei [7, p.73].

În acest context, merită atenție și susținere recomandarea unor cercetători (A. Gugu, V. Statkus ș.a.) de a reglementa, în legea procesual-penală, principalele elemente de organizare și funcționare a echipei de cercetare [7, p.73; 12, p.53-56]. În particular, criminalistul A. Gugu propune a suplimenta CPP cu un articol „Efectuarea urmăririi penale de către o echipă de cercetare” în următoarea redacție: „În scopul efectuării la timp a acțiunilor de urmărire penală, descoperirea completă și obiectivă a infracțiunilor, procurorul, prin ordonanță motivată, poate dispune formarea echipei de cercetare. Ea va include un ofițer sau un grup de ofițeri de urmărire penală, angajați ai serviciilor speciale de investigații, specialiști. Dispozițiile ofițerului de urmărire penală, făcute oral sau în scris, sunt obligatorii pentru toți membrii echipei de cercetare”.

În opinia noastră, includerea unui astfel de articol în legea procesual-penală ar reglementa formele de interacțiune dintre membrii acestui grup, efortul

conjugat al măsurilor de căutare, procesuale, speciale de investigații și criminalistice, inclusiv la efectuarea cercetării la fața locului.

Referințe:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, adoptat prin Legea Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr.104-110/ 447 din 07.06.2003. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=326970>
2. *Dicționarul explicativ al limbii române*. Ediția a II-a. București: Univers enciclopedic, 1998. 1192 p.
3. Doraș S. *Criminalistica*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 632 p.
4. Gheorghită M. *Tactica cercetării la fața locului: Mat. șt.didactic*. Chișinău: Î.I. „Angela Levița”, 2004. 70 p.
5. Golubenco Gh. *Criminalistică: cercetarea urmelor materiale ale infracțiunii*. Chișinău: Tip.Centrală, 2015.116 p.
6. Gugu A., Golubenco Gh. Considerații privind noțiunea de loc al faptei. În: *Materialele simpozionului internațional de criminalistică „Criminalistica în serviciul justiției: constatări, tendințe și realizări”* din 19.20.09. 2009. Chișinău: ULIM, 2006, p.103-106.
7. Gugu A. *Cercetarea criminalistică a locului faptei în cauzele privind furturile din apartamente* /Teză de doctor în drept. Chișinău: ULIM, 2010. 173 p.
8. Ploscă A. *Particularități ale cercetării locului faptei în cazul investigării infracțiunilor săvârșite prin folosirea armelor de foc și a materiilor explozive*/Teză de doctorat. 222 p. <http://www.cnaa.acad.md>
9. Водолазский Б.Ф. *Психология осмотра места происшествия: Учеб.пособие*. Омск: Омская ВШ МВД СССР, 1979. 63 с.
10. *Криминалистика*. Под ред. проф. В.А. Образцова. Москва: Юристъ, 1997. 760 с.
11. Образцов А.В. Применение и использование видеозаписи на предварительном следствии. В: *Актуальные проблемы криминалистического обеспечения расследования преступлений: Труды Академии*. Ред. кол.: Т.В. Аверьянова, Р.С. Белкин (отв.ред.) и др. Москва: Изд-во Академии МВД СССР, 1996, с.26-30.
12. Статкус В. Осмотр места происшествия (правовые, организационные и технико-криминалистические проблемы. В: *Вестник криминалистики*. Вып.2. Москва: СПАРК, 2001, с. 53-56.
13. Степанов В.В. Понятие места происшествия. В: *Тактика следственных действий*. Под ред. В.И. Комиссарова. Саратов: СГУ, 2000, с.25-32.

Recenzent:

Gheorghe GOLUBENCO,
doctor în drept, profesor universitar